

СПРАВИ ЄВРОПЕЙСЬКІ

На першій прес-конференції за підсумками неформального саміту в Гельсінкі Хав'єр Солана розпочав свій виступ із повідомлення про результати свого київського вояжу. Через територію України здійснюється транзит 80 % російського газу, який постачається до Європи: цей факт, що минулої зими під час так званої україно-російської газової війни облетів усі шпальти європейських видань, спонукає ЄС максимально пильно вдивлятися в зонайменшій флуктуації україно-російських відносин. І цього разу Хав'єр Солана наголосив на стратегічному значенні газопровідних потужностей України: "Гарні робочі відносини між Україною та Росією є гранично важливою умовою для того, щоб у наступні місяці російський газ безперебійно постачався до країн ЄС... Учора я провів зустрічі з керівництвом української держави й отримав запевнення..., що минулорічна ситуація не повториться". Ці запевнення українських Прем'єра та Президента мають матеріалізуватися в нову угоду щодо поставок газу, а поки що, очевидно, Верховний представник ЄС у справах зовнішньої політики та політики безпеки приїжджав до України у переддень саміту глав держав ЄС, зокрема й за аргументами, якими б міг оперувати на саміті, на порядку денному якого проблема вироблення спільної енергетичної політики значилася під пунктом першим і найголовнішим. Отож попри всі свої внутрішньополітичні кульбیتی, Україна завдяки своєму транспортно-комунікаційному потенціалу залишається для ЄС у першому ешелоні тих геополітичних гравців, що не є членами чи кандидатами в члени ЄС. Це, звісно, радує й нейтралізує скарги песимістів на те, що Україна як була, так і зоставатиметься на периферії геостратегічної карти Європи.

Енергетична проблематика в управлінських і політичних колах ЄС, особливо після минулорічного україно-російського газового протистояння, перетворилася на своєрідний абсолют, в якому сходяться всі висхідні й низхідні, магістральні й другорядні потоки запутаного й багатоканального політичного процесу в ЄС. Якби не ця енергетична абсолютизація, навряд чи Росія отримала б запрошення на дружню вечерю у Лахті. На прес-конференції за підсумками зустрічі В. Путіна з главами європейських держав усі сторони висловлювали задоволення її результатами. Але, як це переважно буває, політики свідомо обмежувалися загальними фразами про спільність принципів і цінностей. Натомість, коли доходило до конкретних запитань журналістів, з'ясовувалося, що й надалі залишається більше запитань, аніж відповідей на них. Ще до початку

УКРАЇНА—ЄС: МІЖ ЕНЕРГЕТИЧНИМ АБСОЛЮТОМ І РЕАДМІСІЙНИМ ЛЮФТОМ

Наприкінці минулого тижня Україну з офіційним візитом відвідав Генеральний секретар Ради ЄС та Верховний представник ЄС у справах зовнішньої політики та політики безпеки Хав'єр Солана. Приїзд високопосадовця такого рангу (не спровокований хоч яким-небудь значними політичними подіями в Україні або ж потребою щось терміново вирішувати) можна пояснити двома вагомими причинами, пов'язаними з двома подіями, одна з яких — неформальний саміт глав держав-членів ЄС за участю президента Росії Володимира Путіна — вже відбулася 20–21 жовтня у фінському місті Лахті, а друга — саміт Україна—ЄС — ще має відбутися у фінській столиці 27 жовтня. Фінська прописка цих подій зумовлена тим, що наразі в ЄС головує Фінляндія. Відповіді на які питання шукав Хав'єр Солана перед тим, як сісти на літак Київ-Гельсінкі?

саміту в європейських ЗМІ точилися суперечка щодо того, чи варто було запрошувати російського президента, надто після грузинських подій і вбивства журналістки Анни Політковської. За європейськими медіа одна з найвпливовіших американських газет "Вашингтон Пост" опублікувала 15 жовтня матеріал, в якому була представлена позиція брюссельських дипломатів, чий прізвисько не названо: вони вважають, що участь Росії у саміті є великою помилкою, адже Володимир Путін матиме змогу безпосередньо спостерігати несконсолідованість європейських лідерів, які насамперед відстоюватимуть свої національні інтереси. Прем'єр-міністр Фінляндії Матті Ванханен парирував ці критичні коментарі в інтерв'ю фінській газеті "Гельсінкі Саномат": "Росії відомі ті проблеми, які ми маємо в сфері енергетичної політики... Цей саміт, навпаки, спонукає лідерів держав-членів ЄС виступити з однією уніфікованою позицією".

Між іншим, у цитованій статті "Вашингтон Пост" згадується й Україна. У матеріалі наведено цитати постійного представника Російської Федерації при ЄС Володимира Чижова: російський дипломат стверджує, що ЄС повинен припинити налаштовувати такі країни, як Україна, проти Росії, ставлячи їх перед "штучною дилемою" такого ґштбу — або ви з Росією рухаєтесь назад, або з ЄС уперед. Крім того, В. Чижов не без саркастичного підтексту зауважив, що Солана мав втрутитися у внутрішньополітичну ситуацію в Угорщині під час заворушень у столиці місяць тому, так, як він це зробив під час Помаранчевої революції в Україні. Словом, Україна, як і Грузія, стабільно використовується в демонстративно-показовій риторичі російських політиків, часом вельми недоречно.

Чи вдалося лідерам країн ЄС прийти до спільного знаменника в питанні вироблення спільної енергетичної політики, особливо в частині поставок російського газу? На прес-конференції і

Хав'єр Солана, і президент Єврокомісії Жозе Мануель Баррозо, і прем'єр-міністр Фінляндії Матті Ванханен стверджували, що такі вдалося. Але чи справді це так, можна буде говорити тільки тоді, коли буде відомо, чи укладатимуть держави-члени ЄС, як дотепер, двосторонні угоди з Росією, чи все-таки буде розроблено новий законодавчий та економічний механізм, що матиме наднаціональну природу й буде уніфікованим для всього ЄС.

В інтерв'ю тижневику "Дзеркало тижня" президент Фінляндії пані Тар'я Кааріна Халонен чітко перерахувала "спільні інтереси" України та ЄС: економіка, енергетичні проекти, боротьба з корупцією. У 2008 році має бути укладено нову рамкову угоду щодо співпраці й партнерства України та ЄС. І поки що європейські політики невідступно заперечують можливість закріплення в цій угоді перспективи повноправного членства України в ЄС.

Україні в потужному гравітаційному полі європейських енергетичних пертурбацій дуже важливо сповна використовувати свої транспортно-трубопровідні козири, хоча на обрії вже маячить примара Північноєвропейського трубопроводу, через який по дну Балтійського моря газ транспортуватиметься з Росії безпосередньо до Західної Європи. І як наслідок, транзит через територію України різко зменшиться. Але наразі на порядку денному в Україні стоять болючіші проблеми й завдання. Деякі з них доведеться вирішувати на саміті Україна—ЄС, що проходитиме в Гельсінкі 27 жовтня.

Саме наближення цього саміту можна розглядати як другу вагому причину візиту Хав'єра Солани до України. Напередодні найважливішої протягом року події в розвитку відносин між Україною та ЄС Брюсселю важливо максимально добре орієнтуватися в поточній політичній ситуації в Україні, яка вирізняється особливим драматизмом, непередбачуваністю

та здатністю до швидкоплинних мутацій. На саміті 27 жовтня має розглядатися кілька стратегічно важливих для України питань. Окрім уже згаданої енергетичної проблематики, це питання створення зони вільної торгівлі з ЄС, що ставиться в залежність від строку вступу України до СОТ, та питання укладення Угоди про спрощення візового режиму з країнами-членами ЄС. Остання має укладатися в пакеті з Угодою про реадмісію. І якщо всі основні моменти щодо спрощення візового режиму на політичному та законодавчому рівнях завдяки зусиллям дипломатів з'ясовано, то суперечності навколо реадмісійних домовленостей до кінця не нейтралізовані. Принципово важливо для України отримати трирічну відстрочку для набрання чинності Угоди про реадмісію, тобто прийом і відправку нелегальних мігрантів, оскільки навколо цього постає безліч невіршених питань: від обладнання пунктів для тимчасового утримання нелегальних мігрантів до покращення прикордонного контролю на кордоні з Росією, оскільки саме через цей кордон в Україну потрапляє основна маса нелегальних мігрантів зі Сходу. Але дипломатичної волі щодо цього не достатньо, потрібна також воля політична. На одному з найближчих своїх засідань Кабмін має розглянути це питання й прийняти рішення. Коли матеріал вийде з друку, результат розгляду цього питання вже буде відомим. Варто чітко усвідомлювати, що, не прийнявши європейських стандартів реадмісії, Україна не отримає й спрощеного візового режиму. А українські громадяни надалі стикатимуться в посольствах із затяжними бюрократичними процедурами, які для бізнесменів, журналістів, студентів обтяжливі. Люфтом називають простір між двома близькими повернями різних елементів однієї системи. Мобільність, динамічність, відкритість у міжлюдських стосунках українців і європейців, що живуть у межах кордонів ЄС, — це одна з найфундаментальніших умов не декларативної, а реальної євроінтеграції України, наслідком чого має бути те, що люфт між Україною та ЄС невпинно зменшуватиметься.

Із чим Україна підходить до саміту в Гельсінкі? Між енергетичним абсолютом Європи й свого північного сусіда та реадмісійним люфтом Україні життєво важливо вибудовувати максимально комплексний, прагматичний і ефективний підхід до розробки й впровадження своєї євроінтеграційної політики.

● **Жанна БЕЗП'ЯТЧУК**

ЩОДЕННИК

«ІВАНЕ ІВАНОВИЧУ, МОЖНА Я ВАС ПОКРИТИКУЮ?»

У кольоровій газеті біло-синіх "Сьогодні" з'явилася нищівна критика Януковича. Не вірите? І я не вірив, поки в номері за 21 жовтня не прочитав коментаря Олеса Бузини "Янукович збив ціну на бензин, але забув сказати про це". Автор гостро прославляє прем'єра за те, що той "збив ціну на бензин" аж на 50 копійок і гостро критикує, що прем'єр мало за це себе прославляє. І правда, є ж за що. Був бензин за 4,60, став 4,10. Це ж треба зуміти. Це ж не лише світове подешевшання нафтопродуктів вплинуло. Іще ж щось. Що ж (цитую) "зробив Янукович"? "Йому вдалося домовитися з Москвою. Кремль натиснув на своїх нафтовиків, і пальне у Києві одразу подешевшало". Он як усе просто. Враження, що у глави нашого уряду якісь особливі стосунки з Москвою, і вона чогось, з великої симпатії до лідера Рєгіонів, "натискає", коли треба і куди треба.

Зараз ідуть торги щодо ціни на російський газ. І нас знову можуть порадувати: ще одним здешевленням, чи вже — меншим, ніж лякали, подорожчанням газу. А що? На щось "натиснуть" і все.

Правда, опозиція в українському парламенті застерігає: "за так" ніхто не натискує. І можуть бути три варіанти "подешевшання":

а) уповільнення вступу України до СОТ, не кажучи вже про ЄС чи НАТО;

б) продаж Росії газотранспортної мережі;

в) поступки Росії щодо Чорноморського флоту.

Повне меню. Вибирай, що хочеш, або все разом: перше, друге, десерт.

Але що та опозиція — зневажливо відмахується автор коментаря: "Нація вже бачила, як країною покрували "помаранчеві". Бачила. Тепер цікаво побачити й "біло-синіх", що пропонує й О. Бузина. Справді цікаво. І не те, коли вони "за кермо візьмуться", а коли вже "взялися" — бо ж уже майже 3 місяці при владі.

Як "взялися" біло-сині, далеко ходити не треба. На цій же сторінці газети коментар Євгена Іхельзона "Фермери спляють і підривають себе в Києві. Буде ще й не таке..." Суть видно вже із заголовка. Коротко — нещасне наше село. То, може, це — тяжка спадщина феодалізму, соціалізму і помаранчевих? Може. Але ось і про сьогодні, ба, навіть про майбутнє. Про безвладдя на селі. Точніше, ось про яку владу: "Це альянс міліції, місцевих бандитів і районного начальства", який зараз грабує селян. А невдовзі забере у них останній шмат землі "під дулами пістолетів".

А як же уряд? А прокуратура? А ніяк, біло-синій уряд з біло-синім донецьким Генпрокурором.

Та що там село. Усе народонаселення уже при новому уряді втрапило в таку кризу, що куди там торішнім. Погано, звісно, коли торік бензин чи цукор дорожчали на 30—40 %. От коли квартплата й інші комунальні платежі дорожчають на 200—300 %, це нормально. Бо це — біло-синє подорожчання.

...У чудового російського поета Євгена Євтушенка є вірш про (напишу в оригіналі) "подпевал", для яких головне — "везде во всём чтоб успевая, вдруг упрекнут — недопрославил". Цебто, не просто — не прославив, а недопрославив.

А ще був такий анекдот радянських часів. Секретар обкому партії говорить на конференції: "Що це ви мене все хвалите? Хтось би й покритикував". Один делегат виходить на трибуну: "Іване Івановичу, дозвольте Вас покритикувати аж двічі. По-перше, Ви мало до нас вимогливі. По-друге, надто скромні і не даєте нам Вас багато хвалити. За що Вас і критикую".

● **Петро АНТОНЕНКО**

РЕФЛЕКСІЇ

Якщо у когось ще є сумніви, якою буде чи принаймні планується гуманітарна політика нинішнього уряду, нехай прочитає інтерв'ю в газеті "Сьогодні" за 12 жовтня віце-прем'єра з гуманітарних питань Дмитра Табачника "Сходу України час припинити нав'язувати комплекс другосортності".

Інтерв'ю у Табачника бере Олесь Бузина — активний учасник цього інтерв'ю, власне, навіть співбесідник. Запитання розлогі, з розмірковуваннями, з провокативною підводкою до бажаної відповіді. Мовляв, а правда ж, і ви так думаєте? В унісон із Бузиною.

Вкажу на три ключові моменти інтерв'ю.

Перший — щодо намагання регіоналів і тих, хто "при них", знівелювати положення Конституції України про єдину державну мову — українську. Про спроби зробити державною ще одну мову, зрозуміло яку. Питання руба: а віце-прем'єр за чи проти цього? Відповідь: за! Все інше — словесна еквілібристика. "Білінгвізм", про який Табачник говорить як про величезне досягнення в Україні, цебто, російсько-українську двомовність. Віце-прем'єр "не бачить підстав обмежувати їхнє право", тих, хто вимагає введення дру-

БІЛІНГВІЗМ І КОМПЛЕКС ВТОРИННОСТІ

гої державної мови. Та ось біда, журиться Табачник: "Але без зміни норм Конституції питання не можна вирішити". Тобто, проблема лише в тому, щоб набрати в парламенті 300 голосів.

Далі Табачник "відверто пояснює", чому в перші місяці уряд "займав пасивну позицію у мовному питанні", цебто не "пробивав" державної російської мови. Мовляв, ішли переговори про широку коаліцію з "Нашою Україною" і доводилося до якогось часу стримувати себе. Ну що ж, переговори провалилися, тепер можна братися за діло.

Другий момент стосується нашої історії. Олесь Бузина бідається: чи не надто звужено когорта видатних людей України? Є ще, мовляв, стільки відомих особистостей, які "в СРСР і Росії ставали маршалами, генералами, великими вченими". Ось як трактує це історик Табачник: "На мій погляд, успіхи Російської імперії були продуктом спільної політичної і культурної творчості двох народів — російського і українського". Відверто до ци-

нізму. Про успіхи імперії. Щоправда, дещо зверхньо до десятків інших народів, які населяли цю імперію і теж мають якийсь стосунок до цього "продукту".

Нарешті, третій момент інтерв'ю — літературний. "П'ятнадцять років ми забували, що українська культура двомовна", — журиться Бузина. Ну, по-перше, чому "двомовна", а не багатомовна? Але ось відповідь, як уряд збирається "підправити" цю ситуацію. Слово віце-прем'єрові: "Я уже дав доручення Міністерству освіти розробити і ввести спекурс "Літературна спадщина України". Туди на мові оригіналу мають увійти не тільки Шевченко і Гоголь, але і Паустовський, Булгаков, Короленко, Волошин — усі, хто є невід'ємною частиною української російськомовної культури. Це повинно стати частиною шкільної програми".

Передовсім, виявляється, як легко у нас перекроювати шкільні програми. "Я дав доручення" — і все. А як же Академія педагогічних наук, Педагогічне товариство

ім. Василенка, Національна спілка письменників України (багатонаціональна за складом)?

Вибачте, названі письменники — класики російської літератури. Ми що, забираємо їх у цієї літератури? В Україні народилися письменники, які стали гордістю багатьох літератур. На таких же підставах віце-прем'єр мав би ввести в шкільну програму класика польської літератури Ярослава Івашкевича, котрий народився на Вінниччині. Є ціла когорта інших чудових письменників, які писали чеською, угорською, словацькою. Між іншим, вихідці з України є в німецькій, французькій, в англійській літературах. Теж вивчаймо. Але — "білінгвізм", клятий, заважає.

Давайте вивчати всіх і долучатися до світової культури. Ніхто не проти. Але можна подумати, що для українців (не лише — за національністю, а й для всіх громадян України) вже відкрита наша замовчувана історія, відкрита наша знищувана, репресована, вигнана в зовнішню і внутрішню еміграцію література. Більш ніж скромне відзначення, якщо не сказати простіше — замовчування 100-річного ювілею видатного письменника Івана Багряного — дуже характерний приклад. Знову "білінгвізм" завадив?

● **Петро АНТОНЕНКО**

УРОКИ СУВЕРЕНІТЕТУ

Початок
у ч. 37, 39, 40 за 2006 р.

Будемо йти далі по цих, ще теплих п'ятнадцятилітніх слідах суверенної України, — слідах грузьких, іноді й кривавих, слідах розчарувань, болю і зневіри. Ми їх уже пройшли, вони наші, ми їх не прокинаємо, бо це були роки нашого життя.

Життя українців, яким історія наказала жити наперекір усьому. Більше того, що найстрашніші часи ми вже пережили, вони вже позаду, братове.

Отож нагадаю, що в попередній публікації ми зупинилися на легітимній перемозі Леоніда Кучми на президентських виборах 94-го, і я пояснив причини цього результату. Починалося сіре, а точніше, похмуře десятиліття української історії під проводом Кучми. Це буде десятирічка застою і втрачених можливостей, духовної прісноти та постійних кадрових рокировок. Кілька перших заяв нового Президента перелякали патріотичний сегмент українців. Те, що Кучма говорив, виступаючи на зустрічах, у, як правило, закритих заводських аудиторіях, які організовував йому "червоний", зросійщений директорат, те пер звучало на всю державу: заведення в нову, ще не існуючу конституцію України норми про дві державні мови та про лише формальне існування української держави (мовляв, нічого носитися з цією державою, чи вона є, чи її немає — однаково). Про боротьбу з корупцією говорилося вже між іншим, без наголосів і емоцій. Кравчук теж нічого патріотичного, українського не робив, але й не проголошував нічого антиукраїнського. Він теж не дуже вірив, що Україна вивільнилася назавжди, зберігав запасні шляхи для можливого відступу.

Однак, слід згадати, що згодом Кучма з такими заявами не публікувався, щось йому підказало забути свої виборчі штампи і політичні заготовки його штабу. Проте справу вже було зроблено. Процес опанування чиновництвом української мови та історії, який почався відразу після відновлення незалежності України і продовжувався за правління Кравчука, почав згортатися. Ще недавно батьки віддавали дітей до українських шкіл, вірячи, що українська мова буде і кар'єрним фактором дітей, що без цієї мови важко буде вступити до вищого навчального закладу, влаштуватися на державну службу, йти в депутати і бути цивілізованим громадянином цієї країни. А тут перша персона держави натякає, що все це просто гра, зайва трата зусиль. Без цього всього можна нормально жити. Як сказав український поет Віктор Баранов: "Можна жити хохлом і не згіркне від того хлібина". Кучма заклав початок чого великого відступу від творення національної держави (нагадаю, що маю на увазі політичний формат національної держави, а не суто етнічний), який триває досі і, можливо, досягає своєї легалізації, політичної відкритості та виконавчого апогею. Але розпочався він саме тоді, коли українець втратив орієнтацію у своїх духовних цінностях і прагнення до відродження.

Ще прем'єр-міністр Кучма здійснив авральний наїзд на корумповану фірму Медведчука та Суркіса "Республіка", котра монопольно постачала пальне для України, а прибутки переганяла до Британії, щоб не платити податків до української казни (тодішнє рахитичне законодавство це дозволяло). Цікаво, що, ставши Президентом України, він створив комісію з перевірки фактів корупції. Очолив її генерал КДБ та Служби безпеки України Євген Марчук. І перевірка закінчиться створенням соціал-демократичної партії на чолі з Медведчуком, куди

ввійде комісія перевіряльників у повному складі.

Сюжет розвитку цієї події подумайте самі. Це зробити дуже легко, не треба напружувати уяву. Розколовшись і виштовхнувши зі свого середовища Василя Онопенка з групою однодумців, есдеки назвуть себе "об'єднаними". І стануть останньою опорою Кучми на фініші його безславного президентства. На цьому й вичерпаються наміри Кучми боротися з корупцією та великомасштабними крадіжками.

Надалі він використовуватиме цю театральну псевдоборотьбу лише як зброю проти своїх опонентів, а правдиві корупціонери вийдуть у його найближче оточення і ділити-

рашнього патрона. Юхим Леонідович тоді єдиний раз на вищому політичному рівні помилився, не втрапив у "висхідний струмінь". Він підтримував на виборах 94-го Леоніда Кравчука і трішки Івана Плюща. Помилувався.

Помилувався у першій, а особливо у другій персоні. Буває навіть у таких обережних людей. Буває.

Цієї "помилочки" Кучма йому не пробачив. Причому дуже жорстоко. Він щось таке "заповітне" у приступі ширості та "відкритого серця" сказав Зв'ягільському, що той через день вже нелегально вилетів до Ізраїлю. Надовго, забравши дружину.

Навздогін газети писали, що він виїхав із України і подолав дорогу

декларує справедливі суперактуальні гасла, але виявиться неспроможному виконати їх.

Так-от, сюжет із Юхимом Зв'ягільським, який і сьогодні, на відміну від Кучми, перебуває при владі. Юхим заскочив під парасольку Ізраїлю, в Україні діяли його потужні зв'язки. Фінансові, організаційні, політичні. Вони проникали в близьке оточення Кучми. І вже через півтора-два роки Леонід Данилович "пом'якшав". Його адміністративна енергетика, його тотальний контроль над всіма сферами життя України досяг такого рівня, що якийсь там колишній урядовець, емігрант, єврей-ахтар (а саме в цей час генерал Лебідь викинув афоризм, що "генерал-де-

знаючи їм "базарну" ціну. Він був феодалом, йому це страшенно подобалося. Тому бути "під Росією" для нього вже означало катастрофу, небуття, втрату влади. Я уважно вивчив усі автентичні записи Мельниченка. Вже опублічені і визнані достовірними. Кучма ніколи б не "ходив" до Інтернету і не читав публікацій Гіі в "Українській правді", він їх навіть не читав у роздруковках. Йому про них тенденційно розповідали. Розповідали, знаючи його реактивну психіку, вибуховий стиль поведінки. Педантично, з цинічним раціоналізмом йому втовкмачували образ якогось підступного грузина, котрого Кучма, звичайно ж, міг запам'ятати під час прямого телефіру: Гіа одважився поставити Кучмі запитання про відсутність у нього потенціалу стати "іншим" президентом України у другій каденції. Гіа так і запитав: а звідки у вас візьметься резерв для отого "іншого" Кучми, звідкіля? Звісно, таке запитання журналіста в прямому ефірі тодішнього "Епіцентру" забути важко. Хтось із найближчого оточення скористався цим епізодом і регулярно нарощував його для Кучми, поки той не зірвався.

У достовірних записях Мельниченка Кучма не дає прямих вказівок убити Гонгадзе. Але коли всеможна людина в німечній державі, в якій ще й не бралися за формування громадянського суспільства, бодай натякає на це, а керівник поліцейської структури одразу ж сприймає натяк як команду і бере "під генеральський козирок", у такому суспільстві жити не лише страшно, а й неможливо, братове. Страшно жити всім. Навіть авторів такого стану — Кучмі. Не кажучи вже про нас, котрі ходять без охоронців вулицями України.

Моторошна історія з убивством Георгія Гонгадзе надовго ляже траурною тінню, чорним муаром на обличчя кожного з нас, українців, у всьому світі. Ця історія надовго викине Україну із кола держав, котрі рухаються до демократії і до прозорості політичного життя влади. Незасна, згорьована українська Мати не зможе виконати навіть останнього християнського і материнського обов'язку — поховати свого сина в українську землю.

Однак малювати Кучму лише ось такою, жорстко-жорстокою фарбою було б несправедливим. Кучма був багатоким. І це ще страшніше, ніж він був би одинимісним. Ось альтернативний приклад. На Київщині, у Сквирі, є чудернацький чоловік. Іван Суслов. Ніби звичайний фермер. Однак, всі фермери плачуть, бідкаються, шукають благодійників або ж дурять пайовий простолод пляшкою олії чи ворочком дерті за здані їм в оренду гектари чорноземів. А цьому — ніби море по коліна. Заробляє собі та людям на прожиття, ніхто не ремствує. Та ні ж, вирішив підібрати і духовно усиновити гирилицю покинутих на Київщині дітей. Навіть не берусь означити, чи це гуманізована комуна Макаренка, чи новація Сухомлинського, чи прекрасна вигадка самих дітей, котрі могли залишитися без дитинства. Про це розповім іншого разу, бо є про що розповісти людям. Та одна дитина важко захворіла. Треба було негайно замінювати нирку. Така, як потрібна, була лише в Німеччині. Негайно. Життя дитини вирішувалося у годинах. Уявіть собі, чого вартувало сільському дядькові прорватися того дня до приймального Президента, коли міністри й депутати записувалися заздалегідь, стояли в черзі і не всіх, зрештою, приймали. Іван Суслов мав таку енергетику і такий вигляд, що його зупинити ніхто не міг — ні озброєна до зубів охорона, ні цивільні секретарі-цербері. І, уявіть собі, Кучма його прийняв, вислухав і зобов'язав нашого посла в Німеччині передати потрібну нирку літаком. Ось такі два обличчя другого Президента ви побачили.

Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ: «ВОНИ НЕ МАЛИ ЖОРСТКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПЕРЕД СУСПІЛЬСТВОМ»

муться з ним. Причому оточення дуже часто просто дурило його. Чого вартий епізод розмови у президентському кабінеті, записаний Мельниченком і американськими "профі", визнаний достовірним, коли Кучма, ледве відаходячи людські слова в потоці брудних лайок, вимагає в Бакаю ще двадцять мільйонів доларів на другий тур президентських виборів у 99-му році. Бакай щосили доводить, що вже все віддав поміщикам Кучми, а ті відбрикуються, що не брали. І Бакай благає повірити, що віддав свої, "власні, кровні" мільйони. Та врешті таки погоджується дати ще двадцять мільйонів. Знову ж таки — чи зі своїх, власних, чи з рідної кишені — двадцять мільйонів доларів!

Правда, Кучма таки доволі швидко вивчив давно забуту ним українську мову із села Чайкине Новгород-Сіверського району на Чернігівщині. І цим ніби подав знак, означив свій рух до того, що прагне бути першою особою в державі України, а не представником російського президента в Малоросії. Він поміняв глав районних та обласних адміністрацій на прагматичних комуністів, замість кравчукових "агіт-пропіців" і перелицьованих демагогів сформував уряд із відданих йому людей. Розрахувався зі спонсорами виборчої кампанії. Посадами розрахувався. Тільки посадами. Кажуть, що людей Бернштейна, який почасти фінансував виборчу кампанію 3-за кордоном, Кучма пустив в Україну тільки "на десерт".

95-й та 96-й роки правління Кучми були, з моєї, звичайно, точки зору найбільш демократичними і почасти — українськими. Він насолоджувався владою якось легко, пограйки, бо доволі швидко прибрал з арени перший ешелон своїх опонентів і ворогів.

Одних, котрі цього хотіли, він швидко приручив. Найяскравіший приклад цієї категорії люду — його попередник Кравчук. Кинув йому пару орденків, наблизив до себе, натякнув, що розуміє його, Кравчукові, лояльність і навіть мудрість, тому все буде добре, Макаровичу, тільки сидіть тихо, ваш час пройшов.

Більш норовистих він швидко заламав. Тут чи не найяскравіший приклад Юхима Зв'ягільського, який ще недавно був правою рукою прем'єра Кучми, першим віцепрем'єром у його уряді. Подавши у відставку, Кучма вимагав, щоб уся його урядова команда разом із ним залишила "палубу". Зв'ягільський не лише залишився виконувати обов'язки голови уряду, а й у цьому високому статусі не підтримав на президентських виборах свого вчо-

до Землі Обітованої автомобілем "ЗИЛ", котрий вивіз повний кузов доларів. Уже тоді продажна преса "зазирала в рота" оточенню Кучми. Справа не в нашому з вами ставленні до Зв'ягільського, єврея, котрий пройшов шлях від рядового гірника до директора шахти і виконувача обов'язків голови уряду України, а річ у гуманітарному рівні та психологічному стані керівника великої за своїми масштабами держави Леоніда Кучми. Зв'ягільському треба було тікати світ за очі. Він мав куди, — в Ізраїль.

Гонгадзе не мав "запасної батьківщини" (хоч нею могла стати Грузія, але втекти туди у Гіі не було можливості), тому й наклав голову. Щоб завершити цей сюжет, пов'язаний із Кучмою, сюжет, який характеризує Кучму як людину на найвищому щаблі влади, доведу його до фіналу. Кучма прийшов до влади так само легко, як і Кравчук. Перший на комуністичному "автопілоті", другий — на банальній альтернативі першому. Ця легкість накладає печаті на їхню політичну поведінку. Вони не мали жорстких зобов'язань перед суспільством. Вони його просто дурили, це, ще примітивне, суспільство, котре ладналося будувати нову державу на місці історичних розкопок. На Майдані постане вже якісно інше українське суспільство, воно дасть якісно новий шанс владі, котра за-

мократ це те саме, що єврей-олеяр") Фіма Зв'ягільський його вже не лякав. Присутність Зв'ягільського в Україні, навіть за умови збереження за ним статусу народного депутата, Кучму вже не цікавила, не лякала. Хай повертається, але пам'ятає, хто господар в Україні.

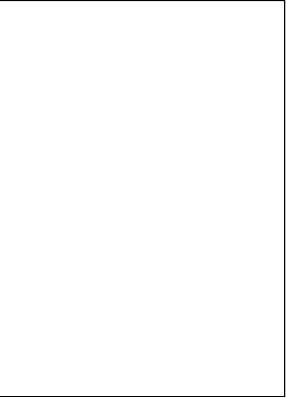
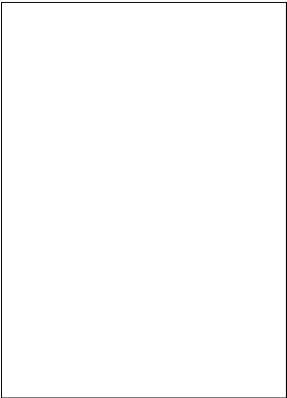
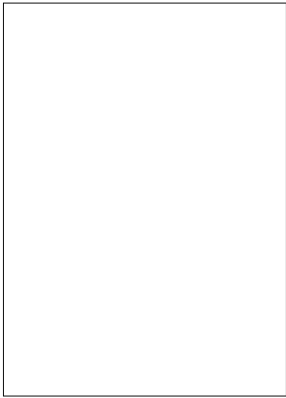
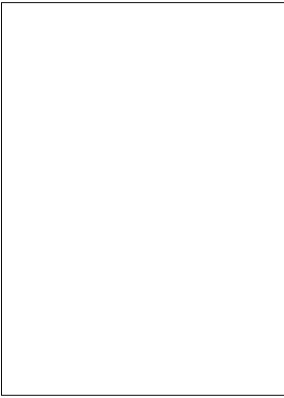
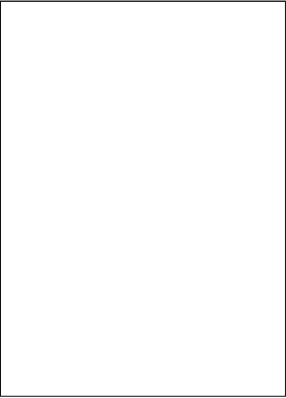
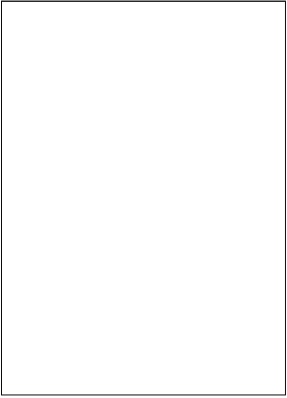
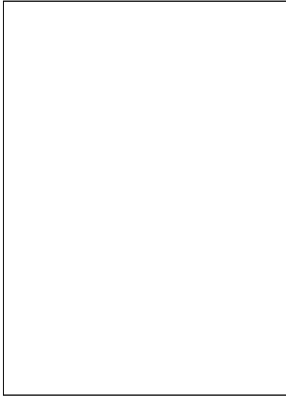
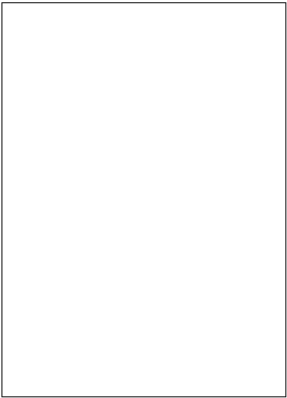
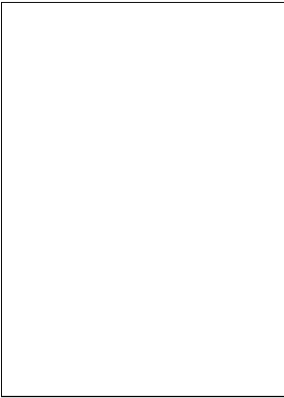
Зв'ягільський обережно, під дуже серйозні гарантії, таки повернувся. Виявив усі ознаки вірності діючому Президентові від імені донецького клану, котрий уже набирив сили і міг допомогти Кучмі при другому заході в президентське крісло. І нещодавно іще "опальний" Юхим Зв'ягільський вішає на свої груди поруч із золотою зіркою "героя соцтруда" зірку "Героя України". Це деталі до психологічного малюнка політичної поведінки Кучми.

Була й третя категорія ворогів Леоніда-другого. Я не прокурор і не суддя. Я не формую обвинувачень і не виношу вироків, це не моя роль та й не мій стиль поведінки. Однак мені ніхто не може заборонити вибудовувати свої згоди та свої версії на базовій, публічній (і тільки публічній!) інформації, котрою володієте і ви, дорогі мої українці. Я особисто не вірю, що Кучма давав пряму вказівку на вбивство Гіі Гонгадзе. До того ж — таке дикунське вбивство. Трішки знаю Кучму. Він був нервовим, брудно матюкався, хапався за урядовий телефон і брутально шпетив підлеглих,

ПОГЛЯД

VOX POPULI

•

ЧИМ Є ДЛЯ НАС ФРАНКОВІ НАСТАНОВИ

Цього року українська громадськість святкувала 150-річчя від дня народження письменника, вченого, видатного діяча — Івана Франка. Було б добре, якби люди не тільки читали його праці, а й виконували ті настанови, які залишив для нас митець.

Своїми думками з нами поділилася начальник управління культури й туризму Львівської обласної державної адміністрації Галина Дорошук.

— Усі ми розуміємо, що нині не до святкування, просто сьогодні є шанс, є можливість глибше проаналізувати процеси, які відбуваються у нашому суспільстві, з'ясувати, наскільки ті, хто мав би відповідати за реалізацію постанов Франка, прагнуть і таки роблять щось у цьому напрямі, в напрямі поступу...

— *Це слово, яке Іван Франко дуже часто вживає у своїх працях, слово, яким означає подальшу ситуацію в боротьбі за майбутню Україну.*

— Зокрема в праці “Що таке поступ?” Та я б продовжила: є нині час найвищий, як кажуть, з'ясувати, який спадок ми отримали, чим є Франкові настанови для нас. А найголовніше, якщо ширше, — нам належить навчитися користуватися тим спадком, що нам залишили видатні українці.

— *Я б тут, крім Івана Франка, згадав Тараса Шевченка, Михайла Драгоманова, Лесю Українку. На жаль, навіть наша інтелектуальна еліта недостатньо знайома з багатогранною творчістю Івана Франка, як, до речі, й інших найбільших мислителів.*

— Гірко нині про це говорити, але мусимо. Адже видатні українці залишили нам ціле багатство, а ми або не вміємо, або не хочемо (чи й не знаємо його) ним користуватися. Через дії, які відбулися у Нагуєвичих та Львові, хочемо привернути увагу і галичан, і гостей, і влади до Франкового світогляду, до ідей, висловлених ним у публіцистичних працях, скажімо, крім уже згаданої, — “Поza межами можливого”, “Одвертий лист до галиць-

кої української молодіж” чи “Де-що про себе самого”.

В оперному театрі під час Уро-чистої академії, присвяченої 150-річчю від дня народження Івана Франка, прозвучала нова кантата Віктора Камінського на слова Каменяра — “Благодатна пора наступає”. Ця кантата написана спеціально за віршами “Україна”, які не користувалися популярністю за радянських часів. Надихнули нас на включення цього твору виступи хорових колективів сільських Народних домів. Маємо не скінити, не плакати, а працювати і єднатися в праці для блага України. Тим часом у нашому суспільстві панує розбрат. Його сіють між нами, а подекуди й самі його розпалюємо. Хтось із цього тішиться. А ми — остаточно — не матимемо вільної держави, якщо не будемо єдині в

своєму баченні подальшого розвитку України.

Ми, на жаль, не хребетні, ми не мішні. Тож мусимо себе зміцнювати, будувати себе. Через те на концерті, після згаданої кантати, ведучі нагадали присутнім і десяткам тисяч телеглядачів пророчі слова Івана Франка з праці “Одвертий лист до галицької української молодіж”. “Перед українською інтелігенцією відкривається тепер... величезна дійова задача — витворити з величезної етнічної маси українського народу **українську націю**, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відповідний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона б не йшла...”

— *То біда ще й нині для української нації: ми досі не відпорні на*

асиміляцію, причому хоч як це прикро і страшно, — навіть у себе вдома, на своїй землі. Нас привчили до думки про “власну відсталість і вторинність”, — констатував Іван Дзюба, — а насправді, якщо дати собі зусилля краще себе пізнати, виявиться, що ми набагато діяло-спроможніші й цілісніші, ніж це нам зазвичай здається... Українська культура zdeформована, тому розглядається як нецілісна... Обов'язок діячів української культури в умовах свободи відновити її цілісність”.

— Абсолютно згодна з Іваном Михайловичем Дзюбою. Справді, обов'язок працівників культури — поживати культурне життя в Україні, зцілити її культуру, з'єднати її в одне ціле.

Але я ще хотіла продовжити думку Франка: “Наш голосний, фразеологічний та в більшій частині неширий, бо ділами не попертий патріотизм мусить уступити місце поважному, мовчазному, але глибоко відчутному народолобству, що виявляє себе не словами, а працею”. А ще, пам'ятаєте, Каменяр говорив: нехай пропаде ім'я моє, лишень була б незалежною і вільною Україна.

— *Маю, можливо, провокаційне запитання: як Ви вважаєте, чи влада в Києві й на місцях проявляє в незалежній уже Україні не фразеологічний, а справжній патріотизм?*

— Нехай би кожен собі поставив це запитання, бо, врешті, все залежить і від кожного з нас. Кожен на своєму місці має відповідати працею за ідеали та ідеї, які були задекларовані ще понад сто років тому.

● Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК

«ОГОЛЕНА САМОТНІСТЬ» ПОЕЗІЇ

Нещодавно у видавництві “Просвіта” з'явилася поетична збірка “Оголена самотність” Олеси Мудрак. Ця юна дівчина — поет, а тому внутрішньо самотня, для багатьох незрозуміла. Але насамперед поет — провідник вищих світів та енергій, який працює з найнебезпечнішою річчю у світі — мовою у стані первісного зародку, мовою ембріональною та несформованою. Поет, як писав Гадамер, працює із *прамовою*, формуючи слово поезії за божественним мовним взірцем. Про поетичну функцію мови писав й інший учений Роман Якобсон у праці “Лінгвістика і поетика”. Поезія — це прамова, хаотичний набір енергетичних атомів, що має у глибинах заряд правди та предковинної, архаїчної краси.

*Над чеканням
Набралий причал:
Уся молодість світу
Спить у лоні води —
Недоторканий міф.*

Олеся Мудрак не шукає масового читача. Поетка вибрала життя на перекир. Що ж, має на це право, право бути такою, якою хоче, без зайвих виправдань і пояснень. Її поезія тримає в собі код української культури. Нова збірка “Оголена самотність” — поезія, а не фальшивий наратив, спрямований на підкуп мас. Голос Поета не може вклатися в канони і правила, наприклад, тої самої системи української сучасної літератури.

*Фонендоскопом
дошу прослуховуєш
З мене дихає степ.
Стиплером блискавки
скріплюєш*

*Почуття сакральні...
Поезія Олеси Мудрак в новій збірці — це пристрасть внутрішнього світу жінки-стихі. Це слово пристрастне й відверте, молоде, енергійне, сміливо-зухвале та лірично-слабке водночас.*

*Століття мед розніжено-гіркий
Господь збирає
у часу пелюстках.
Вночі розбила місяць об зірки...*

*Таки розбила:
Стогнуть світла друзки.
Поезія із присмаком еросу — це вже виклик. Але все у світі матерії має полярне визначення... Світ, культура, література — це біном, як свого часу визначила вчений зі світовим іменем Оксана Пахльовська... Ерос і танатос — скільки спільного в цих кодах нашого глибинного, архаїчного “я”. Саме в такому поєднанні вибудовано систему “Квітів зла” Шарля Бодлера, який виводив природу жінки зі світу інфернального. Або й у системі Миколи Хвильового.*

*А мудрість жіноча
приймає в тіло трагедію,
і тіло вбиратиме кожен
замолений гріх.
У вічність летитиму,
криком здригаючись “Де ти є?”
І сльози мої потойбічні
тектимуть зі стріх...*

Творчість Олеси Мудрак “детабуювала”, “деміфологізувала” і саме почуття кохання. Але за цими відвертими еротичними візіями важливо побачити глибший зміст, філософську схвильованість перед тим світом, який “оголює” кохання. Важливо відчутти момент фатального переходу крізь ерос у сфери людського несвідомого, у глибини самоті. Споживацьке суспільство сьогодні втратило здатність відчувати слово.

Але повернімося до теми відвертості кохання поезії Олеси Мудрак. Французька письменниця і теоретик перших романтиків Жермена де Сталь ще на початку XIX століття сформулювала в одному із трактатів той комплекс любовних відчуттів, який значно пізніше дослідники літератури назвуть “міжнародним кодом романтичних переживань”: “...за коханням — небуття. І це переконання змушує думати про смерть навіть у найшасливіші миті кохання. Тільки люди, здатні накласти на себе руки, можуть із деякою часткою здорового глузду спробувати піти цим великим шляхом щастя. Але ніщо не може відродити потягу, таємницею якого володіє інший...”

Яке може бути у світі засіб від такого страждання? Мужність убити себе... Ось це і справді означає померти...”

*Гарячий сніг пашить
в лавині ночі —
на цвинтарі ховаю
біль єства,
мої зіниці впали в Ваші очі
і грають в карти:
два на два.*

Не можна зводити еротичні мотиви творчості Олеси Мудрак до вульгарного фізіологізму через брак розуміння внутрішньої суті естетики поетично оспіваного кохання. Згадуваний уже Мішель Фуко писав: “Наразі в нашому суспільстві важлива тільки фізична краса. Тільки тіло має значення. Серце, характер, темперамент, — все, що складає особистість, усе, що робить її унікальною, вже не так важливе. Одна людина більше не прагне пізнати душу іншої, оскільки не прагне до любові. Сучасна атмосфера еротики призводить до того, що фізичне важливіше від духовного. Глибоко людські стосунки, закоханість зникає. Залишається тільки оголена сексуальність”. Фуко писав про занепад принципів естетики духовного, чуттєвого в нашому суспільстві.

*Віч-на-віч з пеклом:
очі на вокзалі
(накрила ніч кабанячим крилом),
кров
із лютневих зір —
в мой печалі,
плюсочке на оголений фантом.
А кінь епохи чавить пракопитом,
у Бозі
родяться людина
та весна.*

Українська література може претендувати на світову тільки в разі серйозної ревізії її “фундаментальних” складових. Чи всі читатимуть у XXI столітті, наприклад, “Хіба ревуть воли...” Панаса Мирного та Івана Білика? Це запитання поставила Ліна Костенко під час “круглого столу” в Києво-Могилянській академії. І це не

спроба відмовитися від історичного контексту, від української історії. Навпаки, це спроба осмисленого прочитання української літератури, якщо ми і справді прагнемо до національної самоідентифікації, незалежної та демократичної держави. Річ у тім, що в українських анналах — сотні непрочитаних в українській літературі текстів, гідних читацької уваги. Україна має відкрити для себе Лесю Українку в повному розмаїтті її світового рівня драматургії, Івана Франка, маємо прочитати Володимира Свідзінського, Євгена Плужника, Миколу Хвильового.

Творчість Олеси Мудрак — це скло, на якому крізь слово зображено силует жінки, але за цим силуетом — вимір психології, естетики, філософії. Потрачувати її поезію як суто еротичну було б неправильно. Але в кожного є власний рівень художньої перцепції. В будь-якому разі цей вимір поезії — явище позитивне, бо в її поезії — українська концептосфера. І жінка поетичного буття Олеси Мудрак — українська.

*Скидають одяг-молодість
в траву
кам'яності баби чи вакханки...
Розкута, вільна,
виклична і бранка
степів —
іду, а п'яти простором ревуть...*

● **Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ**, студент Національного університету “Києво-Могилянська академія”

БІЛА ПЛЯМА УКРАЇНСЬКОГО ФУТУРИЗМУ

Олег Ільницький. Український футуризм (1914—1930). Перекл. з англ. Рая Тхорук. — Львів: Літопис, 2003. — 456 с.

Одним із головних процесів в українській літературі за роки незалежності став перегляд літературного канону. Зокрема необхідно було реабілітувати, повернути в українську літературу цілі покоління митців, творчість яких з ідеологічних причин виявилася штучно видаленою з літературного процесу, приречена на цілковите забуття. Український футуризм як одне з найяскравіших явищ у вітчизняному мистецтві першої половини XX століття, й досі terra incognita для пересічного українця, відомого своєю аксіоматичною нехиттю до вивчення власної культурної спадщини. Однак і професійні мистецтвознавці, філологи, культурологи й усі, кому небайдужа українська культура, не можуть похвалитися тим, що мають цілісне уявлення про це явище. Наразі украї необхідним стало систематичне, цілісне дослідження, що могло б узагальнити й підвести підсумки футуристичній течії в українському мистецтві першої половини XX століття.

Книжка канадського літературознавця, професора Альберського університету Олега Ільницького — перша неупереджена спроба показати всебічний розвиток футуризму з історичного, теоретичного та літературного погляду від самих витоків (1914 р.) до його зникнення чи, точніше, знищення (1931 р.). Автор простежує витoki, розвиток і загибель цього непересічного явища, розглядаючи його в широкому європейському контексті. Окремими розділами цієї монографії є дослідження творчості таких митців, як Михайль Семенко, Гео Шкрупій, Олекса Слісаренко, Лесь Курбас, Дмитро Бузько, Леонід Скрипник, Юліан Шпол. Дослідник піднімає безліч дискусійних питань. Зокрема він наголошує, що необхідно зробити переоцінку внеску України, названої “колискою мистецької революції”, до розвитку світового мистецтва. До сьогодні значна частина культурних явищ Російської імперії ототожнюється у світі з російським мистецтвом, тоді як насправді є українським, грузинським, литовським, латвійським, польським тощо. Так сталося і з українським футуризмом. Саме в Україні зародилося чимало мистецьких рухів і видань, звідси походить низка видатних митців.

Український футуризм виростав із ранньомодерністських течій в Україні 1900—1910-х років і був відповіддю на них. Він демонстративно опирався злиттю з імперськими течіями і засвідчив прагнення подолати колоніальну залежність української культури. Футуризм запропонував нову модель українського мистецтва, що полягала у відмові від народництва і провінціалізму й визнанні європейської культурної моделі. Сучасники з тривогою реагували на виникнення радикальної мистецької течії, яка відкидала традицію та захопилася чаром екзотичного, виняткового, нового. Українське “добродесне” суспільство відразу піддало нову течію остракізму. Існування цього самотнього явища позначене тривалим конфліктом із обскурантистською публікою, невизнанням та осудом. У роки урядування Сталіна, після розпуску літературних організацій і централізації радянського письменства футуризм був приречений на загибель, а митці розділили гірку долю усіх “неортодоксальних”, які були засуджені до ув'язнення та страсти.

Монографія про мистецький переворот в українській культурі зацікавить не лише фахівців, а й усіх, кому небайдужа історія української культури. Книга здобула перше місце в номінації “Наукова перекладна література” в конкурсі “Форуму видавців — 2003”.

● **В. ЧУЧКО**

ТОЙ, ЩО УЗЯВ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОЛЮ НАЦІЇ

Небійж Симона Петлюри, син його сестри Маріямни Степан Скрипник (Патріарх Мстислав) писав про цей період у житті майбутнього провідника нації: “Користаючись з великого авторитету серед товаришів, Симон неподільно володів їхніми душами та був негласно обраним провідником національно свідомого юнацтва, що вчилася тоді в полтавських школах...”

Шкільна влада вважала С. Петлюру за “непоправного мазепинця”, що в її очах було значно лагіднішим явищем, ніж вусатий і бородатий соціаліст”. (“Українське православне слово”, 1976, № 5).

Здавалося б, у відкритті дошки немає нічого надзвичайного, її ще 1991 року слід було повісити. Адже Симон Петлюра народився в Полтаві, саме тут під намулом зросійшення, нав’язуваного “дядьками Отчества чужого”, відчув міцну твердь материка на ім’я Україна.

Однак 15 літ кукобівське міське керівництво і низка кучмівських губернаторів, хто з хохляцькою хитрістю, хто з яничарською підступністю намагалися засунути справу вшанування Петлюри у якнайдальшу шухляду. Вони ткали павутину заспокоїливих слів, присипляючи громадськість, та без кінця висували на перший план якісь інші, ближчі душі малороса проекти — на кшталт бездарного пам’ятника галушці.

Але час бере своє. Відсутність меморіальної дошки і пам’ятника Симонові Петлюрі у його рідному місті суспільною думкою вже сприймається як абсурд, ба, навіть непристойність.

І ось нарешті в області з’явилася влада, яка підтримала ініціативу громадськості, зокрема Товариства “Просвіта” та Народного руху України. Полтавська обласна держадміністрація виділила 5 тис. грн. на меморіальну дошку видатному державникові. Голова ОДА Валерій Асадчев, виступаючи на урочистостях із приводу її відкриття, сказав, що цим актом зроблено перший дуже важливий крок для того, щоб пізнати тих людей, які творили нашу історію:

— Симон Петлюра — це людина, яка в буремні роки стала на чолі боротьби за Українську державу; тоді як інші повтікали від цієї великої відповідальності, він узяв її на себе. Він був м’якою, інтелігентною людиною, талановитим публіцистом, але корінь у нього був козацький, він виходець із цієї української козацької землі.

Говорив голова ОДА і про ту абсурдну ситуацію, коли в Полтаві немає вулиці Симона Петлюри, а багато вулиць носять імена людей, чужих чи ворожих Україні:

— Що зробили Роза Люксембург, Карл Лібкнехт для Української держави? Чи знали вони взагалі, що існує Полтавська земля? Думаю, вони й гадки про це не мали. То чому маємо продовжувати увічнювати в назвах полтавських вулиць імена цих комінтернівців? Чому дехто й досі боїться імен діячів Української Народної Республіки? Уже згодні, що це були великі постаті. Але як доходить до того, що треба поставити пам’ятник, вулицю перейменувати, тут відразу ховаємося у великий чеховський футляр: “Как бы чего не вышло”. То виходьмо з цього футляра! У Полтаві має постати пам’ятник Симонові Петлюрі, і нам соромно буде, якщо цей пам’ятник першими поставлять в іншому місті. Бо він тут народився. Можливо, тому, що ми 15 років боялися на-

ПЕТЛЮРА ПОВЕРНУВСЯ В АЛЬМА-МАТЕР

У дні відзначення 15-ої річниці Незалежності України в Полтаві відбулася непересічна подія: на приміщенні Державної аграрної академії (колишньої духовної семінарії) відкрито меморіальну дошку на честь Голови Директорії, Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри, який тут навчався у 1895—1901 роках і вже тоді був, як засвідчили його сучасники, “провідником українського руху”, членом Революційної української партії. Симон Петлюра був найактивнішим серед тих семінаристів, які вимагали введення до програми українознавчих предметів, звільнення жорстоких наглядачів, скасування в закладі системи шпигунства, яка так контрастувала з діяльністю прогресивних викладачів цього закладу, а головне — з Божими заповідями.

лежним чином пошанувати Симо-на Петлюру, в нас і немає таких постатей в уряді?..

“ТИ ЯВИШ СВІТЛИЙ ОБРАЗ ПРАВНОЇ ДЕРЖА- ВИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ”

Для голови Полтавської обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта”, колишнього політв’язня, “нашоукраїнця” Миколи Кульчинського відкриття меморіальної дошки Симонові Петлюрі — це увінчання праці багатьох полтавців, які започаткували в нашому місті Петлюрівські читання, які берегли світло життя й діяльності Симона Васильовича. Микола Кульчинський нагадав про подвиг тих полтавців, котрі в 70-ті роки підняли український прапор на вежі біля мосту неподалік Київського вокзалу. До речі, письменник Петро Петрович Ротач засвідчує, що його й інших дисидентів у 70-ті роки катівні допитували з приводу появи національного стяга на будівлі Краєзнавчого музею. Ці факти вимагають дослідження, адже герої, які вчинили ці подвиги, не повинні залишатися безіменними.

Відкриваючи дошку Симонові Петлюрі, Полтава вклонила подвигу того покоління своїх синів, яке навесні 1917 року завітало її синьо-жовтими прапорами, підтримало Центральну Раду, захищало Українську Народну Республіку. Юнаки з Кадетського корпусу, яких виховували бути підпорками Російської імперії, масово переходили на бік Центральної Ради.

— Усі, хто мав серце, усі, хто мав душу, не був зламаний імперією, не піддався, за словами Грушевського, “пеському обов’язку перед Москвою”, підтримали УНР. І ті слова, з якими звертався до них Симон Петлюра, актуальні і сьогодні, — сказав Микола Кульчинський.

Він повідомив про намір просвітян видати великим накла-

дом лист Симона Петлюри до генерала-хорунжого Миколи Удовиченка. Сьогодні він звучить суперактуально. Ось хоча б ця заувага Симона Петлюри про тогочасних партійних лідерів: “Вони партійні інтереси ставили вище державних, персональні моменти вище загальних... Партійна зацікавленість все заздрала, все запліднювала: дійшло до того, що мені не давали грошей на організацію Коша Слобожанської України. Я бачив, що українські партії мають силу революційну, деякі розкладову, а творчої, організаційної не мають. Я бачив, що вони не усвідомили собі головного: чи Україна як самостійна держава повинна в своїй закордонній політиці спиратись на Європу чи на Москву — Азію? Виявилось, що азійська спадщина в нас — занадто ще сильна...”

Надзвичайно актуальні думки Симона Петлюри про державний апарат, висловлені в цьому листі: “треба шукати тих, хто чорною роботою державною уміє творити певні реальні цінності”; що важливо зберегти ідею державності й повагу до уряду: “Я кілька разів міг би успішно “розганяти уряди”, але не робив цього, бо гадаю, що, особливо в молодій державі, це привело би до внутрішньої деморалізації”.

А ось і відповідь сьогочасним сепаратистам: “Основою державності повинна бути Центральна Україна — Наддніпрянина, а не периферія, частина її”.

Заступник голови Полтавської облради Петро Ворона нагадав, що серед діячів Центральної Ради третина була полтавцями, і серед тих, хто продовжував боротьбу за Українську державу в екзилі, їх була, мабуть, четверта частина. Тож пан Ворона висловив сподівання, що обласна рада ухвалить рішення про увічнення пам’яті наших славних земляків, яке, на жаль, не пройшло з першого разу на минулій сесії.

Меморіальну дошку освятить секретар Полтавської єпархії Української Православної Церкви Київського патріархату митрофорний протоієрей Миколай Храпач, який у своєму слові наголосив на тому, як глибоко розумів Симон Петлюра роль Української помісної церкви у формуванні духовної єдності нації. У листі до Івана Огієнка видатний державник писав: “Український патріарх — рівний патріархові московському — це річ, потреба якої вимагається інтересами української церкви та своєчасною оцінкою тих небезпек, що загрожувати будуть, — я це передбачаю, — в її натуральному розвитку. В майбутніх конфліктах нашої держави з Москвою внутрішнє міцна, ієрархічно дисциплінована українська церква може відграти велике позитивне значення у вислідах такої боротьби”.

Отець Миколай висловив сподівання, що настане час, коли приміщення колишньої семінарії буде повернуто Українській Церкві, і тут готуватимуть священників, які “вивчатимуть богослів’я і пізнаватимуть світ через любов до Бога, в єдності, толерантності, терпимості”. А виступи проти створення єдиної помісної Православної Церкви в Україні, на думку о. Миколая, — це “політиканство і деструктивна діяльність тієї “п’ятої колонії”, яка не хоче, щоб наріжним каменем нашої державності була найнадійніша основа — духовна єдність народу”.

У нелегких випробуваннях, що впали на голови справжнім патріотам України, які змушені були піти на ганебне тимчасове перемир’я з олігархічними кланами, нас, українців, нехай надихають слова Голови Директорії, Головного Отамана з його звернення до українського народу від 22 січня Року Божого 1923-го: “Після ганебної віковичної неволі, після страшного божевільного лихоліття Ти переможеш, Народе-Лицарю, і в Державі своїй не-

залежній установиш волю святу для всіх народів, що живуть на розкішних землях Твоїх. Вірний високим засадам волі і рівності, що кохав Ти з часів стародавніх, Ти явиш всім народам світлий образ правної держави демократичної з забезпеченням вольностей громадянських”.

А ТИМ ЧАСОМ ПОЛТАВЦІ ЩЕ ЖИВУТЬ НА ВУЛИЦІ УКРАЇНОЖЕРА АРТЬОМА

Родинний дім Симона Петлюри стояв на вулиці Загородній, 20, яка нині носить ім’я генерала Зигіна. Зовсім поряд, перпендикулярно до непримітної Загородньої, пролягає вулиця Артема, яку і громадськість, і прогресивні депутати Полтавської міської ради хочуть перейменувати на вулицю Симона Петлюри. Кращого варіанта годі й шукати. Як завжди, опираються цьому ретрогради з комуністичними “прибамбасами”. Добре відомо, як вони діють: колись “заблокували” перейменування вулиці “Уютної” (який жадливий мовний покруч!) на вулицю відомого письменника, художника, жертви сталінських репресій Грицька Коваленка, дім якого ще й досі стоїть на тій “Уютній”. Ходили по квартирах, спокушали мешканців до підписування листів протесту, обстрілювали ім’я великого українця. Так само може бути й у випадку з наданням вулиці Артема імені Симона Петлюри. Тож сьогодні, мені здається, дуже важливо донести до мешканців вулиці відомості про того, чие ім’я носить їхня вулиця.

Хто ж він, товариш Артём, а насправді Фьодор Сергєєв? Син підрядчика, уродженець села Пльбово, тепер Фатезького району Курської області, в 1903 році — агент “Іскри” в Україні, у 1905-му — ворохобив у Харкові, у 1918-му — голова раднаркому ворохобної Донецько-Криворізької Радянської Республіки. Того ж року удостоївся посади заступника голови і наркома радянської пропаганди незаконного Тимчасового робітничо-селянського уряду України.

Що ж пропагував “нарком” Артём? Про це залишив спогади Володимир Затонський, якому навіть нинішні товариші комуністи повірять, бо це їхній однопартієць. Він пише, що якось, увійшовши до кабінету Леніна, застав там Артёма. “Я його раніше не знав. Він почав енергійно нападати на Український советський Уряд, називав нас самозванцями й іншими такими нешанобливими епітетами. Між тим, він і сам формально входив до складу Народного Секретаріату. Він, як тепер пам’ятаю, доводив, що це справа реакційна — утворювати Україну, хоч би навіть советську. Він казав: “Робітники Донбасу і взагалі міських промислових районів — не українці. Селяни також мало в цьому розуміють. Якщо на Правобережжі, з Києвом на чолі, є якісь українці, то хай їм біс — нехай роблять, що самі хочуть. А тут у нас, у південно-промисловій центрі, треба просто організувати советську владу, що підлягає безпосередньо Петроградові, й жодної України не вигадувати”.

Коментарі, мабуть, зайві. Полтава, яка у 1918—1921 роках послала тисячі своїх синів боротися з головорізами Муравйових і Артёмів, із продажонами і чрезовичайками, Полтава, яка називає себе духовною столицею України, мусить негайно стерти зі свого чола тавро, поставлене колись цековсько-обкомівськими прихильниками цього україножера.

● Ганна ДЕНИСКО

*Продовження. Поч. у ч. 39–52
за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18,
20–2, 28, 30, 32, 34, 37, 39,
41, 43, 45, 51 за 2004 р.,
ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22, 26–28,
29, 32, 35, 39, 42, 45, 52 за 2005 р.,
ч. 8, 10, 14, 19, 22, 27 за 2006 р.*

Аденюк В. Г., м. Хотин	128,00
Антонюк О. В., м. Хотин	142,00
Ацкуляк І. М., м. Хотин	35,00
Баханська С. Д., м. Львів	90,00
Безкровна-Лахижа Н. І., Лахижа А. І., м. Севастополь	50,00
Боршуляк П. А., м. Хотин	16,00
ВАТ "Хотинське АТП-17741"	100,00
Волошин М. П., м. Львів	50,00
Егера М. Г., м. Хотин	10,00
За дорученням громади с. Григорово Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. (ч/з Дронь О. А.)	70,00
Коліниченко А. В., м. Харків	200,00
Колодченко В. Е., м. Київ	4,00
Колодченко В. П., м. Київ	10,00
Колодченко Е. В., м. Київ	10,00
Криволапчук М. О., м. Донецьк	100,00
Лачанак С. Ю., м. Львів	100,00
Литвинова Л. Л., м. Суми	50,00
Лучко В. Ф., м. Львів	285,00
Новомиргород М. А., м. Кировоград	10,00
Омельницька Л. А., м. Дніпропетровськ	50,00
Павлусь М. Я.	200,00
Письменна Т. Ю., м. Дніпропетровськ	15,00
Плаксивий О., м. Хотин	10,00
Плашко А. Г.,	

м. Запоріжжя	1000,00
Попова С. М., м. Харків	60,00
Расковский В. А., м. Хотин	107,00
Самарець А. П., Дніпропетровська обл.	20,00
Слинько В. І., м. Українка Київської обл.	50,00
Стовбун Д. І. та Гавриляк С., м. Івано-Франківськ	310,00
Тарадай І. А., м. Червоноград	
Львівської обл.	40,00
Тарадай О. І., м. Червоноград Львівської обл.	20,00
Улик М. С., м. Хотин	10,00
Управління пенсійного фонду м. Рівне (ч/з Баранюк)	54,88
Халімончук В. Є., м. Київ	2200,00
Халімончук В. Г., м. Київ	2280,00
Ч/з Стовбун Д. І.	310,00
Шевченко О. А., м. Кам'янець-Подільський	30,00
Школа № 5, м. Хотин (ч/з Корчак Т. В.)	64,00
Ярославський Ю. М., м. Хотин	5,00

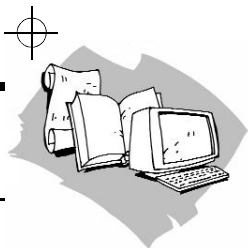
Калин С. І.	20,00
Ковцун Р. С.	10,00
Король Д. Г.	10,00
Литван М. І.	5,00
Місюра М.	20,00
Петруняк В. П.	10,00
Петруняк М. І.	10,00
Равлюк Г. М.	10,00
Риндич Г. О.	160,00
Сірман І. М.	10,00
Стовбун Д. І.	5,00
Шевага А. Д.	10,00
Школьный С. П.	10,00
Шушваль І. І.	20,00
Всього:	310,00

Схвалюємо і підтримуємо Вашу ідею спорудження храму Кобзаря біля Чернечої гори. Ми з дружиною були в Каневі й поклонилися могили безсмертного Тараса. Моторошно стає на душі від того, що сталося з Україною і з українцями за час панування над Україною царської і більшовицької Росії. А в Каневі ще й досі стоїть пам'ятник отому картавому сифілітику — Леніну, а козацькі онуки забули материнську мову.

Тримаймося, українці!

Ярослава та Мефодій ВОЛОШИНИ,
м. Львів

ВІДЛУННЯ IV ВСЕСВІТНЬОГО
ФОРУМУ УКРАЇНЦІВ

ПОВЕРТАЮЧИСЬ
ДО НАДРУКОВАНОГО

Буваючи як журналіст на численних столичних зібраннях, форумах, з'їздах і віче, я з сумом вдивляюсь у зал, чуючи бідкання про брак свободи слова. І думаю: "Якби на триста патріотів знайшовся хоч один чоловік із грішми, або на триста з грішми — один патріот, невже так важко було б зробити потужне сучасне видання?"

СМЕРТЬ ШЕВЧЕНКА

Початок наш Гімн таки веде від Тараса Шевченка. Микола Вербицький-Антіох, син секретаря Чернігівської губернської управи, в 16 років вступив до Київського університету св. Володимира. За свої сатиричні віршики й організацію студентської газети “Помийниця”, по “особистому прохання Ректора” був переведений у Петербурзький університет “для охолодження”. Привіз його батько й поселив у будинку свого університетського побратима — архітектора Штакеншнейдера, де вже мешкали його далекі родичі, студенти — Іван Рашевський і Павло Чубинський. Невдовзі там зупинився і Опанас Маркович, що повернувся з-за кордону.

А зовсім поряд, у будинку Академії мистецтв мешкав Шевченко. Не один вечір він заглядав до них. Миколка, музичний талант якого відзначав сам Михайло Глінка, сідав за фортепіано, а Опанас Маркович заспівував своїм прекрасним баритоном. Йому частенько підспівував сам Тарас Григорович, хоч і любив сміятися, що тепер із його голосом можна співати лише “Зайнято!”

Опанас Маркович упростав Тараса привести хлопців на вечірки “Основи”, які фактично були зібраннями Петербурзької “Громади”. На жаль, ні Куліш, ні Костомаров не залишили письмових спогадів про ті вечірки. Доводиться цитувати спогади Логвина Пантелєєва:

“Я тогда очень мало обращал внимания на физиономию, но лицо Шевченко положительно увлекло меня. На близком расстоянии он выглядел очень схожим, как изображен на литографическом портрете Мюллера: лицо коричневого оттенка, носило явные следы многого пережитого, в том числе и той болезни, которая в последние годы преждевременно ускорила его жизненный конец...”

Та не довго продовжувалося те спілкування з Кобзарем. Зломлений тугою за Батьківщиною, до якої була закрита дорога, та зрадою коханої, він тяжко захворів серцем і невдовзі помер. Друзі брали участь і в похованні Шевченка, і в благочинних вечорах у його пам’яті. Тільки зразу уточню. Ніхто не забороняв похорону нашого Апостола. Ніхто не репресував студентів за участь у його похороні. Заворушення спричинило зовсім інше. Та щоб самому не перебіхувати подій, краще зацитувати з книги споминів Логвина Пантелєєва:

“Они совпали во времени — панихида в католическом соборе по пяти убитым в Варшаве при подавлении манифестации 13 февраля 1861 и похороны Шевченко... когда для нас, русских, совершенно неожиданно раздалось пение польского гимна и все поляки в одно мгновение пали на колени и со слезами на глазах присоединились к пению гимна... Сразу вслед за панихидой состоялись похороны Шевченко... польская корпорация в полном составе проводила Шевченко на кладбище. Там Хоршевский от имени поляков сказал на польском языке очень умное и теплое слово, оно потом было напечатано в “Основе”...

По поводу панихиды началось следствие, что предполагало привлечь к ответственности только польских студентов. Русские студенты постановили собрать в следственную комиссию листы с подписями в доказательство, что и они были на панихиде. Попечитель И. Д. Делянов застал студента А. Штакеншнейдера с листками и потребовал отодать их или оставить университет. Собралась сходка, главную роль играли князь Нехлюдов и Чубинский, уладившие конфликт...”

Та згодом конфлікт перейшов у студентські заворушення, і всі вищі навчальні заклади Петербурга та Москви були закриті. Організаторів заворушень або забрали в москалі, або перевели до Казанського університету.

Миколу Вербицького, як і його земляків, відправили додому, до того ж в III відділенні вже лежав донос про те, що він насмілювався перекласти “Єще польська не згінела” українською.

ПРОЩАЛЬНА ВЕЧІРКА

Через рік Миколу Вербицького викликали в Петербург, щоб вирішити питання про відновлення у студентах. Із цього приводу і збиралася вечірка. Першими прийшли сусіди — брати Йосип (ровесник Миколи) та Тадей Рильські. Потім із двома дівчатами-пансіонерками під ручку вкотився кавун-веселун Павлусь Чубинський. За ним статечно увійшли нащадок болгарських царів Олександр Стоянов і вже відомий поет Павло Сова (Павлін Свенціцький). Потім гамірною юрбою завітали Павло Житецький і Іван Навроцький із друзями-сербами...

Вечірка як вечірка. Їли, пили, співали, згадували. Згадав і Чубинський про похорони Шевченка, про ту Панахиду, коли пролунав

Тарас Шевченко

Павло Чубинський

Михайло Вербицький

ШЕВЧЕНКО БУВ ПРИСУТНІЙ ПРИ НАПИСАННІ ГІМНУ УКРАЇНИ

Мені не пощастило з дитинством. Не виповнилося і року, як разом із заручниками фашисти розстріляли мою матусю. Батько з війни привіз мачуху, і в його сім’ї я виявився зайвим. Батьків мені замінила бабуся — Євгенія Львівна Вербицька-Кулішева. Дочка прийомного сина Пантелеймона Куліша (після того, як їхня пасербиця, племінниця дружини, вийшла заміж, він усиновив молодшого сина старшого брата Миколи), невістка автора слів “Ще не вмерли України...” Миколи Вербицького-Антіоха. У неї теж, крім мене, не було нікого. Дочку — мою матір, розстріляли поліцаї з Волинського січового куреня разом із сотнею заручників у 1941-му під Яцевським концтабором. Син — Євген Вербицький — зник десь у ГУЛАГу в 1951-му, після того, як заїс у Львівське видавництво свій роман про три харківських оточення, які він, рядовий солдат, пережив. Її другий чоловік Микола Григорович Савенко був закатований лісовиками під Гушчинцями на Вінниччині у 1948-му... Бували ми часто у таких же вдових сестер Вербицьких — Віри, чоловіка якої, поета-символіста, автора “За Україну, за її долю” Миколу Вороного і сина, прекрасного поета, автора маршів “фізкультурників” (“Чтобы тело и душа были молоды”) та “Авіаторів” (“Всё выше, и выше, и выше”) Марка Вороного, знищили у кляті тридцяті, та Мусі, дружини знаменитого російського художника Ракова, який так і не повернувся до неї і п’ятьох дітей із Колими. Ні, він не загинув. Просто чоловіком був їй там, на засланні (сестри відмотали колимську п’ятірку за рідних). На волі для сім’ї в його житті місця не знайшлося...

От серед цих, тоді ще не дуже й старих бабусь пройшло моє дитинство. Пройшло в розповідях про людей нашого Роду, їхніх друзів і близьких. Про Віктора Забілу, братів Білозерських, Іллю Дорошенка, Опанаса Марковича, Кулешів, Рашевських, Глібова і, нарешті, про самого Шевченка, з яким Вербицький був в останні місяці його життя.

А потім було навчання в Київському технологічному інституті харчової промисловості й життя в гуртожитку по Тарасівській 5/7. Був приїзд до мене бабусі в серпні 1961. Були вечори у її родичів по чоловіку — бабусь Голіциних, що мешкали поряд у кам’яниці з колонами. От у них я і побачив альбомчик їхньої матусі в сап’янових обкладинках із віршем “Ще не вмерли України”. Вони тоді запевняли, що саме в цій кімнаті за цим фортепіано юні студенти творили “Ще не вмерли”. Записав їхню розповідь. А потім були відрядження по всьому Союзу для впровадження своїх розробок. І де б не був, від Калінінграда до Магадана і від Баку до Архангельська, всюди в залах старожитностей центральних бібліотек розшукував стародруки з тих 40—90 років XIX сторіччя, вписував згадки про людей Роду, Шевченка та його друзів.

Отож за родовими переказами, перевіреними літературними пошуками в основних бібліотеках Союзу і розповідь Вам історію створення Гімну.

польський Гімн. Дівчата, а були тут і сестри Голіцини, і красуні з пансіону Ленц, попрохали присутніх поляків проспівати гімн. За фортепіано сів Вербицький, а Рильські та Свенціцький заспівали бунтівні рядки. Коли ж вони скінчили, Микола став тихо наспівувати свій переклад: “Мати Польща не загине, доки ми живемо”. Тут Павло Чубинський замість похвали сказав Миколі, що чим переказувати чужу пісню, краще написати таку свою, он скільки вже часу Володимир Антонович просить громадівців створити свою пісню, на кшталт “Марсельєзи”.

Микола, який славився імпровізаціями, не став комизитися і тут же, під той же мотив, заспівав, творячи нову пісню:

*“Ще не вмерли України ні слава, ні воля,
Ще нам, браття молодії,
Усміхнеться доля.*

*Ще розвіє чорні хмари і біля віконця,
Ми в своїй українській хаті
Діждемося сонця.*

*Спогадаймо ж тяжкий час,
Лихую годину,*

*Й тих, що вміли боронити
Рідну Україну —*

*Наливайко і Павлюк і Тарас Трясило
Із могили кличуть нас на святее діло...”*

Тадею Рильському і Павліну Свенціцькому, родичів яких від немовлят до старечі вирізував Павло Бут (Павлюк), не сподобалася згадка про нього, і Йосип Рильський, що так і не відійшов від фортепіано, заспівав свій варіант:

*“Згинуть наші вороженьки,
Мов роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці
Наливайко, Залізник і Тарас Трясило
Із могили нас зовуть на святее діло.
Спогадаймо ж славу смерть
Лицарів козацтва,*

*Щоб не стратити марно нам
Своєго юнацтва.*

*Ой Богдане-Зиновію,
П’яний наш гетьмане,
Защо віддав Україну москалям позаним,
Щоб вернути її честь, ляжем головами,
Наречемось України вірними синами...”*

Тут уже не витримав правник Чубинський, який побачив небезпеку виконання такого тексту. Він відсторонив поляків від фортепіано і запропонував свій, менш небезпечний варіант:

*“Гей Богдане-Зіновію, необачний сине.
Нащо віддав на поталу ньеньку Україну,
Щоб вернути її честь, станем куренями,
Наречемось України вірними синами!”*

Подав голос і Олександр Стоянов. Вказуючи на сербів, котрі про щось випитували в Івана Навроцького, він запропонував:

*“Наші братчики слов’яни вже
за зброю взялись,
Не допустимо, щоб ми позаду зістались!”*

Здається, пісня була закінчена. Щоправда, далеко їй було до тієї Марсельєзи...

Знову пішли спогади, заспівали “Соловейка” Віктора Забіли та “Журбу” Леоніда Глібова. Та от серб Петро Ентич-Карич могутнім баритоном заспівав свій Гімн, де приспівом були слова: “Серце біє і кров ліє за нашу свободу”...

— “Та це ж саме те, чого нам не вистачало”, — схопився Павлусь Чубинський і написав безсмертні рядки:

*“Душу й тіло ми положим
за нашу свободу
І покажем, що ми браття
козацького роду!
Гей-о-гей же браття милі,
нумо братися за діло,*

*Гей-о-гей, пора вставати,
пора волю здобувати!”*

От тепер пісня була вже закінчена. Всі записали собі її слова. Свій примірник Тадей Рильський віддав побратиму Володимирі Антоновичу. Коли через кілька тижнів повернувся до Києва з етнографічної експедиції по селах Микола Лисенко (жив у тому ж будинку, що і Рильські поряд із будинком Голіциних), Антонович доручив йому покласти на музику слова нової пісні. Уже через тиждень нова “Українська Марсельєза” полетіла по Лівобережжю. Полетіла, як гімн Громади.

СВІТЛИЙ ШЛЯХ ГІМНУ

Гімном України пісня стала на Правобережжі. Стала завдяки тому, що її там приписували Шевченку. А було це так. Свій примірник Вербицький, коли був у батьків у Чернігові, віддав доброму знайомому — Пантелеймону Кулішу. Пантелеймон поклявся надрукувати вірш. От тільки чого вартою була та клятва, якщо “Основа” (не без вини Куліша) припинила існування. Куліш поїхав лікувати нерви до Італії. По дорозі зупинився у Львові. Старовинне місто, люди так сподобалися Кулішу, що він, скупердяй по натурі, пообіцяв літератору Ксенофонту Климковичу віддати ненадруковані вірші Шевченка з архіву “Основи”. Переправив він вірші з уже знайомим нам Павліном Свенціцьким, який після придушення польського повстання емігрував до Львова.

Чи то Куліш, чи сам Свенціцький зробив це, але разом із “Заповітом”, “Мені однаково”, “М. Костомарову” було передано і “Ще не вмерла України”.

У журналі “Мета” № 4 за 1863 рік усі чотири вірші були надруковані. Відкривався журнал віршем “Ще не вмерла”, за яким ішли три вірші Шевченка і під ними було поміщено його підпис.

Це число журналу катехит Перемишльської семінарії о. Юстин Желехівський відвіз своєму побратимові, млинівському священику Михайлу Вербицькому.

Отець Вербицький фанатично любив Шевченка, мріяв покласти на музику всі його вірші. Отже, отримавши журнал, він уже через тиждень поклав на музику всі чотири поезії. Уже в грудні, на зібранні громади Перемишльської семінарії, пролунала вперше “Ще не вмерли України”. Ректору настільки сподобалася пісня, що він рекомендував семінаристам поширювати її серед прочан, а о. Вербицького пропхав зробити з солоспіву хорал. І от уже на свято Івана Хрестителя, перед багатотисячним натовпом перемишльців пролунав могутній хорал у виконанні зведеного хору. Присутньому на святі єпископу Томі Полянському (1860—1869), засновнику першого українського театру у Львові (тепер там “Народний дім”, що з тих часів так і не ремонтувався) так сподобався хорал, що при відкритті українського театру в Львові 25.12.1864 постановкою опери Карла Гайнца “Запорожці”, він наказав режисеру вставити в дію, як гімн, “Ще не вмерло Запоріжжя”. В афіші ж було надруковано гімн “Ще не вмерла України” і підписи під ним — Тарас Шевченко та Михайло Вербицький. Уранку, на другий день після вистави, “Ще не вмерли України” співав увесь Львів. Уся Галичина вважала, що слова пісні написав Шевченко, Апостол України. Тому і стала ця пісня Гімном, спочатку Західної України, а потім УНР. А “Марсельєзу Громади”, написану студентами, незабаром забули...

Після того, як Україна здобула незалежність, а “Ще не вмерли України” стала її Гімном, кожен рік у Польщі на Млнінському кладовищі Перемишльського повіту збираються українці майже з усього світу. Збираються, щоб уклонитися праху автора музики Гімну.

Праху авторів слів ніхто не вклоняється. Бо невідомо, де могили Йосипа Рильського та Олександра Стоянова. Нинішня могила Павла Чубинського чисто символічна. У роки війни бориспільським кладовищем, де він похований, проліг глибокий протитанковий рів, і прах автора Гімну лежить невідомо де. А на місці поховання Миколи Вербицького, з Болдиної Гори в Чернігові, між могилами Опанаса Марковича та Михайла Коцюбинського, його старшого і молодшого побратимів, спускається яр-стежина в урочище Святе. У 1922-му, коли за наказом Леніна конфісковували церковні цінності, зрурили і знищили поховання і співавтора відміни кріпацтва кн. Голіцина, і його племінника, автора “Ще не вмерли України”. Тож по їхньому праху йдуть нині люди в “Святе”...

● **Володимир СИРОТЕНКО (ВЕРБИЦЬКИЙ)**

— *За вагомий внесок у відродження духовності Президент України нагородив студію мод “Віоріка” ювілейною медаллю до 10-ї річниці Незалежності України, а Вас як творчого керівника удостоєно Почесної орденської відзнаки “Суспільне визнання”. А з чого все починалося?*

— Я народилася в Молдові. Десять років працювала вдома як приватна кравчиня. І вже тоді, незважаючи на молодість, мала поважних замовників і в Молдові, і в Чернівцях. А на Буковині розпочинала власну справу з однокімнатної квартири та ножної швейної машинки “Подольськ”. Замовлень було настільки багато, що до нашого двору неможливо було зайти, — шодня стояла черга клієнтів. Я цілодобово шила із трьома кравчинями з Кривого Рогу, які на той час уже офіційно в мене працювали. Робота поглинала весь час і надзвичайно складно було приділяти належну увагу родині, особливо дітям.

— *Хто допоміг Вам вистояти і таки розбудувати свій бізнес?*

— Від самого початку, ось уже 16 років ми з моїм чоловіком Іллею працюємо разом у модельному бізнесі. Саме йому я завдячую всім, чого досягла. Але на початку становлення нашого бізнесу нам дуже допомогла моя мама. Вона забрала моїх дітей під своє крило. І це єдине, що врятувало і допомогло мені в той скрутний час вистояти. До 50 років моя мама була зі мною поруч. Вона виростила моїх дітей. І це вважаю великим щастям, яке я отримала від Бога. Що ж до самого дизайну весільного та вечірнього вбрання, то наші кравчині практично втілюють у життя всі мої розробки, ескізи, моє бачення фасонів, аксесуарів, фурнітури і саме їх уже сьогодні можна побачити в світових каталогах моди на 2007 рік.

— *Сьогодні студія мод “Віоріка” відома далеко за межами Буковини. Що сприяло успіху?*

— Якщо говорити про успіх студії мод “Віоріка”, то це не тільки мої досягнення, а й усієї нашої родини. Всі труднощі долі, які лягали на мої плечі, ділилися порівну між усіма членами родини. І тільки так ми змогли втілити в життя мою мрію останніх семи років: потрапити на світовий ринок моди. Вважаю, що мені це вдалося саме завдяки сімейному підряду. За нашим бізнесом не стояли мільйони, а лише величезна виснажлива праця нашої сім’ї та колективу, 30 колег-однотимців, з якими працюю вже не один рік. Самотужки встигати за модою, ловити її нові віяння і тенденції, які з’являються щосезону на світовому ринку, — вкрай складно. І саме така підтримка родини важить більше, ніж великі гроші. Тільки за рік ми з чоловіком долаємо понад 50 тисяч км. Буваємо не тільки в Парижі, а й в інших країнах, де вивчаємо моду, відвідуємо виставки, збираємо по крихтах інформацію про нові напрямки й стилі. Ці пошуки не безнадійні, бо все побачене ми переосмислюємо і втілюємо в наші моделі.

— *Щоб потрапити на світовий ринок моди необхідно було долати й творчі перешкоди?*

— Звичайно. Наше підприємство — ровесник незалежності держави, з року в рік стверджувалося, підіймалося на нові професійні щаблі творчості, якості, досконалості. Сходивка за сходиною, починаючи від регіональних до республіканських і міжнародних конкурсів, ми рухалися до свого першого успіху. За 16 років творчих пошуків і наполегливої праці ексклюзивне високоякісне вбрання під торговою маркою “Віоріка” здобуло прихильність красунь не лише України, Молдови і Росії, а й Польщі, Німеччини, Франції. Сьогодні ми постійні учасники міжнародних виставок, конкурсів, фестивалів краси і моди. Свідченням світового професійного визнання стали численні нагороди і відзнаки “Віоріки”: дипломи конкурсів “Весільний вальс” 2000—2002 рр. (Росія), фестивалів “Мерцішор — 2000” (Молдова), “Стиль та мода — 2001” (Прага), “Мода нового тисячоліття — 2003” (Дюссельдорф), а також перемоги в національних конкурсах “Панна регіональна — 2000”, “Міні-віце-панночка України — 2001”, “Панна України — 2002” та Міжнародної премії “Бізнес—Олімп”, якої торгова марка “Віоріка” була удостоєна 2003 та 2004 років. Усе це дало нам можливість потрапити на світовий ринок моди.

— *Яким був перший крок на професійний подіум?*

— Я запам’ятала його на все життя. Це був мій перший показ у Чернівцях. Привітати мене з цією подією приїхав мій давній

«ВІОРИКА» — ЦЕ СВІТОВЕ ВИЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МОДЕЛЬЄРІВ

Створювати красу, жити і працювати для добра — такий девіз і кредо відомого модельєра Буковини Віоріки БОДНАРЮК. У цьому вбачає своє призначення і покликання й колектив малого підприємства “Фантазія”, яким керує Ілля Боднарюк, більше знаний в Україні та далеко за її межами студією мод “Віоріка”.

Творчий дизайн, вишуканий стиль, неповторне поєднання класики й сучасності, які притаманні буковинському дизайнеру та її талановитим колегам, стали не тільки запорукою успіху, а й принесли світове визнання українським модельєрам.

Буковинські майстри створюють сьогодні елітне весільне, елегантне вечірнє, ошатне святкове, яскраве сценічне вбрання і своєю працею стверджують, що краса врятує світ.

Сьогодні про свій шлях до Олімпу світової моди розповідає головний дизайнер і модельєр студії мод “Віоріка”, відмінник служби побуту України Віоріка БОДНАРЮК.

друг, народний артист Молдови І. Суручану. Але я так хвилювалася, що коли побачила у шпаринку переповнений зал музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської і мені повідомили, що він у залі, то, зробивши перший крок на сцену, відчула, що мене ноги не тримають, а в голові блискавкою майнула думка: “Ну, ще один крок і я падаю”. І саме в цей момент мій молодший син Річард, який неодноразово брав участь у таких показах і цього разу виводив мене на сцену, внутрішньо відчув, що я ось-ось впаду, тихенько сказав: “Мамо, якщо ти візьмешся за мою руку і будеш міцніше за неї триматися, то ти зробиш перший крок, а потім ще два. Ти не дивишся на людей, а лише відчувай, що я тримаю твою руку і ти не впадеш!” Так мій шестирічний син допоміг мені зробити перший крок на професійний подіум моди. Це відчуття запам’ятала на все життя. Тому сьогодні живу і працюю для того, аби могла їм до-

помогти в житті, адже мої діти всі ці роки мене підтримували.

— *Сьогодні Ви успішно працюєте не тільки на східному ринку держав СНД, а й на світовому...*

— Практично вже 30 років працюю, вивчаю та впроваджую нашу буковинську моду на східному та російському ринку. Це дало можливість впровадити наші моделі на світовий ринок. Сьогодні наша співпраця з

вищого навчального закладу С.-Петербурга. Дівчина мала вишуканий смак і досвід одягатися, тому вимоги в неї були неабиякі. До того ж батьки-бізнесмени могли задовольнити її високі запити. Проте об’їздивши салони Києва, Москви, Одеси та Львова, дівчина не змогла придбати весільну сукню, яка була б їй до вподоби. В Києві лише прокат такої сукні коштував 5 тисяч доларів, в Одесі за 15 тисяч доларів можна купити, а в Москві прокат 5 тисяч доларів, а купити можна за 20 тисяч доларів. Це ціни світового ринку, але вони вже реальні на ринках СНД. Коли дівчина приїхала з батьками до Чернівців, то з’ясувалося, те, що вона шукала скрізь за такі великі гроші, у нас можна купити вдєсятеро дешевше. Тобто, все, чого бажає найвибагливіший клієнт, усі нові тенденції, що впроваджуються на світовому модельному ринку, є в нашому весільному салоні.

— *Кажуть, для модельєра престижно, коли в нього одягаються VIP-персона чи зірки шоу-бізнесу?*

— Ми шнемо вбрання для багатьох відомих людей в Україні, Молдові, Росії. Свого часу я одягала дочку Снегура, першого секретаря ЦК, родини всіх міністрів Молдови. Але я не хизуюся тим, що серед моїх клієнтів є VIP-персона чи зірки. Мені набагато приємніше, коли до мене приходять людина, яка виростила художу, продала її, а за отримані гроші хоче подарувати своїй дитині щастя. Хіба це не більше, ніж міністр?! Повірте, більше! Адже наша держава складається саме з таких простих, працелюбних і добрих людей. А щодо зірок... Зірки на світовому ринку моди платять великі гроші за ім’я відомої торгової марки чи фірми. Натомість нашим зіркам треба все шити безкоштовно. Такого ніде в світі немає. Тому не вважаю за велике досягнення, що наші зірки одягаються у нас.

— *Коли Ви відчуваєте задоволення від роботи?*

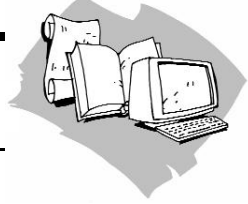
— Коли можу однаково гарно і добре одягнути клієнтку, яка може дозволити собі витратити на сукню лише 500 гривень, і ту, яка може заплатити 12 тисяч гривень. І щаслива з того, що можу зрозуміти і догодити однаковою мірою їм обом. А от коли мені вдається придумати для дівчини з природними вадами таку модель сукні, в якій вона відчуває себе щасливою, то це моє справжнє досягнення як модельєра. Для мене немає красивих чи некрасивих людей. Я завжди в наших наречених чи випускницях відчуваю душу. Мені здається, що на землі немає кращого покликання, ніж професія модельєра!

— *Кожен майстер мріє мати спадкоємців. Хто продовжить Вашу справу?*

— Я давно замислювалася над цим. Протягом багатьох років намагалася прищепити любов до модельного мистецтва моєму старшому синові Юрію. Залучала його до нашої справи. Спочатку він робив усе, так би мовити, з примусу. Допомігав, розуміючи, наскільки мені складно самотужки все реалізовувати. Тільки цього року я відчула душевний спокій за майбутнє нашого бізнесу. Юрій, закінчивши економічний факультет університету, вирішив серйозно займатися родинним бізнесом. У нього є смак, художнє бачення, власний почерк. І сьогодні в його руках усі наші зв’язки зі світовим модельним бізнесом. Він займається каталогами, інтернетом, відео- і фотозйомками, виставками. І для мене велика радість, що він із цією роботою справляється, йому це вдається. Молодший син Річард змалу в нашому бізнесі. Він залюбки брав участь у показах. Нині — студент історичного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, знає добре декілька мов і на виставках часто виконує роль перекладача. Тому сьогодні вже не тільки чоловік Ілля, а й сини — моя надійна опора і підтримка в бізнесі. І я можу з впевненістю сказати, що все, про що я мріяла, збулося, мої плани зреалізувалися. Я можу тільки дякувати Богу за все. Бо він мені дав у житті те, чого я бажала: доброго чоловіка, синів, дім, який я побудувала, справу, яка до рожда мені над усе на світі. Залишилося дочекатися гарних невісток, котрі також полюблять наш бізнес і ми разом зможемо ще порадувати людей своєю працею.

Спідкувалася

● **Марія ВИШНЕВСЬКА**

У Національному університеті “Киево-Могилянська академія” відбулася публічна лекція Денніса Вілкокса, званого у світі фахівця з паблік-релейшнз. Лекція мала назву “Межа PR та журналістики. Етичні принципи PR”. Доктор Вілкокс є професором зі зв'язків із громадськістю та колишнім директором Школи журналістики та масових комунікацій (Університет Сан-Хосе, США), автором шести книжок із PR. Він уперше приїхав до України, щоб очолити журі конкурсу PR-проектів “Pravda Awards” та виступити з промовою на PR-Конгресі, який організувала Українська асоціація зв'язків із громадськістю, і, на прохання PR-агенції “Пі Ар Пі Україна”, погодився дати відкриту лекцію для студентів київських університетів, які планують пов'язати своє майбутнє з PR.

2000 року доктор Вілкокс уїхав до десятки найкращих викладачів зі зв'язків із громадськістю у США за результатами журналу “PRWeek”. Цього року Гіронський університет (Іспанія) відзначив його міжнародною нагородою “Xifra-Heras International Award” за вагомий внесок в освіту з PR. Задіяний у програмах міжнародної освіти, протягом двох літніх семестрів він викладав короткий курс для студентів Університету Сан-Хосе в Бангкоку, а також працював у національному комітеті програми “MACKI” (Muskie Fellows) за спеціальністю “Журналістика” при відборі студентів із Росії та інших країн колишнього Радянського Союзу. Влітку 2006 року він працював як дослідник на Зальцбурзькому семінарі в Австрії.

Денніс Вілкокс автор книжки “Зв'язки з громадськістю: стратегії і тактики”, яку видавали 8 разів (видавництва Allun & Vascon) і яку використовують як навчальний посібник у коледжах та університетах по всьому світу. Пан Вілкокс має численні нагороди в галузі PR і викладає за програмами обміну в університетах різних країн світу (Латвії, Румунії, Австралії, Сінгапурі, Тайланді, Іспанії та Аргентині), а відтепер — і в Україні.

У лекції Денніса Вілкокса йшлося про етичний взаємозв'язок між сучасною журналістикою та технологіями паблік-релейшнз. Досвід по-

Денніс Вілкокс

PR ТА ЖУРНАЛІСТИКА В ЕТИЧНІЙ СИСТЕМІ ДЕННІСА ВІЛКОКСА

дільного взаємопроникнення властивий для американської та західноєвропейських медіа-систем. Тож лекція була своєрідним взірцем, до якого потрібно прагнути, якщо український медіа-ринок хоче крокувати до світових правових та етичних норм, що функціонують у журналістиці та PR. Досвід наймасовіших “PR-карнавалів” в Україні — це політичні вибори, під час яких PR-технологі (українські та російські) досхожую експериментують із засобами впливу на розгублено-ошелешену “аудиторію виборців”. Мені здається, що багато із застосованих на практиці до українського медіа-ринку схем видалися б пану професору “дикими”. У будь-якому разі сучасне суспільство постінформаційної доби все більше піддається впливу PR-технологій, інколи не помічаючи цього. Яким є функціонування журналістики та PR на Заході?

За словами професора Вілкокса, є три основні сили, що формують етичний бік журналістики та PR: широкі моральні принципи суспільства; їхня мета в суспільстві; очікування (експектації) аудиторії. Зі схем пана Вілкокса випливає, що суспільство — це система двох рівнів: культури як соціальної системи вірувань і цінностей, та самих цінностей — атрибутів і реалій, які суспільство оберігає і культивує. Багато разів почесний промовець наголошував на потребі правдивої інформації, за яку й відповідають “професіонали”. Сприйняття пові-

домлень у суспільстві може бути різним, залежно від основних стратегій і соціальних ролей, у яких перебувають індивіди. Це може бути стратегія “абсолютиста” (або—або, лише правильно або лише неправильно); “екзистенціаліста” (все залежить від конкретної життєвої ситуації) та “ситуаціоналіста” (найменше зло з найбільшого блага). Зв'язок між журналістами та фахівцями PR, на думку лектора, має базуватися на спільних публічних інтересах, особистих цінностях, принципах моралі, істини та дотримання обіцянки.

жується ефективність прямої реклами. Останнім часом усі компанії зазначають одну тенденцію: продажі перестають зростати, шойно закінчується рекламна кампанія.

Суто маркетинговий підхід до організації PR-діяльності не дає можливості компаніям адекватно оцінювати результати заходів. Більшість PR-акцій спрямовано на отримання певного конкретного короткочасного результату. Так, ефективність витрат на прес-конференції вимірюється шляхом підрахунку кількості публікацій у ЗМІ. При цьому більшість компаній обмежу-

ється разовими заходами, не маючи чітко сформульованої PR-стратегії. Мета створення позитивного іміджу ставити компанію перед потребою апелювати до цільової групи споживачів. Це водночас потребує ширшого набору PR-технологій. Можливо, посилення їхньої ролі почнеться з розвитку внутрішньокорпоративних комунікацій.

“Суспільство потребує від журналістів та PR-експертів виваженості, істинності, чесності. Говорити про ці дві системи досить важко, адже самі підходи можуть бути різними: з одного боку, це академічні дисципліни, з іншого — це технологічні практики”, — сказав почесний доктор Вілкокс. Головний принцип, який виокремив лектор, полягав у тому, що і журналіст, і PR-фахівець мусять мати *почуття незалежності; почуття відповідальності та суспільного інтересу; dbати про престиж професії; підвищені вимоги до професії порівняно з вимогами роботодавця*. Але у процесі масової комунікації не все так просто, тож і визначити основні маркери журналістики та PR подекуди важко. Пан Вілкокс наголосив, що інколи ми робимо щось через те, що хтось просто наказав нам так зробити (етичні попередження).

Також важливо зважати не лише на те, що “комунікує” в суспільстві, а як відбувається комунікація, тобто фахівець має завдання визначити основні канали передачі інформаційних символів і шляхи

порушення комунікації. Але, на думку провідних світових організацій із PR (International Public relations Association, International Association of Business Communicators тощо), основним для журналіста знову-таки є “повага до істини та права людини знати всю правду”. І в цьому, на мою думку, досвід України та ЗМІ “трохи” не відповідає світовим принципам. Адже навіть у столиці функціонують видання із визначеними стратегіями подачі матеріалу, тобто з постійним маніпулятивним впливом на громадськість.

Про яке формування громадянського суспільства в такому разі може йтися? І досі на найвищих рівнях блукає “привид” справи Георгія Гонгадзе. Не хочу згадувати про численні випадки залякування журналістів. Але ж, звісно, може бути й гірше. Є перед очима досвід Білорусі, досвід навіть авторитарної Росії, в якій немає місця Парфьонову та Шендеровичу. Чи не є правдива журналістика нав'язливим вірусом і небезпекою для системи “темників”, кулуарних рішень і PR-зомбувань? Приклад “толерантності та поваги” до журналістів, який мав місце влітку цього року, думаю, надовго поставить під сумнів відкритість політиків до журналістів, які мають донести правду до публіки. Але ж якою ціною?

Також пан Вілкокс значну частину публічної лекції присвятив питанню хабарництва в журналістиці, системі замовних матеріалів. На його думку, проблему може розв'язати достатній рівень зарплатні журналіста. Не кажу про столичні видання та агенції, але що робити тим, хто працює за 300 гривень у місцевих ЗМІ? Матеріальний статус журналіста — річ цілком природна й правильна, тільки чи не є ці слова такими далекими та нездійсненними для України?

Наприкінці виступу професор Вілкокс зазначив, що вільний потік інформації у суспільстві — це невід'ємна складова демократичного суспільства. “Будь-яка спроба маніпуляції інформацією — це насамперед загроза для суспільства”, — зробив висновок Денніс Вілкокс.

● **Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ**, студент Національного університету “Киево-Могилянська академія”

ВІСТІ ЗІ СЛОВАЧЧИНИ

Це інтерв'ю я записав у Словаччині. Мій співрозмовник — Йосиф ЮРЧИШИН, голова Словацької спілки журналістів у Пряшеві.

— Наша організація звється “Словацький синдикат новинарів” і є профспілковою організацією. Я очолюю організацію вісім років. Працюю як власний кореспондент Словацького телеграфного агентства тут, у Пряшеві, і передаю інформацію до Братіслава. Обслуговую 12 районів. Працюю щоденно. І добровільно є головою журналістської організації, на громадських засадах, кажучи англійською “нон-гавермент”, тобто неурядово. Сфера медіа (ЗМІ) в Словаччині нині взагалі недержавна, позаурядова. Влада з тим не хоче мати нічого спільного.

— **Оскільки й у нас в Україні нині розпочалися такі процеси, то мене цікавить, наскільки болісно це відбулося у вас?**

— Дуже болісно. Багато журналістів втратили роботу. Але zostали лише ті люди, які хочуть працювати в ЗМІ. Не можна сказати, що в нас усе дуже добре в усіх сферах, що роздержавлення принесло лише позитив чи лише негатив. На мою думку, державної політики для ЗМІ в Словаччині взагалі не існує. З одного боку це добре, бо нами ніхто не диригує.

У Пряшівському самоврядному краї (у вас би сказали — в області) невеликий районні газети теж роздержавлені, вони не мають загально-державної реклами. Й існують лише з тієї реклами, яку дають їм підприємці в своєму районі. А коли район бідний, то і рекламодавців немає...

— **Чи є газети, що припинили свою діяльність внаслідок роздержавлення?**

— Є. Я працював в одному такому виданні — “Пряшівській газеті”, яка припинила існування 1997 року. До нашої Оксамитової революції це була типова комуністична газета, яка належала районному комітету Словаччини. Фінансово її утримував районний національний комитет. Так, зрештою, як і у вас, коли газета була органом райкому і райради, чи обкому та облради.

РОЗДЕРЖАВЛЕННЯ ЗМІ: ПЛЮСИ Й МІНУСИ

Отже, державного тут із газет нічого не зосталося. Державними є тільки Словацьке телебачення і Словацьке радіо. А прес-агенція, де я працюю, вже напівкомерційна. Живемо на 50 % із того, що заробимо, продаючи власний продукт — свої вісті. А решту 50 % до нашого бюджету дає держава.

— **Розкажіть, будь ласка, про вашу спілку.**

— Виникла вона тоді, коли за уряду Володиміра Мечіара Словаччину було розділено за новим адміністративним розподілом — 1996 року прийнято політичне рішення, а з 1 січня 1997 року воно вступило в дію. Виникло 8 країв (областей), і тоді було вирішено, що Пряшівська журналістська організація відірветься від Кошицької. Так що ми розпочали все заново. Але тепер не шкодуємо — добре, що відійшли, бо самі відповідаємо за себе. Як крайська (обласна) організація, ми є однією з тих восьми обласних організа-

цій, які нині існують, в містах Кошице, Банська Бистриця, Жіліна, Нітра, Тренчин, Трнава, наш Пряшів і Братіслава. Ми — члени загальнодержавної журналістської організації.

— **Розкажіть трохи про себе.**

— Хоча своєю батьківщиною я вважаю здебільшого українське містечко Свидник тут, у Східній Словаччині, але народився я п'ятдесять років тому в Чехії. Я сам української націо-

нальності, а народився в Чехії у Маріанських Лазнях, бо моя мама десь 1953 року повірила, що буде краще, коли піде з рідного села, і пішла далеко-далеко зі Словаччини до Чехії (тоді ми були разом, в одній державі — Чехословаччині). Маріанські Лазні (по-колишньому Марієнбад) нині в руках росіян! Це недалеко від Карлових Вар.

Коли було дуже погано з нашим словацьким урядом після 1994 року і коли на його чолі був Вол. Мечіар, — це можна було назвати оновленням комуністичної диктатури, ще гіршої за тоталітаризм! І тоді я всерйоз роздумував, чи буду громадянином Словацької республіки. Від 1 січня 1993 року треба було визначитися з громадянством: чеське, словацьке чи подвійне? Мені болісно було вирішувати — моє ж коріння тут, у Східній Словаччині, моя мама живе нині в Свиднику. І я тут зостався.

— **Які форми роботи в журналістській організації?**

— Одна з них — товариські обіди на честь журналістів-ювілярів. Випишуємо собі наперед, хто в нас буде ювіляром і раз на півріччя запрошуємо 8—10 людей на такі зустрічі в ресторан. Подякуємо людям за роботу, колеги можуть поговорити між собою. Дуже добре поспілкуватися зі старшими за віком людьми — вони скажуть, що добре робимо, що — ні. Влаштуємо цікаві спортивні акції.

— **З Україною маєте якісь контакти?**

— Донедавна це було складно: діяти обопільні візи, і нам треба було за них платити. (Нині для українців візи безплатні, а для громадян Словаччини, які їдуть до України, — безвізовий режим). Насамперед потрібно розвивати стосунки із Закарпаттям. Я думаю, що наш досвід дуже цікавий для українців, може, й бо-лісний. Коли я бачив Помаранчеву революцію, вона нагадувала нашу Оксамитову.

— **Як Ви ставитеся до нинішнього поділу в Східній Словаччині на русинів і українців?**

— Я не хочу поділяти людей. Добре, хто є русин, хай буде русин! Сам я українського переконання. Думаю, що ми, тутешні “руснаці”, — найзахідніша гілка на українському дереві. І не думаю, що русини, які тут живуть, — це самостійна нація. Я про це веду запеклі дискусії! Але до моїх опонентів це не доходить. Жити за демократії непросто. Це приносить чимало непередбачуваних моментів чи ситуацій. Так і в нас із пресою за незалежної Словаччини — багато видань виникло і зникло. Тепер щоденних газет у Словаччині три — включно з давньою словацькою “Правдою”, є також і закордонні видання.

● **Микола ЧАБАН**, м. Дніпропетровськ

ТРИВОЖНИЙ СИГНАЛ

Певні кола на теренах Криму вже декілька тижнів переймаються новою “страшилкою”. Професійні плакальщики за інтереси російськомовних кримчан (принаймні так вони себе презентують кримчанам уже більше п’ятнадцяти років) вдають, що налякани й лякають інших “Концепцією державної мовної політики в Україні”. Так, газета “Крымская правда” нещодавно (№ 180 (24043) від 4 жовтня 2006 року) подала публікацію “А веревку свою приносить?”. Публікація проілюстрована фотографією, яка, на мою думку, демонструє методи спецпропаганди покійного головного політичного управління радянської армії. Публікації Наталії Астахової передусе коментар Олександра Рудякова, доктора філологічних наук, професора, ректора Кримського державного інституту післядипломної педагогічної освіти (до речі, в газеті неправильно вказано, як насправді називається установа, якою керує шановний професор, що також характеризує рівень видання). Професор стверджує: “Я вважаю, що данна концепція нуждается в существенной переработке. Не доработке, а переработке. В том виде, в котором она предложена, обсуждать ее нецелесообразно. А обсуждать нужно принципы и те основания, из которых она вырастает. Я думаю, что без обсуждения национальной идеи, без принятия общеукраинской национальной доктрины, если мы понимаем под этим нечто, интегрирующее всю нашу страну, мы не можем развивать политику экономическую, языковую и любую другую”.

Але ж назва матеріалу надихає авторку на радикалізм. І вона відразу бере бика за роги:

ОСВІТЯНСЬКІ ЗДОБУТКИ

КРИМСЬКІ УЧНІ ОТРИМУЮТЬ УРЯДОВІ СТИПЕНДІЇ

У конференц-залі Ради міністрів Автономної Республіки Крим відбулося урочисте вручення свідоцтв про надання стипендій Ради міністрів АРК переможцям конкурсів праць Малої академії наук Криму “Шукач” на 2006—2007 роки в сорока номінаціях. Свідоцтва вручав голова Ради міністрів АРК Віктор Плакіді.

Серед нагороджених була учениця 11 класу із смт. Леніне Ганна Крамаренко, яка отримала стипендію уряду Криму в номінації українська мова й література.

Після нагородження Ганну вітали в редакції газети “Кримська світлиця” голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка Сергій Савченко та колектив.

ЗАПИТАННЯ

Голові Верховної Ради АРК
Анатолію Гриценку,
Голові Ради Міністрів АРК
Віктору Плакіді

ЗВЕРНЕННЯ

Криму — українська книжка!

У дні святкування 15-ої річниці Незалежності України з 21 до 27 серпня у Криму пройшов VI Всеукраїнський фестиваль української книги “Феодосія-2006”, який ще раз довів, що потужний потенціал українських письменників, матеріалізований в українській книзі, може творити велику справу. Учасниками фестивалю були письменники, літературознавці, видавці, працівники бібліотек і музеїв із Києва, Київської області, Рівного, Острога, Умані, Сімферополя, Севастополя, Феодосії. Організатори фестивалю — Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка й Феодосійська міська державна адміністрація. Багато літераторів України в непростій економічній ситуації знаходять можливість і кошти на видання українських книжок. Та водночас викликає занепокоєння ситуація в Криму щодо забезпечення громадян цікавою українською книжкою. Літературний вакуум у кримчан досить успішно заповнюється російськомовними книжками, що негативно впливають на рівень національної культури, свідомості населення Криму.

Ми звертаємо увагу на необхідність професійного підходу до пропагування демократичних цінностей української державності, культури українського слова.

МУЛЬТИКУЛЬТУРНІСТЬ, МОВНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ, УКРАЇНОЕНАВИСНИЦТВО?

Як це робиться у Криму

“Ну и что прикажете после этого делать? Создается впечатление, что приличные люди просто не хотят руки марать о такие не вполне приличные вещи, как предлагаемый на обсуждение документ, поименованный концепцией.”

Допустим, обговорювати окремо взятую концепцію, не маючи загальної доктрини, рано. А потім буде пізно? Да уже сейчас, наверно, поздно. Потому что в очередной раз нас без нас женят, оглянуться не успеем”.

Що ж так налякало пані Наталію? Подаємо ті частини концепції, які її перелякали:

“Володіння державною мовою і її використання посадовими службовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування є одним із обов’язкових умов для обіймання відповідних посад. Особи, які не враховують ці умови, мають усвідомити, що їх власний вибір може викликати для них несприятливі наслідки, пов’язані із певними вимогами, встановленими законом”. Авторка це коментує безапеляційно і емоційно: “Запрет на профессию — так это называется в цивилизованном мире”.

Взагалі у певних колах дуже дивне уявлення про цивілізованість. На мою думку, саме тут Н. Астахова скидає маску цивілізованості й виявляє своє справжнє ставлення до українців — відверте і нахабне україноненавистництво. Що означає для українців (а в межах України нас більше двох третин) законодавче закріплення права громадян обіймати посади на державній службі та в органах місцевого самоврядування без володіння державною мовою. Очевидно, це означає насамперед позбавлення абсолютної більшості громадян отримати інформацію у відповідних органах прийнятною для них мовою, яка до того ж є державною. Тобто задоволення україноненавистницьких амбіцій певного, дуже невеличкого прошарку осіб призведе до позбавлення можливості достойного і комфортно життя у власній державі переважної більшості її громадян. Тож чи філологічним є це питання? Очевидно, ні! Саме тому колегією Міністерства освіти АРК (№ 9/2 від 20 серпня 2002 року) схвалені “Рекомендації Міністерства освіти з розвитку освіти державною мовою в Автономній Республіці Крим”, у яких зокрема стверджується: “3.3. Забезпечити неухильне дотримання Конституційного Суду України від 14.12.1999 р., “Типового положення про атестацію педагогічних працівників України зі змінами і доповненнями”, пунктом 1.3. якого перед-

бачається: “Умовою атестації педагогічного працівника є наявність фахової освіти та володіння ним державною мовою в обсязі, необхідному для виконання його професійних обов’язків, згідно з Конституцією України (ст. 10) та Законом “Про мови в Українській РСР”.

У всіх школах оформити інформаційні стенди, на яких розмістити рішення Конституційного Суду України від 12 грудня 1999 року та текст п. 1.3. “Типового положення про атестацію педагогічних працівників України зі змінами і доповненнями”.

Тобто колегія Міністерства освіти АРК ще 2002 року усвідомила нарешті, що йдеться насамперед про кваліфікаційні вимоги. Саме цього не хоче усвідомити або вдає, що не усвідомлює, Наталія Астахова. Саме про це не захотів чомусь сказати професор О. Рудяков. Установа, якою він керує, саме й повинна забезпечити неухильне виконання процитованих вище ухвал. Для нього як посадовця це не предмет дискусії.

Тут варто навести деякі думки, висловлені п. О. Рудяковим у статті “Двуязычие как предпосылка интеграции украинского общества” (науковий журнал “Культура народов Причерноморья”, № 82, том. 1, 2006 рік). Зауважу, що на відміну від переважної більшості інших статей, поданих у цьому журналі, стаття О. Рудякова не має наукового апарату, тобто посилань на джерела. Тож, на мою думку, вона є суто пуб-

ліцистичною і відбиває особисту позицію автора. Автор наводить приклад США, де близько 20 % населення не володіє англійською й у деяких регіонах складно знайти школу з англійською, а не іспанською мовою викладання. “Не удивлюсь, — зазначає він, — если узнаю, что в тех районах Франции, где не так давно бунтовала молодежь и куда полиция способна заходить очень ненадолго и очень крупными силами, существуют большие группы людей, не говорящих на французском”. Не дивно, що п. О. Рудяков, як і багато інших його однодумців, беруть насамперед за приклад США — країну емігрантів, які колонізували величезну територію, винищивши автохтонне населення. Чомусь професор, навіть у цьому невеличкому фрагменті, звалив до однієї купи ситуації, які виникли різними шляхом. Франція, на відміну від США, не країна емігрантів. Молодь, яка бешкетувала, — це французи у першому поколінні, тобто нащадки емігрантів переважно з Алжиру. Знаючи жорсткі мовні закони Франції, про які п. О. Рудяков взагалі чомусь не згадує, важко уявити, що ці молоді люди не знають французької мови. Проблема там у іншому: через ментальні причини, етнічне виховання, ці молоді люди не мають кваліфікації французів автохтонних, а отримувати платню хочуть таку саму, як і вони. Що стосується США, то там справді є цілі квартали, мешканці яких не володіють англійською мовою. Професор О. Рудяков не продовжив думки і не сказав, що у США існує великий прошарок суспільства (в деяких регіонах доходять до 40 %), який не працює вже протягом двох-трьох поколінь. Ці люди живуть на так звану програму “велфер”, програму безкоштовного забезпечення продуктами харчування та програму оплати на дітей за рахунок федерального бюджету. Представники іспаномовної спільноти, як правило, народжують багато дітей і живуть з цього. Професор не сказав, що саме ці квартали є джерелом кадрів для злочинного світу. Вихідці з іспаномовних кварталів, які не знають англійської мови, приречені все життя залишитися у цьому кварталі і не мають кар’єрної перспективи. Чомусь саме про це ректор КРІППО нічого не говорить. А даремно. Уже зараз випускники шкіл Криму мають проблеми зі вступом до вищих навчальних закладів України. Тож невже завдяки високолобим професорам і заангажованим журналістам, яким муляють певні фобії, кримчанам готується доля мешканців іспаномовних кварталів Нью-Йорка та приміських кварталів Парижа, де мешкають громадяни, що не можуть повноцінно інтегруватися у відповідні суспільства?

● Матеріали підготував
Сергій САВЧЕНКО,
голова Всеукраїнського
товариства “Просвіта”
імені Тараса Шевченка, кандидат
фізико-математичних наук

ВІДПОВІДЬ

Учасникам VI Всеукраїнського фестивалю української книги “Феодосія-2006”

Шановні панове!

За дорученням Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим Гриценка А. П. у відповідь на Ваше звернення про збільшення видання української книги в Автономній Республіці Крим повідомляю, що, на нашу думку, поняття “українська книга” вимагає уточнення. Маються на увазі літературні твори українських письменників, перекладені різними мовами, або ж художня література, видана українською мовою?

Література українською мовою і твори українських письменників іншими мовами у Криму видаються, а їхні наклади, як і інших книг, в умовах ринкової економіки визначаються винятково читачьким попитом.

Слід зазначити, що Україна — демократична правова держава. Відповідно до Конституції України, кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості. Не може бути привілеїв або обмежень за ознаками раси, кольором шкіри, політичними, релігійними та іншими переконаннями, статі, етнічного та соціального походження, майнового становища, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Більше того, відповідно до Закону України “Про видавничу справу”, втручання державних органів, їхніх посадових осіб, громадських організацій, окремих громадян в організаційно-творчу діяльність видавців, а також цензура як контроль за ідеологічним змістом видань забороняються. Відповідно до цього Закону, одна з цілей видавничої справи — здійснення книговидання, у тому числі й російською мовою для забезпечення культурних потреб російського населення в Україні з урахуванням імпорту друкованої продукції.

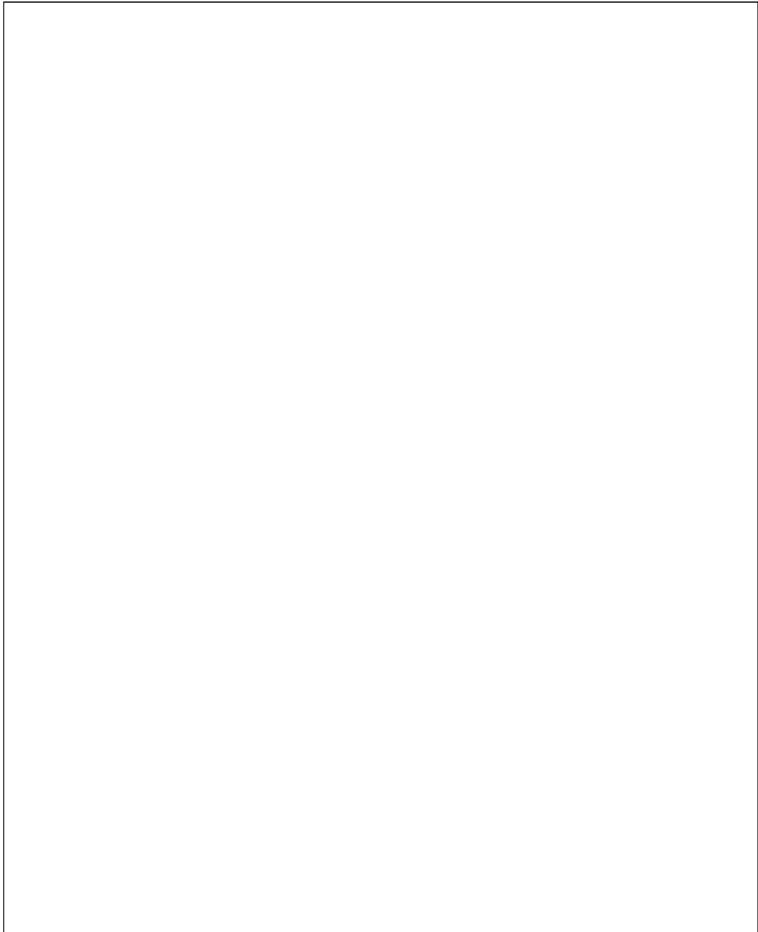
Таким чином, систематична підтримка кримських видавництв тільки в частині видання української книги, про яку ви просите, стала б порушенням Конституції та законів України у сфері книговидання й книгорозповсюдження.

Хочу відзначити, що у зв’язку з більшою кількістю сконцентрованих у Криму навчальних і науково-дослідних закладів, у тому числі унікальних, а також музеїв, історичних місць і пам’ятників, історично склалося кримське суспільство, яке розмовляє і міркує російською. У той же час численні національні групи кримчан, включаючи й українську громаду, свято шанують і зберігають свою національну культуру, рівень якої досить високий. У Криму, як і раніше, користуються високим попитом твори не лише російських, українських і білоруських письменників, а й шедеври світової літератури.

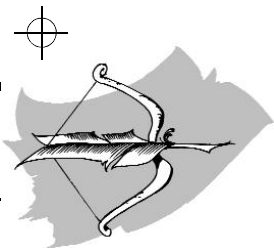
Водночас із жалем можна відзначити, що громадські організації, покликані займатися пропагандою української мови та культури в кримському суспільстві, включаючи організацію “Просвіта” і “Всеукраїнський інформаційно-культурний центр” у Криму діють без належної системи, найчастіше акцентуючи свою увагу на політичній складовій. Крім цього, газета “Кримська світлиця”, співзасновником якої є товариство “Просвіта”, перебуває у важкому фінансовому стані, на наш погляд, з волі співзасновника, який не виконує своїх обов’язків, передбачених законом.

Разом із тим Верховна Рада Автономної Республіки Крим завжди з розумінням ставилася до порушених Вами проблем і в подальшому готова сприяти їхньому вирішенню відповідно до чинного законодавства.

Голова Постійної комісії мандатної,
з питань депутатської етики,
організації роботи ВР і ЗМІ
Г. ЮФФЕ

•

ЛАУРЕАТИ

ХТО ВІДПОВІСТЬ?

Одна з двадцяти чотирьох... Згоріла чи вкрадена?

ЧОРНА ДАТА

ДО ДНЯ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОДОМОРІВ І ПОЛІТИЧНИХ РЕПРЕСІЙ

Напевно, іноземцям важко збагнути, чому в країні, де відбувся найбільший за всю історію людства акт геноциду, парламент досі не надав належної політико-правової оцінки, в той час коли таку оцінку вже зробили десять інших країн...

За два роки — 75-ті роковини голодомору 1932—1933 років в Україні. Держава в особі її керівників, парламент і виконавча влада мають за цей час зробити все належне, аби українцям не було соромно перед світлою пам'яттю своїх дідів і прадідів, перед власним народом, світовою громадськістю.

Одним із позитивних прикладів може служити Указ Президента Ющенка "Про відзначення у 2006 році Дня пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій". Згідно з Указом, 25 листопада цього року, передбачається вшанування пам'яті загиблих хвилиною мовчання, запаленням свічок, проведенням вечорів-реквіємів та інших скорботних заходів, покладанням траурних вінків і композицій із житніх і пшеничних колосків до пам'ятних знаків, місць поховань жертв голодоморів і політичних репресій.

У цей скорботний день о 16-й годині буде оголошено хвилину мовчання із призупиненням на цей час роботи в органах державної влади, на підприємствах, в установах, організаціях, руху громадського і приватного транспорту в населених пунктах із подаванням відповідних звукових сигналів.

На території України цього дня будуть приспущені Державні прапори України, обмежено розважальні заходи, внесено відповідні зміни до програм радіо і телебачення.

Із цією метою утворено Організаційний комітет із підготовки та відзначення у 2006 році Дня пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій на чолі з першим заступником глави Секретаріату Президента України Іваном Васюнком та віце-прем'єр-міністром Дмитром Табачником.

Одним з пріоритетних завдань є спорудження в Києві Меморіалу пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій. Як не дивно, Київська міська державна адміністрація ще досі не вирішила питання про виділення в установленому порядку земельної ділянки для спорудження Меморіалу.

Одним із передбачених Указом Президента України заходів був "круглий стіл", який 16 жовтня в Українському домі провели Секретаріат Президента України та Український інститут національної пам'яті.

Представники державних органів, народні депутати, представники громадськості, науковці всебічно обговорили питання, яке стоїть перед Верховною Радою України, — надання політико-правової оцінки Голодомору 1932—1933 років в Україні як геноциду. Відсутність такого акту гальмує міжнародне визнання національної трагедії України, вносить двозначність до цього факту всередині країни.

За результатами обговорення учасники "круглого столу" прийняли Звернення до народних депутатів України та політичних сил, представлених у Верховній Раді України.

● Микола ПІДГОРНИЙ

ЗВЕРНЕННЯ

учасників "круглого столу" "Голодомор 1932—1933 років — геноцид в Україні (до громадського обговорення ініціативи Президента України про політико-правову оцінку Голодомору 1932—1933 років в Україні)"

до народних депутатів України та політичних сил, що представлені у Верховній Раді України

Беручи до уваги: необхідність збереження пам'яті про велику кількість жертв в Україні і шкоду, завдану Українському народові під час і в результаті Голодомору 1932—1933 років; визнання загальнолюдських цінностей та обов'язок держави захищати осіб, що постраждали внаслідок злочинних дій; злочинний характер дій тоталітарного режиму СРСР, вчинених проти життя та гідності людей під час Голодомору; обов'язок держави розслідувати злочини проти людини і народу та надавати політико-правову оцінку цим злочинам; **та будучи переконаними, що жодне протиправне діяння режиму проти громадян не може залишитися непокараним чи підлягати забуттю, приймаємо це Звернення.**

Воно стосується підтримки проекту Закону України щодо визнання Голодомору 1932—1933 років геноцидом в Україні, який нині готується для подання Президентом України до Верховної Ради України.

Голодомор 1932—1933 років став апогеєм тривалої боротьби тоталітарного режиму СРСР проти вольонних змагань Українського народу, особливо супроти українського селянства.

Голодомор 1932—1933 років як явище геноциду народу підпадає під означення геноциду, поданого в Конвенції ООН від 9 грудня 1948 року "Про попередження злочину геноциду і покарання за нього". Так, стаття 2 цієї Конвенції визначає геноцид "як будь-яке з діянь, які вчиняються з наміром знищити повністю або частково яку-небудь національну, етнічну, расову чи релігійну групу, а саме:

- вбивство членів групи;
- заподіяння серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам групи;
- умисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, які розраховані на повне або часткове фізичне знищення її;

— заходи, розраховані на недопущення дітонароджування в середовищі групи;

— насильницька передача дітей з однієї групи до іншої".

Голодомор 1932—1933 років відповідає ознакам геноциду згідно з третім пунктом цієї статті, як, зрештою, і з першим та четвертим пунктами.

Голодомор спричинений навмисними діями тоталітарного радянського режиму. Суть злочинних дій влади полягала в:

1. Жорстокому придушенню устремлінь Українського народу мати незалежну державу.
2. Знищенні існуючої структури сільського господарства шляхом:

- проведення масового "розкуркулювання" селян;
- насильницького впровадження колективізації селянських господарств;
- накладання на райони України, окремі селянські двори непомірно високих планів хлібоздачі.
- 3. Ізоляції великих територій у сільській місцевості у низці областей України шляхом:
- позбавлення селян права мати паспорт громадянина СРСР;
- заборони селянам права виїзду з їхніх місць проживання (заборона продажу залізничних квитків);
- наказів про арешти селян, що виїхали самовільно з сіл;
- оточення озброєними загонами каральних органів СРСР цілих територій;
- заборони листування і поширення інформації про фактичне становище.
- 4. Впровадженні особливого режиму проживання, зокрема режиму "чорних дощок", що полягав у:

- вивезенні з цілих територій усіх товарів та усіх засобів проживання, що перебували на складах і в магазинах;
- насильницькому реквізуванню у селян усіх запасів продовольства і навіть одягу;
- забороні будь-якої торгівлі та ввезення будь-яких засобів для існування;
- забороні будь-якого кредитування та насильницькому поверненні всіх кредитів.

Результатом таких спланованих дій став страшний Голодомор; мали місце акти канібалізму. Втрати населення України можна вивести

наближено з порівняльної таблиці приросту і втрат населення СРСР, Росії, Білорусі та України за даними переписів 1926 і 1939 років, що подавалися у радянських джерелах незалежною Міжнародною комісією юристів (створена 1988 року у складі провідних юристів зі Швеції, Бельгії, Великобританії, Канади, Франції, Аргентини, США).

Якби в Україні не було Голодомору, і припускаючи, що приріст населення на нашій землі з 1926 року до 1939 року дорівнював 16 %, як у середньому по СРСР, то кількість населення України у 1939 році становила б близько **36,186 млн. осіб, а не 28,111 млн.**, як зафіксовано у переписі 1939 року.

Отже, мінімальна оцінка втрат населення України від Голодомору складає **8,075 млн. осіб або чверть усього населення республіки, що проживало у 1926 році.** При цьому не враховано доведених фактів організованого інтенсивного ввезення на територію сіл у спустошені садиби українських селян десятків тисяч ешелонів сімей з областей РРФСР і Білорусі.

Конвенція ООН від 9 грудня 1948 року вступила в силу для УРСР 15 лютого 1955 року. Отже, статті Конвенції будуть виконані Україною, якщо Верховна Рада України визнає Голодомор 1932—1933 років актом геноциду.

Акт геноциду у 1932—1933 роках в Україні нині визнано низкою держав. Парламенти десяти країн (США, Канади, Естонії, Аргентини, Австралії, Італії, Угорщини, Литви, Грузії, Польщі) визнали Голодомор 1932—1933 рр. геноцидом Українського народу, надавши у такий спосіб йому політико-правову оцінку. Своє ставлення до цієї трагедії висловили також Іоанн Павло II та Генеральний директор ЮНЕСКО К. Мацуура, які надіслали на адресу Українського народу відповідні послання у зв'язку з 70-ми роковинами Голодомору 1932—1933 років в Україні.

На основі незаперечних аргументів, які прозвучали у виступах науковців, політиків і живих свідків трагедії, на основі розглянутих на "круглому столі" матеріалів, на основі величезного фактичного матеріалу, накопиченого вченими Інституту історії України НАН України, інших академічних інститутів, Київського національного універ-

ситету імені Тараса Шевченка, великого числа досліджень інших наукових, освітніх і громадських установ, окремих осіб і свідків трагедії, досліджень, виконаних в Українській діаспорі, учасники "Круглого столу" "Голодомор 1932—1933 років — геноцид в Україні" констатують, що Голодомор 1932—1933 років слід оцінювати як геноцид Українського народу з наслідками, що випливають із Конвенції ООН від 9 грудня 1948 року "Про попередження злочину геноциду і покарання за нього" та від 26 листопада 1968 року "Про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства".

На переконання учасників "круглого столу", надання Голодомору 1932—1933 років політико-правової оцінки як геноциду в Україні є безумовним завданням нинішнього покоління українських політиків, передусім депутатського корпусу Верховної Ради України. Консенсус, досягнутий у цьому питанні в українському політичному середовищі, має стати, з одного боку, виконанням синівського обов'язку перед співвітчизниками, що загинули від голодомору, та нашими громадянами, які пережили ті жахливі часи, а з другого — своєрідним посланням нинішніх українських політиків прийдешнім поколінням щодо своєї відданості принципам безцінності людського життя, пріоритету прав людини, необхідності збереження національної пам'яті, а також усвідомлення того, що лише власна держава може гарантувати, що подібні трагедії не повторяться у майбутньому.

Вважаємо, що до визнання Голодомору 1932—1933 років геноцидом мають докласти зусиль передусім ті політики й політичні сили, які представляють регіони України, де особливо лютував Великий Голод у 1932—1933 роках (Схід, Південь, Центр).

Учасники "круглого столу" звертаються:

— до народних депутатів України з проханням прийняти Закон України "Про політико-правову оцінку Голодомору 1932—1933 років в Україні", проект якого буде подано до Верховної Ради України Президентом України, визнавши цим Голодомор 1932—1933 років геноцидом в Україні та засвідчивши свою прихильність до демократії, принципів моральності та історичної справедливості;

— до керівників та всіх членів політичних партій, які представлені у Верховній Раді України, всіляко сприяти прийняттю цього рішення українським парламентом.

Прийнято 16 жовтня 2006 року у м. Києві

ПРЕМ'ЄРА

У Міжнародному центрі культури й мистецтв, котрий за звичкою називають Жовтневим, зіткнулася з природою подвійних відчуттів. Змусшена була дослідити цю подвійність. Не я її причина, не в мені суть... Так я себе заспокоювала, коли подивилася новий документальний фільм Сергія Буковського "Назви своє ім'я". Його продюсерами стали знаменитий голлівудський режисер Стівен Спілберг та український політик-бізнесмен Віктор Пінчук.

Біля входу вихлюпувався ажіотаж. Хвиля за хвилею... Інтуїція цього разу мене підвела: аж ніяк не чекала такого стовпотворіння. Хто ж основний магніт?.. Спілберг? Буковський? Пінчук? Не Пінчук...

Натовп повільно проціджувався крізь кордон охорони. Металошукачі щосекунди попискували, а пані й панове розкривали сумки, сумочки, портфелі... Охоронець із кам'яним обличчям професіонала. "Це повсякчас так відбувається?" Проба наївного запитання без відповіді... Посилена охорона завжди має свою причину. Майже не здивувалася, коли за хвилину до перегляду фільму за

півметра від мене у саяві фотоспалахів пройшли Президент України, перша леді, Прем'єр-міністр і спікер парламенту... На те й високі гості, аби запізнюватися і давати можливість менш "високим" без поспіху порозиратися, розпосміхатися і подумки зойкнути, мов зірковий діджей: "Вав, усе ж знайомі лиця!"

ГЕОГРАФІЯ, РОЗЧИНЕНА В КИСЛОТІ...

Нардепи, телезірки... Хто б міг подумати, що всіх так об'єднає інтерес до сторінок минулого. Тим більше трагічних... Фільм про Голокост і страшні події у Бабиному Яру.

Реальна "тусовка" вібрє поруч із одкровенням минулого. Його бідою, слізьми, стисканням серця... Це не цинізм. Швидше пересит інформацією та розмитий поріг відчуттів. Хроніки й архіви нацистських злочинів кочують із телеканалу на телеканал, від книги до книги... Побачивши жорстокі кадри вперше, людина бодай раз у житті може осмислити ті страшні жертви і пережити катарсис. Злочини й жертви... Раз у житті... Більше, мабуть, неможливо.

Тому телеведуча "Світських хронік" Катя Осадча, відповідно до

урочистості, вся в чорному, під чорним капелюшком широко усміхається. Вона — мас-медійний продукт і поспішає назустріч таким же публічним брэндам... Савік Шустер, якого звали бачити у строгому елегантному костюмі, сьогодні в джинсах і светрі з капюшоном... Цей спортивний стиль йому не ду-

же личить... Але Шустер певен себе, у нього надто високий професійний статус і рейтинг. Він хоче спокійно дивитися фільм. Не хоче бути брэндом. Вочевидь, розуміючи, що від його бажання це вже не залежить...

Але фільм Сергія Буковського... Якщо грубо, то стрічка "Назви своє ім'я" — кон'юнктурна. У тому смислі, що єврейська тема, єврейське питання завжди має стабільний інформаційний попит. Тому режисер Ян Поланський особливо не турбувався існуванням спілбертівського "Списку Шинглера" й інших кіношедеврів. Його "Піаніст" не міг прогоріти. Його "Піаніст" міг хіба що спровокувати. Наприклад, Віктора Пінчука. Переглянувши фільм, політик і бізнесмен загорівся

ідеєю увічнити Бабин Яр. А пан Пінчук, відомо, все робить з розмахом. Нехай його грандіозні політичні проекти повсякчас потерпають фіаско, зять екс-президента України у відчай не впадає. Пінчук — далекоглядний чоловік. Якщо не таланить у політиці, він заручиться з культурою... Вона того варта.

"Назви своє ім'я" — штука вартісна й дорога. І нехай у перших рецензіях анонсу йдеться, що "Стівен Спілберг і Віктор Пінчук представляють", погодьтеся, основною фігурою картини, його альфою та омегою є режисер. Це його фільм. Як професіонал, Сергій Буковський чуйно поставився до нюансів. Не нагнаїв, не "бив" на сентимент, не витискав сльози... Режисер дбав про образ, про планку високої художності, про цілісне враження. Тому в фільмі є місце і для поезії, і навіть для гумору... Герої стрічки — живі свідки подій. Ті, що чудом врятувались, і ті, що рятували. Ті, що відкрились, і ті, що змовкли, не проронивши слова про минуле... Сподіватимемося на позитивні відгуки на міжнародних

кінофестивалях. Інакше для чого було всю цю інтригу і помпу: "Стівен Спілберг і Віктор Пінчук...?"

Після перегляду зал міг поспілкуватися з режисером і продюсерами. Між рядами змонтували мікрофони і глядачі, переважно журналісти, запитували... Зі сцени відповідали. Хто як міг. Буковський наче трохи знесилено, Пінчук — грубо-до тепло, Спілберг — тонко-іронічно. Та було на цьому святі тусовочного бомонду невесело. Не тільки тому, що фільм не з веселих. Просто виникло відчуття, що Бабин Яр — це не Київ і не Україна. Його топографія чи географія якась розмита, ніби розчинена в кислоті... Де, в якому кінці світу лежить Бабин Яр? Якби я дізналася про це з фільму, можливо, не мала б отих подвійних відчуттів: співпереживання і досади.

Замість епілогу. Питання, яке боязко тріпотіло в повітрі, нарешті озвучили. Ішлося про те, чи хоче пан Пінчук стати продюсером фільму про трагедію українського народу, про геноцид 33-го року... Пінчук відповів, що мріє про трилогію: Голокост, Голодомор, Чорнобиль. Побачимо...

● Уляна ГЛІВЧУК

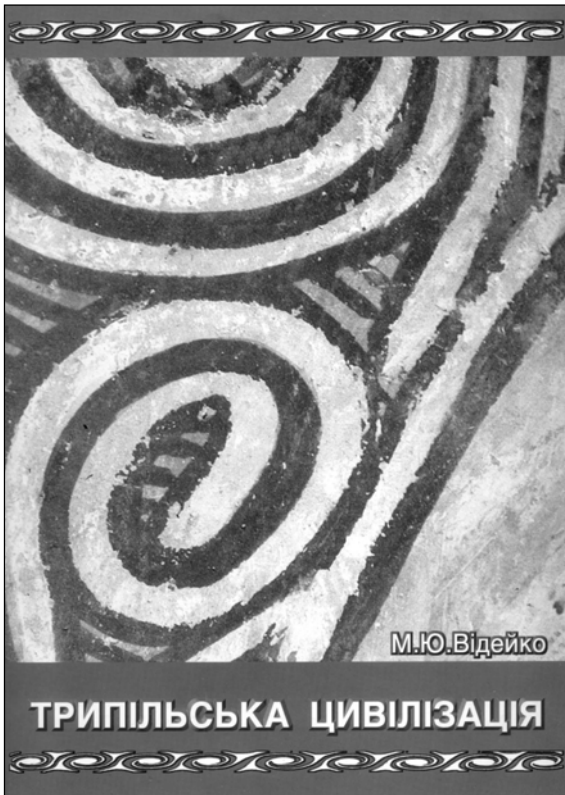
Про Трипільську культуру впродовж останніх 12 років (у 1993-му відзначалося 100-ліття її відкриття) ведеться багато дискусій у наукових колах, поміж політиків, ідеологів. Точаться суперечки в середовищі її шанувальників. “Просвіта” у 2003 році провела кілька наукових конференцій із метою глибше осягнути таємниці цієї видатної цивілізації, що бентежить уяву прискіпливих дошукувальників правдивої історичної давнини нашої Вітчизни.

І цілковито відповідаючи на вимогу часу — величезного загалу шанувальників, — провідний археолог Інституту археології України, кандидат історичних наук Михайло Відейко виніс на громадський суд свою працю “Трипільська цивілізація” (Київ, 2003. Індустріальний союз Донбасу). Зауважимо насамперед: уже понад століття вчені, не лише українські, а й багатьох материків, намагаються переконати людство, як постала ця унікальна археологічна культура, що проіснувала 2700 років винятковою етнокультурною цілістю й, безсумнівно, вплинула на формування та духовний розвиток європейських народів.

Автор у своєму коротенькому вступному слові цього вельми ошатного видання з великою кількістю ілюстрацій (а це насамперед витвори трипільців: кераміка, жіночі й чоловічі статуетки, моделі храмів, жител, реконструкції зведених упритул будинків, знаряддя праці, численні фото розкопок, що вже стали важливими історичними документами) неспішно веде зацікавленого читача-мандрівника глибинами прадавньої історії українського степу між Дніпром і Дністром. Він констатує: “Шість тисяч років тому на землі, яку сьогодні називають Україною, стояли величезні поселення — міста. Коли “історія починалася в Шумері”, їхні руїни вже давно були сховані під різнотрав’ям степу між Бугом і Дніпром. Люди, яких ми називаємо трипільцями, заклали підвалини цивілізації на нашій землі. Вони одними з перших тут почали вирощувати хліб і плавити метал, збудували тисячі селищ, десятки міст. Вони прагнули вічного життя, молячись і приносячи жертви Вищим Силам, створили дивовижні магічні орнаменти, які зачаровують нас і сьогодні”.

Науковець підкреслює значущість археологічних джерел, аби повніше дізнатися про давнину: мільйони фрагментів кераміки, десятки тисяч посудин, вироби з кремнію, металу, розкопані й зафіксовані вченими залишки колишніх поселень і поховань є тими свідченнями, що відбивають, певним чином, давно забуті сторінки дописемної історії або “праісторії” людства. Тому й особливу вагу для наукового світу мають питання методики та правдивості історичних реконструкцій на підставі виключно археологічних матеріалів. Зауваживши, що Трипільська культура не залишила після себе ні пірамід, ні величезних храмів, ні кам’яних палаців, а її матеріальна спадщина, всі свідчення існування понад шість тисячоліть заховані в землі, автор наголошує: “Нині ця культура заслуговує на те, щоб бути описаною як важлива складова цивілізації Старої Європи”.

У цьому виданні персонально названо, мабуть, усіх — у трьох поколіннях їх набирається більше півтори сотні — учених, археологів, краєзнавців, шукачів історичної давнини (а серед них багато справжніх подвиж-

ТРИПІЛЬСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ.

Знаки прокреслені по сирій глині на денці миски. Майданецьке місто. Малюнки Олександра Фисуна

ників XIX—XX століть), кожен із яких самовідданою працею написав власну сторінку величезної книги з найменням українське Трипілля.

Ознайомлення читача з відкриттям і вивченням Трипільської культури М. Відейко починає з перших археологічних розкопок, чітко й хронологічно послідовно розгортає панораму досліджень трипільських поселень, які проводилися рік за роком, детально висвітлює відкриті пам’ятки за періодами: на початку XX ст., 1920—1941 рр., повоєнні масштабніші, що проводилися 1945—1970 рр., і відкриття Трипілля як цивілізації мідного віку, що велася з 1971 до 1993 рр.

У суспільній свідомості вже не одне десятиліття стоїть закономірне запитання: а чи є Трипільська археологічна культура справді цивілізацією? Англійські та американські вчені, як і наші вітчизняні (зокрема й радянських часів), вважають, що її археологічними ознаками є: міста, монументальна архітектура (храмові комплекси), писемність, реміснична спеціалізація, суспільна диференціація, отримання в достатньому обсязі додаткового прибутку, що зумовлює повноцінне існування. І дослідник високого фаху М. Відейко, маючи інформацію з численних археологічних джерел, упевнено нині стверджує: “Так, ми маємо справу з цивілізацією... археологічні джерела є лише віддзеркаленням мнущих подій, причому досить фраг-

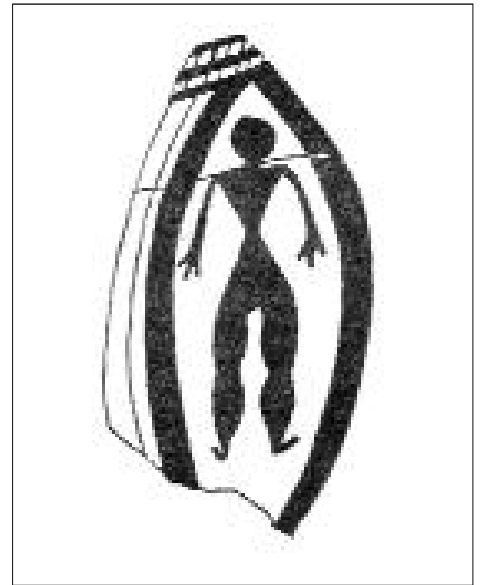
ментарних...” (Отже, великою мірою, неповних. Та й замало для нього, скажімо, лише археологічних даних. Потрібні колективні напрацювання в царині етнографії, лінгвістики, мистецтвознавства, міфології, фольклору, астрономії). “...кожен дослідник має право на складання власного портрета давніх цивілізацій”.

На початку 70-х років XX ст. завдяки застосуванню нового методу комплексних досліджень — аерофотозйомки у поєднанні з геомагнітним картографуванням на Черкащині стали відомі великі міста — поселення-гіганти, які визначили обшири Трипільської цивілізації. Понад 20 років (1971—1993) досвідчений археолог М. Шмаглій проводив комплексні дослідження в Майданецькому, відкопавши багато трипільських жител. Із ним у ці роки працювали М. Відейко, К. Зінківський, В. Мищик.

Восени 1897 р. Вікентій Хвойка на пагорбах і долинах навколо містечка Трипілля (саме тому й названо його іменем археологічну культуру) і сіл Верем’я, Халеп’я, Жуків-

Кріш, Боян, Тиса, Лендель та ін., давніших у часі. На південному заході відчутні впливи землеробських неолітичних цивілізацій балкано-дунайського регіону.

А ось доктор археології Валентин Даниленко, який багато років фундаментально досліджував палеоліт, неоліт і енеоліт України, дає своє визначення цій проблемі: “Ми маємо всі підстави вважати Трипільську культуру початкового етапу спадкоємницею тієї території, що свого часу була охоплена дотрипільською Буго-Дністровською культурою. Йдеться насамперед про Буго-Дністровську частину Північно-Західного Причорномор’я, але й, можливо, про румунську Молдавію, де почали з’являтися пам’ятки Буго-Дністровської культури. Процес розвитку Буго-Дністровської культури був досить складним і динамічним, а її трансформація в Трипільську культуру неминує мусила мати характер стрибка, зумовленого і значними історичними, економічними й культурними зрушеннями, і участю в цьому процесі нових етнокультурних компонентів”. Спадковість Трипілля від Буго-Дністровської культури простежується не лише в техніці нанесення і в специфічних композиціях орнаменту, але також і в морфологічній близькості культової антропоморфної пластики. І стверджує про **можливу генетичну за-**

Зображення людини-божества на мальованій посудині. Середина IV тис. до н. е. Ржищів. Розкопки В. Хвойки

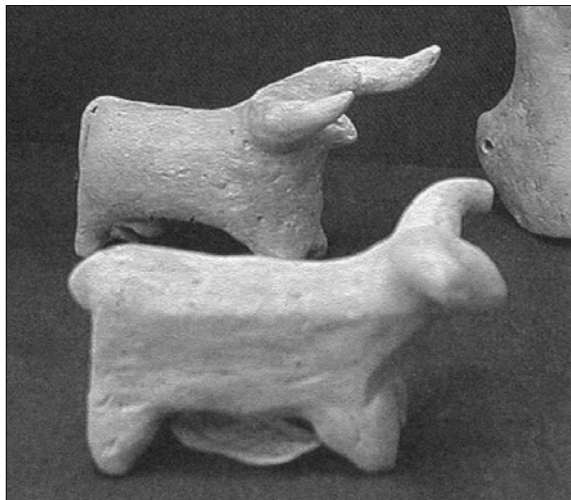
лежність Боянської культури від Буго-Дністровської.

Трипільська культура — всуціль хліборобська. У ній ральне землеробство переважало над мотичним. Молочне тваринництво розвинене ще на ранньому етапі. Розведення крупної рогатої худоби, яку використовували як тяглову силу (багато скульптурок бичків, модельки саней з їхніми головами про це свідчать) сприяло її економічному зростанню. Сіяли пшеницю плівчасту, двозернянку, спельту, голозерний ячмінь, просо, горох, сочевицю. Зернотерки стояли в кожному житлі. Збирали плоди фруктових дерев.

Засівали ниви необмолоченими колосками. (Певно, так краще зберігалася внутрішня родюча сила зерна).

Проведені споропилкові аналізи дали змогу відтворити рослинний світ, що був шість тисячоліть тому. Тоді біля осель червоніли мальви, росли кропива, подорожник, серед пшениць синіли волошки. На берегах річок — верби, густі кущі ліщини, вільхи. У дубово-грабових гаях водилися зубри, олені, ведмеді, кабани, вовки, лисиці, зайці.

Високого рівня культура ковальських операцій обробки міді зумовила серійне виготовлення зброї, знарядь праці, рибальства, різних прикрас. Добування кремнію на вироблення сокир, ножів. Однак головне ремесло — гончарство як окрема галузь. Зналися трипільці на рецептах глиняних мас. Вражають масштаби виробництва гончарської продукції. На середньому етапі трипільське суспільство застосувало гончарний круг. Це дозволяло викручувати посуд різних об’ємів у

Скульптурки бичків з експозиції Археологічного музею НАН

Модель храму. Трипільська культура, кінець V тис. до н. е. Колекція С. Платонова

великій кількості. Археологи вирізнили 17 типів посуду різного призначення — кухонний, господарський, ритуальний і виявили в житлах близько 300 посудин для побутових потреб. Умільці володіли секретами високоякісного випалювання посуду у двоярусних горнах. Існували гончарні центри. Відомі спе-

Вівтар також фарбували червоним кольором і знакували ритим орнаментом космічного змісту.

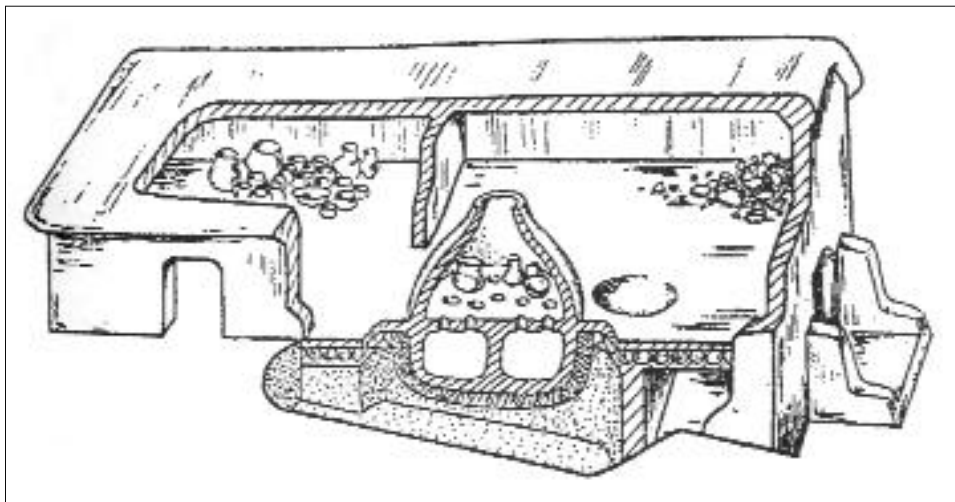
Найбільші трипільські міста існували понад шість тисяч років тому, в них було 10000—15000 мешканців. Зведені будинки, припасовані один до одного, слугували потужними укріпленнями від нападів. Через 60—80 років наставав період, коли житла (а в них було багато посуду, ритуальних статуеток людей і тварин) обов'язково спалювали, і руїни їхні ставали приtulком для душ предків — їм належало все, що виціліло від вогню. Мешканці освоювали нові угіддя, благодатніші для хліборобства і суспільних інтересів.

Уже на ранньому етапі Трипілья, на думку академіка С. Бібікова, суспільство мало риси патріархальності, хоча досить поширений погляд серед науковців, що для того часу був притаманний матриархат. Великі сім'ї з 10—14 осіб дрібнілися на малі. Трипільські суспільства, починаючи з середнього етапу, дослідники зараховують до ранніх комплексних (складних) суспільств, політико-організаційний зміст яких визначають як “вождівство”. Їхні типові риси — великі поселення (міста), монументальні культові центри та монументальні поховальні споруди.

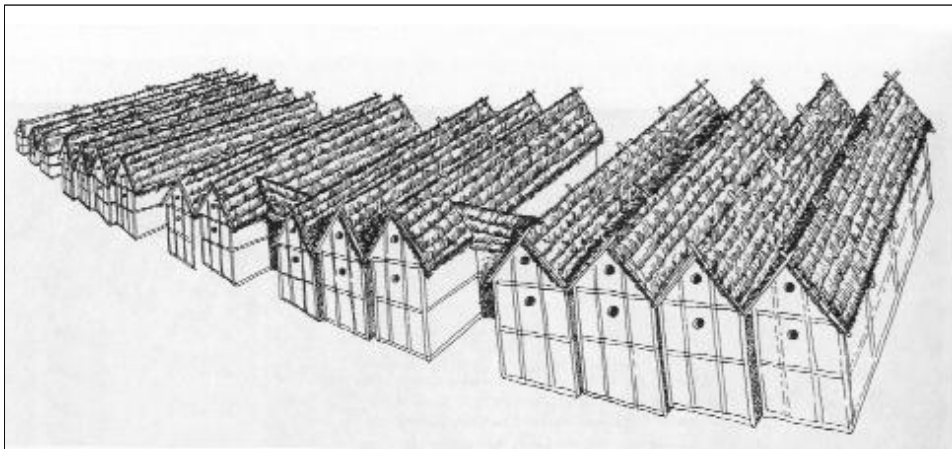
Сакральний зміст трипільських орнаментів (це доводить археолог Н. Бурдо) глибиться у відродженні ритуалів освячення найвищої мети, яка утверджує безсмертя людської душі. Духовна діяльність трипільців-поетів спрямовувалася передусім на підсилення існуючого Світового ладу і протистояння Хаосові. В цій неперервній боротьбі визначальним було відродження могутньої потуги безсмертя людини, її всеосяжної душі, якій заповідалося зрівнятися з Богом. Поміркуюмо і ми: в сюжетах гіпнотизуючих трипільських орнаментів, розміщених у середньому ярусі, який уособлює Верхнє Небо, — космічні енергії, вималювані біг сонця, фази місяця, зорі, а поміж них у напівовалах втілено образ людини з космологічними ознаками (Ржищів, Київщина). За поняттями наших прапращурів — оріїв, людина є складовою одвічних космічних процесів як носій Божественної Дії. Творці трипільських орнаментів передавали прийдешнім поколінням знання про Світобуття, які вони успадкували від попередніх епох. Образна мова доби неоліту через тисячі років продовжує функціонувати у розписах трипільців, а від них — у пізніших культурах.

В орнаменти ці вони не допускали випадковостей чи довільних фантазувань. Схеми розпису посудин у плані утворюють великі знаки хреста, трикветра або свастики (сварги). Ними використовувалися від 2 до 9 вироблених сюжетних схем розпису. У чітко визначених зонах виписували певні знаки. Розвинена знакова система мала знаки-блоки, що були базою для ієрогліфічної писемності, а їх нараховується кількасот.

Тема писемності трипільців, невід'ємна складова цивілізації, розглядається автором як дуже важлива ділянка, що потребує фундаментальних досліджень, хоча й зібрано десятки різноманітних знаків. Утім, до цієї проблеми долучимо і нашу думку.

Гончарна піч біля житла із Веселого Кута. Розкопки Олени Цвек

Трипільська вулиця зі щільним розміщенням будинків у Майданецькому місті. Розкопки М. Шмаглія, М. Відейка, 1980–1991 рр.

Археолог (директор Тальнівського музею історії хліборобства) Вадим Мищик ще в 70-ті роки у розкопах житла знайшов фрагменти посудин, на денцях і на стінках яких по сирій глині прокреслені, а на інших уламках писачком і кольором, що й розписи орнаменту, ретельно вималювані знаки цілковито за структурою літер. Не піктограми й графічні символи. Особисто мені випало їх прискіпливо і дуже точно скопіювати. Пов'язувати їхнє походження з Месопотамією немає підстав. Ці знахідки уважно роздивлявся В. Даниленко і назвав знаки на посуді буквами трипільського письма.

Розвинена знакова система давніх хліборобів — дрібна геометрична пластика (об'ємні символи у формі конусів, півсфер, кульок, зображення тварин, речей) мала призначення, як визначає автор, вести необхідний облік у господарстві.

Ці знаки віднаходили і в культових місцях — у вівтарях оселі. Виникнення великих міст — результат нагромадження величезного економічного, культурного та інтелектуального потенціалу, пов'язаного зі становленням відтворювальних форм господарства: землеробства і тваринництва. Головним стимулом до їхнього утворення була потреба, як вбачає М. Відейко, не для боротьби з войовничими степовиками (вони якраз малочисленні й не потужні), а з трипільськими “вождівствами”. Цебто необхідність контролю над територією, природними та людськими ресурсами. Трипільські поселення-гіганти Черкащини (займали площу: Вільхивець — 110 га, Доброводи — 250 га, Майданецьке — 270 га, Небелівка — 300 га, Тальянки — 450 га) виконували функції адміністративних, військових, ідеологічних осередків. А масштаби їхньої забудови (за принципом кола чи подібного до еліпса) — це ознаки зародження монументальної архітектури, яка виникає на ранніх етапах розвитку людського суспільства. Монументальна архітектура вирізняється узагальненістю об'ємних площин, образною символікою і значущістю художнього змісту. Двоповерхові будівлі, різні оборонні споруди давні зодчі мудро вписували в довкілля.

Соціальний устрій трипільських поселень (приклад — Побужжя) подібний до суспільств мотичних землеробів Дворіччя, Африки, Центральної Америки і свідчить про наявність закономірностей у явищах, які ми спостерігаємо на підставі матеріалів археології, історії, етнографії. М. Відейко доходить висновку, що “саме трипільці звели одні з перших міст Європи” — поселень-гігантів. Розрахунки демографічного росту, виникнення кризи перенаселення зумовлювали причини міграції людності. Класифікація трипільського суспільства, зважаючи на рівень його економічного розвитку, зводиться до культурно-господарського типу мотичних землеробів.

Який же внесок Трипільської цивілізації у спадщину багатотисячолітньої історії людства? І автор називає: закладення основ господарських систем, на базі яких існували суспільства й народи пізніших часів, — до історичних українців включно. Сюди зараховує: здобутки матеріальної культури, а це — типи жител, знарядь праці, технології мета-

лообробки, гончарства, житлобудування. А найвагоміші з них — сформований світогляд, пов'язаний із продуктивними формами господарювання, хліборобською міфологією та обрядовістю. Таких надбань вони досягли, маючи виняткову мудрість і хист використовувати природні ресурси. І переконливо довели, що цивілізацію можна побудувати цілковито власними силами.

Чому зникла унікальна цивілізація? Дослідник наголошує на обмеженості знань і можливостей її носіїв, щоб перебороти суспільно-економічну кризу в другій половині IV тис. до н. е.

А яка ж доля носіїв Трипільської культури? Вони розчиняються у прийдешніх культурних суспільствах. Насамперед ідеться про добу ранньої бронзи — у культурах шнурової

Санчата, запряжені волом, та статуетка-візниця (композиція). Майданецьке місто. Розкопки М. Шмаглія

кераміки, кулястих форм, ямної. До цих його міркувань ми додамо: найпомітніші сліди, власне, основи свого понад двохтисячолітнього способу буття, світосприйняття, образного мислення, збереженого у винятковій потугі художніх орнаментів, давні хлібороби-трипільці залишили у духовній культурі українців — звичаях, обрядах, народному мистецтві їхньому, забудові оселі із використанням природних матеріалів, хліборобстві.

Тотуючи видання, присвячене творцям трипільської цивілізації та археологам, які відкрили світові захопливі сторінки праісторії України, М. Відейко скромно назвав його путівником для зацікавлених. Першу науково-популярну книжку на цю тему видала 1941 року в Києві відома дослідниця Тетяна Пассек. Через 60 років маємо другу, об'ємнішу і глибшу. Написану з науковою достовірністю. Уважно вчитуючись у викладені автором матеріали археологічних досліджень і ґрунтовні аналізи, оглядаючи ілюстрації, поданий археологічний словник, маємо підстави стверджувати, що він подарував допитливому читачеві справді малу енциклопедію Трипільської цивілізації. Праця його збагачить історичною правдою і заслуговує на нашу особливу подяку.

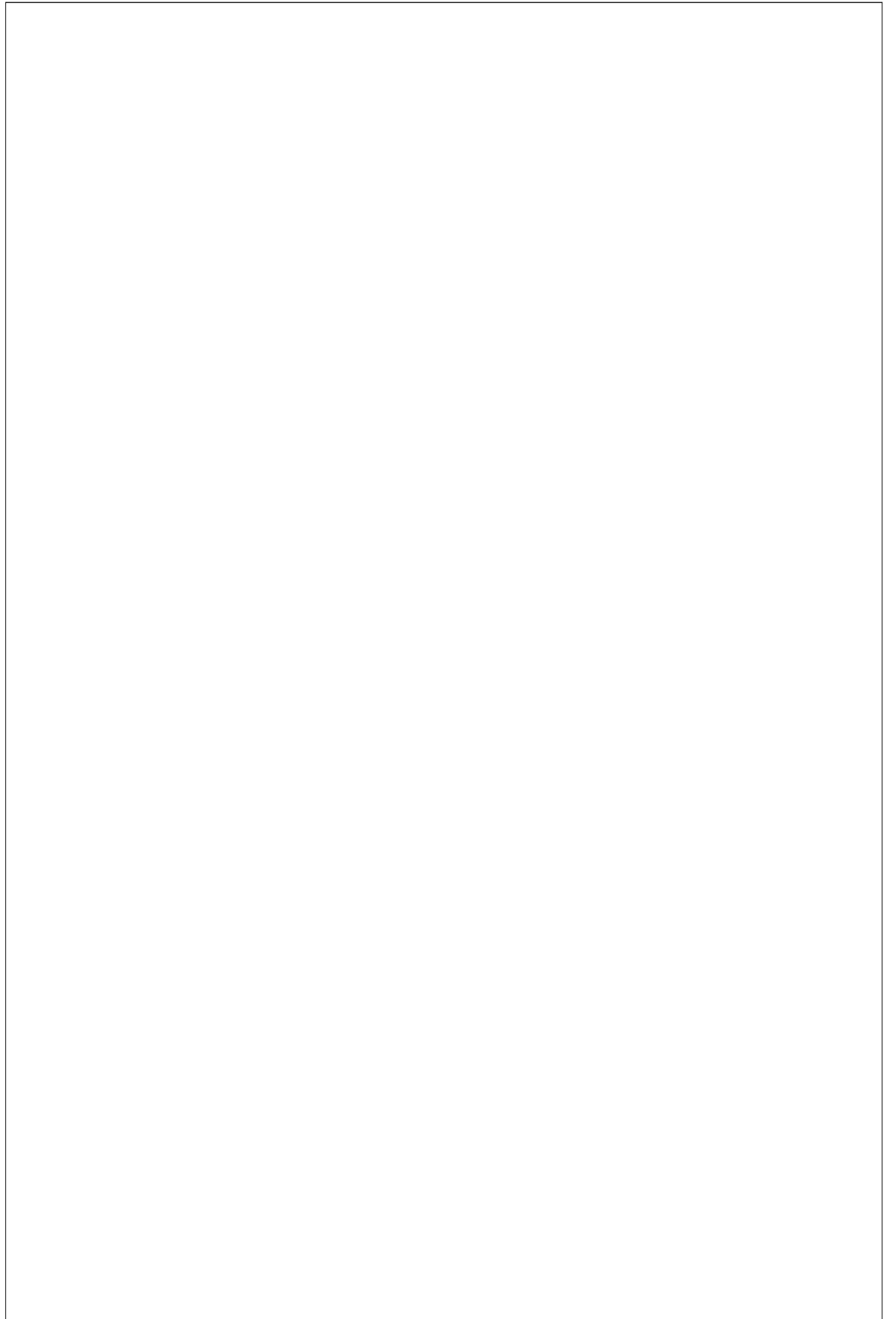
І водночас не можемо не пошкодувати, що це вкрай потрібне видання вийшло мізерним накладом — усього 1000 примірників. Тому великий загал шанувальників нашої історії не матиме змоги його осмислити, побачити.

●

Олександр ФИСУН

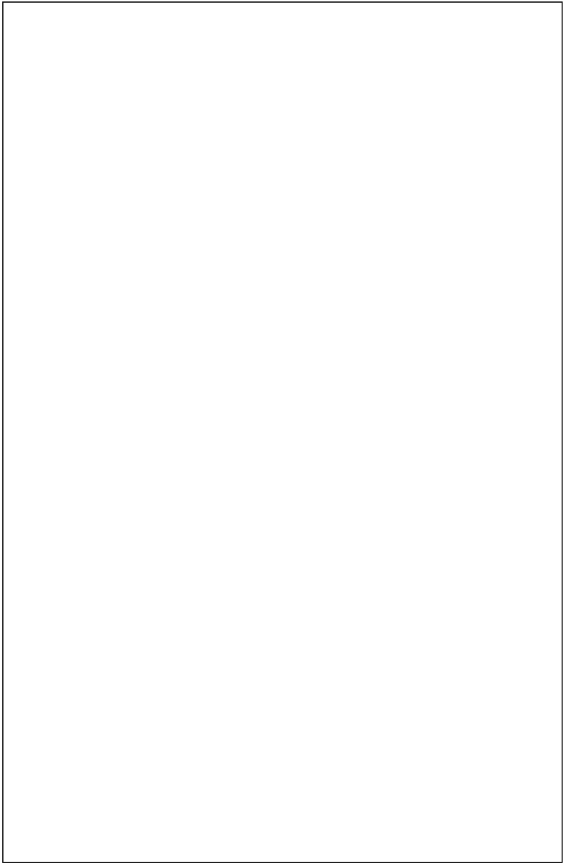
СВЯТА МАТИ ПОКРОВОНЬКА

Козацька ікона "Покрова" із зображенням останнього кошового отамана Запорозької Січі П. Калнишевського

64-та РІЧНИЦЯ УПА

— *Пані Тетяно, чи був у Вас шанс стати кимось іншим, а не художницею?*

— Напевно, я максимально скористалася шансом стати тим, ким стала. Вирішальну роль зіграли батьки. Це були неординарні люди, які притягували до себе цікаве оточення — і в Києві, і в Москві, куди ми часто їздили.

У цілому ж будинок на вулиці Філатова, де ми мешкали, був населений художниками (він таким залишається дотепер). Поруч із нашою квартирою була майстерня нині відомих майстрів — Ади Рибачук і Володимира Мельниченка, людей вельми цікавих, антикон'юнктурних, із захопливими біографіями (з північного острова Колгуєв мені, дівчинці, вони писали дивовижні листи). Звичайно, їхній вплив був досить потужний. Нас, дітей, росло тоді в будинку не менше як п'ятнадцять, усі або стали художниками, або мають близькі до живопису спеціальності.

— *Зате Ваші батьки були з родин зовсім не мистецьких...*

— Так, але є якась магічна визначеність, зумовленість у тому, що тато й мама заїкалися саме живописом, і в тому, що зустрілися завдяки любові до мистецтва.

Батько закінчив архітектурний факультет Київського художнього інституту, згодом став акварелістом і викладачем. Виходець із робочої родини, він народився в Славінську на Донеччині. Родина була велика, дитинство — важке, тому батько сам собі прокладав дорогу: закінчив із відзнакою школу і з другом відчайдушно поїхав у Київ, де вони разом вступили до інституту.

Під час війни як дипломник був відкликаний з армії наказом, потрапив у Самарканд, де перебували в евакуації художні інститути. Там він захистив диплом (спроектував будівлю цирку), склав держіспити (головою комісії був, до речі, знаменитий Ігор Грабар) і в підсумку закінчив інститут з відзнакою. На той час він уже познайомився з мамою.

Мама народилася 1915 року в Одесі. Потім сім'я переїхала до Харкова, де мама вчилася у школі для обдарованих дітей, серед них, наприклад, був майбутній геніальний фізик Лев Ландау. Згодом вступила до художнього училища, реформованого в інститут.

Під час війни мама абсолютно випадково опинилася в Самарканді. У “теплушках” їх везли в Середню Азію. У вагоні були жінки, переважно з дітьми або вагітні, після виснажливої подорожі впродовж місяця багато хто почав хворіти, а оскільки мама була рішучою, бойовою, секретарем комсомольської організації, вона взяла на себе відповідальність — усі ці жінки під Самаркандом знялися з поїзда. Мама домовилася у якомусь колгоспі, і їх прийняли, дали роботу. Яюсь вона поїхала в місто щось підкупити, там побачила свого однокурсника. Від нього довідалася, що в Самарканді зосереджені художні ВНЗ країни. Відновила навчання — у жахливих умовах, у голоді, але молодість усе долала. Серед викладачів були дивовижні художники, наприклад, Роберт Фальк.

Таким чином тато і мама, долаючи терни, зустрілися. Їхні долі спрямували мою — у світ барв і композицій.

— *Як Ви оцінюєте пройдений відтинок життя? У чому особливість Ваших шукань?*

— У молоді роки я певний час цікавилася тільки портретом; через людей, їхнє оточення намагалася відкривати світ. Часто малювала своїх дітей, тому що діти з'явилися дуже рано, ми разом росли.

Завжди була прихильна до жанрових сцен, із них починала, мабуть тому, що закінчила факультет монументального мистецтва. У мене були великі амбіції, але з монументалізмом якось не склалося.

А тепер тяжію до пейзажів. І обставини тому сприяють: ми з чоловіком-художником Олександром Ольховим почали мандрувати. Я намагаюся створювати не “чистий” пейзаж, а щоб він був пов'язаний із людьми, з тваринами, з будівлями, щоб це були асоціативні “поєми” зі своїм баченням світу, а не просто етюди з натури.

— *Ваша найхарактерніша риса?*

— Я належу до тих людей, для яких творче життя — це постійний пошук нового, отже, я не можу сказати: ось я щось знайшла, тому зупинилася і працюватиму в такому-от напрямку. Скажімо, я поїхала в Єгипет, побачила іншу землю, це дало потужний поштовх до нового витка в розвитку — створюються зовсім інші картини.

ТЕТЯНА КРАСНА: «МАЛЯРСТВО — ЦЕ АКУМУЛЯТОР РАДОСТІ-КРАСИ Й НАЙЛІПШОГО В ЛЮДИНІ»

Особистість Тетяни Красної, безсумнівно, глибша й багатогранніша, ніж будь-які уявлення про неї. Її батьки — відомі художники Іван Красний і Слава Лівшиць. Тож цілком логічно, що вона закінчила Київський художній інститут. Далі — постановка власного голосу й лету.

Нині її живопис дивує будь-кого своєю безпосередністю і розмаїтістю. У творчості художниці не можна визначити якийсь один стиль. На її думку, будь-яка робота сама визначає для живописця стиль і манеру виконання. Тому одні картини створені в класичній манері, інші — мають відбиток експериментаторства й нагадують підсумки шукань імпресіоністів, представників раннього модерну, наївного живопису. Але від еклектики Тетяну Красну рятує “захист”: у своїй основі її малярство — традиційне в найкращому розумінні цього слова.

Але ось парадокс: у просторі традиційного живопису художнику іноді доволі сутужно — простота і ясність нерідко коштують набагато більших зусиль, ніж епатажний мистецький жест. Для Тетяни Красної життя — це подорож у часі і просторі, у якому рясні сади змінюються пустелями, горами, лісами, річками й іншими перешкодами. Досвідчений мандрівник, вона, напружуючи чуття, прокладає свій шлях, звільючи напрямок по квітах і зірках. Щоб знати куди йти, треба знати, що ти хочеш, знати, хто ти є. Мистецтво починається, як відомо, там, де є особистісна інтонація, своя мова, є забарвлений індивідуальністю артистизм, саме цим і позначена творчість вельми різної Тетяни Красної.

У її роботах олією негусти, але фактурні мазки лежать легко (навіть, якщо можна так висловитися, дотепно) і вільно переходять у колір, енергійний, святковий, але майже завжди стриманий. Це особливий дар: писати майже банальні мотиви з тією пластичною точністю і колористичним тактом, що незмінно утримують глядача в строго окресленому просторі гарного смаку.

Картини Красної випромінюють світло, а не поглинають його.

Член Національної спілки художників України Тетяна Красна брала участь у численних усеукраїнських і міжнародних виставках. Її роботи — у Національному художньому музеї України, Хмельницькому художньому музеї, Канівському музеї ім. Т. Г. Шевченка, а також у приватних колекціях України, Росії, Німеччини, Англії, Іспанії, США...

Дуже символічно, що виставка Тетяни Красної експонується в Спілці композиторів України, де переплелися два вічних дива — музика й живопис.

І так завжди: життя з усіма плинами-зміними дарує нові ракурси. Мене весь час захоплюють нові погляди на вже бачене, якщо раніше неодмінно потрібні були якісь великі ідеї, то тепер я можу побачити щось дуже містке, наприклад, у якихось співвідношеннях трьох-чотирьох кольорів. Відбувається розвиток углиб. Я почала частіше слухати класичну музику, особливо романтиків, народжуються інтуїтивні паралелі, настрої, які потім вихлопуються на полотні.

— *Напевно, недарма Вашу останню виставку розгорнуто в Спілці композиторів України.*

— Можливість показати свої роботи людям — це великий поштовх до позитивних змін. Одна справа, коли ти бачиш свої картини в майстерні, в обмеженому просторі, а інша — коли їх переміщуєш у зовсім

інакший простір, там компонуєш і бачиш себе збоку, ніби іншими очима. Починаєш щось розуміти в собі, тому що, працюючи весь час у майстерні, нелегко скласти про себе об'єктивну думку, дійти необхідних висновків.

Передостання моя персональна виставка в галереї “Ірена” — принципово з найсвіжіших робіт, для мене було важливо, як я на них подивлюся. Ще раніше в Музеї книги я виставляла ранні роботи, вони відмінні від теперішніх, отже, за останні десять років я сильно змінилася.

— *Кажуть, що нині українському художникові стало легше дихати, насамперед матеріально. А які часи були найважчими?*

— Складно визначити, які часи важчі, тому що це залежить і від віку митця. Можна скільки завгодно лаяти радянські часи, але

до художників суспільство ставилося прихильно. Мистецтво великою мірою слугувало ідеології, тому й підтримувалося і фінансувалося. З іншого боку, люди йшли в мистецтво, аби бути далі від влади, мати право не працювати, жити вільно. Водночас у матеріальному сенсі була певна стабільність, гарантія. Духовну задуху художники компенсували тим, що виходили на інші рівні — алегорії, притчі, асоціації. Талановиті й сильні все одно випливали нагору.

— *А як Ви ставитеся до думки, що свободи нині не дуже-то й додалося?*

— Мені здається, що художники ще більше закабалилися. Після того як гарантійні товариства художників, художні комбінати й фонди, створені за роки радянської влади, припинили існування (отже, не стало й централізованих замовлень), художники віч-на-віч зіткнулися з проблемою жорсткої кон'юнктури. Заробляти на життя треба, а виявилось, що не художники диктують свої принципи, свою культурну позицію, а їм диктують-нав'язують умови люди, часто не професійні й не інтелегентні. На зміну виставкам і художнім радам, які склалися з добре навчених професіоналів із гарною школою, прийшли різні салони й фірмочки, що не мають кваліфікованих експертів і цілком працюють на потребу замовника за принципом: “за ваші гроші — будь-яка примха”. Незадовільна ситуація і в галерейному бізнесі. Художникам дуже складно заробляти тим, що вони вважають своїм творчим обличчям, творчим кредо. А тільки-но зійдеш на позиції кон'юнктури, потім вельми складно відновлюватися, залишатися художником. Надягати і знімати маску не всім під силу.

У радянський період був попит на великі картини, художники скрупульозно працювали, цінувалися малюнок, академічна манера, ставлення до малярства було загалом серйознішим.

Нині на виставках навіть досвідченим фахівцям дуже складно визначити, де справжнє, від душі, а де підглянуте-компільоване. Значні проблеми, гадаю, є не тільки в образотворчому мистецтві, можливо, ми пристанемо на західний стиль життя.

— *Захід не дрімає. Не в усіх наших художників є можливість виставлятися, — на це потрібні гроші, і не кожен талановитий творець сам собі менеджер. Тому всілякі “жучки”-спритники “за недорого” переправляють їхні твори за кордон. Відбувається жасливий: чудові картини назавжди залишають Україну. А держава в особі Міністерства культури, як то кажуть, ні кує ні меле.*

— Музейна проблема давно назріває, дотепер невеличкий Український музей змушений демонструвати колекцію в дуже “усіченому” вигляді. Протягом двадцяти років не виставляють сучасного українського мистецтва, причому не тільки мистецтва сьогодення, а й картин корифеїв — Яблонської, Костецького, Деревуса, Глушенка... Виходить, що ніби такого музейного шару немає навіть у столиці. Слава Богу, на Подолі з'явився приватний музей сучасного мистецтва. Однак і держава могла б якось поворушитися. Почали перебудовувати художній павільйон біля колишнього Жовтневого палацу, та на цьому все й припинилося.

Видатні роботи, що відбивають певні зрізи часу і яким місцем в музеях, безповоротно втрачені для України. Міністерство культури практично припинило закупівлю творів ще в дев'яностому році.

— *Чим є для Вас живопис?*

— Це вже стан мого ока, я бачу навколишній світ так, ніби він складається з картин. Я можу дивитися на стінку (і мені це неймовірно цікаво), бо на ній грає тінь... Не кажу вже про краєвиди, хмари, річки. Щоб цікавитися живописом, розуміти, його треба споглядати. У музеї, галереї треба ходити, і дітей із собою брати, щоб у них розвивався інтерес, смак, азарт розуміння.

У мене чимало приятелів, які вже в дорослому віці захопилися живописом, почали ходити на виставки. Вони не тільки збагатили своє життя, а й психологічно, емоційно відпочивають. Люди, які придбали свої картини, зізнаються, що коли приходять стомлені з роботи, то ніби під'єднуються до джерел живлення, живопис їх очищує й наповнює радістю.

●

Спілкувався
Володимир КОСКІН

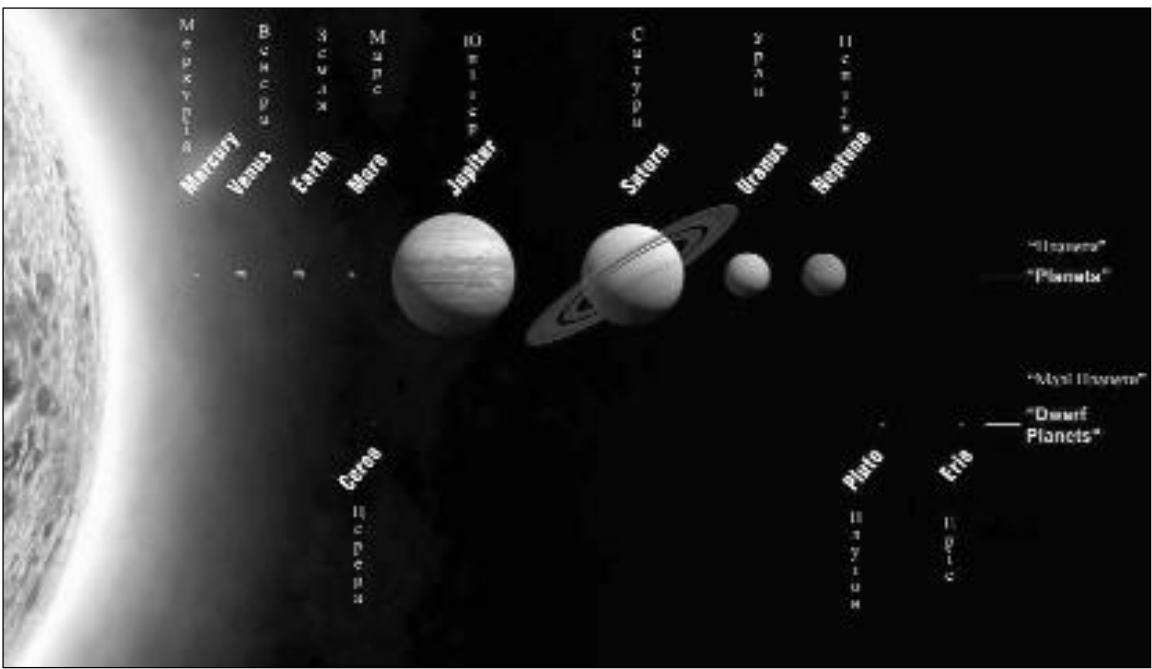

У світовій астрономії відбулася невелика революція. Після довгих дебатів 24 серпня на підсумковому голосуванні відповідального за дослідження планет III відділу Міжнародного Астрономічного Союзу (МАС), асамблея якого проходила в Празі, було прийнято історичне рішення — позбавити Плутон статусу “планета”. Віднині наша Сонячна система налічує лише вісім планет — чотири планети із земної групи (Меркурій, Венера, Земля, Марс) і чотири планети-гіганти (Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун), а останній за ліком об’єкт сонячної системи приписали до “космічних карликів” і надали номер 134340.

Результат голосування 2500 учасників конгресу зустріли оплесками. Резолюція розділила космічні об’єкти на три типи: планети, планети-карлики й малі тіла Сонячної системи.

При цьому раніше пропонувалося, навпаки, розширити перелік планет, визнавши такими всі небесні тіла, достатньо великі для того, щоб їхня власна гравітація надавала їм кульоподібної гідростатичної рівноважної форми. Крім Плутона, планетами повинні були стати його супутник Харон, утворивши подвійну планету (до речі, у травні 2005 року були відкриті ще два супутники Плутона, які зовсім нещодавно отримали назви Гідра і Нікс), астероїд Церера,

розміщений між Марсом і Юпітером, та “об’єкт 2003 UB313” Еріс (назва офіційно затверджена 13 вересня 2006 року), відкритий 2003 року, — десята планета, що за розмірами дещо перевищує Плутон.

ОБ’ЄКТ № 134340

Малі планети

Назва	Церера	Плутон	Еріс
Регіон Сонячної системи	Кільце астероїдів	Пояс Койпера	Окремий диск
Категорія	Астероїд	Плутіно	Окремий дископодібний об’єкт
Діаметр	9754909 км	2306±20 км	2400±100 км
Маса в кілограмах	9.5410 ²⁰ кг	~1.305410 ²² кг	~1.5410 ²² кг
Порівняно із Землею	.00016	.0022	(оцінка)
Головний екваторіальний радіус* у кілометрах	0.0738	0.180	0.19
	471	1,148.07	~1,200
Об’єм* у км ³	0.00042	0.005	0.007
Щільність (в г/см ³)	2.08	2.0	
Екваторіальне прискорення (в м/с ²)	0.27	0.60	
Швидкість утікання (в км/с)	0.51	1.2	
Період обертання навколо осі (днів) (в зоряних днях)	0.3781	-6.38718 (retrograde)	
Орбітальний радіус* (AU)	2.5-2.9	39.5	37.77-97.56
Головний	2.766	39.48168677	67.6681
Головний у кілометрах	413,715,000	5,906,376,200	10,210,000,000
Період обертання навколо Сонця* (в зоряних роках)	4.599	248.09	557
Головна орбітальна швидкість (в км/с)	17.882	4.7490	3.436
Ексцентриситет орбіти	0.080	0.24880766	0.44177
Орбітальне відхилення	10.587°	17.14175°	44.187°
Відхилення екватора з орбіти	4°	119.61°	
Температура на поверхні (в градусах Кельвіна)	167	40	30
Кількість супутників	0	3	1

* Щодо вимірів Землі.

Сонця, ніж орбіта Нептуна. Остання обставина вирішила долю Плутона: згідно з новим означенням, справжня планета не просто обертається навколо Сонця і має масу, достатню для того, щоб під дією гравітації отримати близьку до сферичної форму, а й “очищає околиці своєї орбіти”, тобто поблизу неї немає космічних тіл, які могли б із нею зрівнятися. А поряд із Плутоном є Нептун.

Рішення конгресу МАС означило закінчення цілої епохи. Людська планета мала величезну популярність в астрономічних колах. Овен Джинджерік, президент термінологічної комісії МАС, що розробила означення планети, зізнається, що існування серед астрофізиків “великого клубу фанатів Плутона” “особливо ускладнило” його роботу. Але якщо визнавати планетами всіх охочих, можна далеко зайти: бо на кордонах Сонячної системи, в області поясу Койпера, є (за приблизними підрахунками) до 40 тисяч планет-карликів, подібних до Плутона. Їхнє виявлення — лише питання часу.

Чи вплине подібна дискримінація на астрологічні прогнози, де Плутон дуже помітна фігура? Більшості майстрів гороскопів бюрократичні рішення астрономів не указ.

— Плутон усе одно залишиться носієм певних ритмів, пов’язаних зі стихійними лихами, народними переміщеннями, атомною енергетикою і новими відкриттями, — заявив відомий астролог Павло Глоба.

І Плутон як був, так і лишається планетою. При цьому йому відводиться почесне місце родоначальника нового підкласу — планет-карликів. Поки в нього увійшли також Церера (її теж колись вважали планетою) і Еріс. Щоправда, астрономи відхилили термін “Плутони” для назви всіх малих планет.

Харон, що ледь не став планетою, не отримав навіть статусу “карлика” — потрапив до “малих тіл” — в одну компанію з астероїдами, кометами та іншою космічною дріботою.

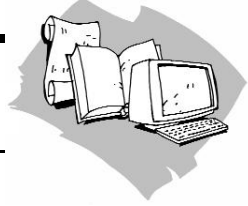
Відповіді на безліч запитань зможе дати зонд “Нові горизонти”, що вирушив на дослідження Плутона, його супутників і об’єктів поясу Койпера на початку нинішнього року. За дев’ять літ він досягне своєї мети...

P. S. Станом на 20 вересня 2006 року відкрито і описано 82 транснептунові малі планети і вісім їх супутників.

● Євген БУКЕТ

Ймовірно малі планети

Назва	Категорія	Діаметр	Маса
2005 FY ₉ (“Великодній кролик”)	К’юбівано	1600–2000? км	невідома
Оркус	Плутіно	840–1880 км	6.2–7.0•10 ²⁰ кг
Седна	Окремий розплющений об’єкт	1180–1800 км	1.7–6.1•10 ²¹ кг
2003 EL ₆₁ (“Санта”)	К’юбівано	~ 1500 км	~4.2•10 ²¹ кг
Куоар	К’юбівано	989–1346? км	1.0–2.6•10 ²¹ кг
Харон (супутник Плутона)	Плутіно	1207±3 км	(1.52±0.06)•10 ²¹ кг
2002 TC ₃₀₂	Окремий дископодібний об’єкт	≤1200 км	невідома
Варуна	К’юбівано	~936 км	~5.9•10 ²⁰ кг
2002 UX ₂₅	К’юбівано	~910 км	~7.9•10 ²⁰ кг
2002 TX ₃₀₀	К’юбівано	<900 км	невідома
Іксіон	Плутіно	<822 км	невідома
2002 AW ₁₉₇	К’юбівано	700±50 км	невідома

ДОПОКИ?!

Дискримінаційна мовна політика місцевих органів влади м. Луганська змусила мене звернутися по захист своїх конституційних прав до суду. Оскільки на моє звернення до Луганського міськвиконкому, написане державною українською мовою, отримав відповідь російською. Першим моїм зверненням був позов про відшкодування морального збитку, в якому як одну з форм морального відшкодування я просив суд зобов'язати Луганський міськвиконком офіційно вибачитися у письмовій формі за порушення моїх конституційних прав у сфері мови спілкування. Чинovníки міськвиконкому відмовилися визнати свою провину і вибачитися. Тоді я звернувся до прокуратури м. Луганська із заявою про порушення кримінальної справи за ст. 161 ч. 2 КК України (дискримінація за мовною ознакою).

24 червня 2003 року суддя Ленінського районного суду м. Луганська Матвейшина О. Б., розглянувши мій позов про відшкодування морального збитку, відмовила в задоволенні мого позову. Друга судова інстанція (Луганський апеляційний суд) 15 вересня 2003 року визнала неправомірність дій Луганського міськвиконкому: «Вирішуючи спір, суд у рішенні посилався на ст.ст. 3, 5 Закону України «Про мови в Україні» РСР», на підставі якого вважав, що... оформивши позовачу відповідь на його звернення російською мовою, відповідач порушень закону не допустив».

Такий висновок є неправильним тлумаченням вказаного закону і суперечить рішенню Конституційного Суду України від 14.12.1999 р. №10 — р.п/99, згідно з яким українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при

здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування...

У частині решти вимог апелянта скарга задоволенню не підлягає, оскільки сам по собі факт порушень вимог законодавства відповідачем не дає підстав вважати, що позовачу була спричинена моральна шкода, а всупереч вимогам ст. 30 ЦПК України позовач доказів на підтвердження своїх вимог не подав.

Покладання зобов'язання на відповідача вибачитися перед позовачем з урахуванням позовних

РУСИФІКАЦІЯ ПІД «СТРІХОЮ» СУДОВОЇ ВЛАДИ!

вимог останнього законом не передбачено».

Із цього висновку суду виходить, що саме по собі порушення конституційних прав громадян не завдає громадянам моральної шкоди і вибачитися немає за що. А отже, норми Конституції України, зокрема статті 24: «Громадяни мають рівні права й свободи та є рівними перед законом», формальні, порушення яких не тягне за собою ні юридичної відповідальності, ні етичної у вигляді вибачення. Це мої висновки із судового рішення. А ось Кримінальний Кодекс України ст. 161 ч. 2, за порушення або обмеження прав людини й громадянина службовою особою вбачає кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі до п'яти років.

Хочу звернути увагу на те, що Апеляційний суд визнав рішення Ленінського районного суду м. Луганська від 24 червня 2003 року під головуванням судді Матвейшиної О. Б. таким, яке суперечить рішенню Конституційного Суду України

від 14.12.1999 року № 10 — р.п/99, яке є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскарженим. Тобто, рішення судді Матвейшиної О. Б. визнане неправосудним. Стаття 375 КК України вбачає кримінальну відповідальність за таке рішення — до восьми років позбавлення волі. А згідно зі статтею 364 ч. 3 КК України, такі дії суддів, як працівників правоохоронних органів, кваліфікуються як злочин особливої тяжкості і вбачається кримінальна відповідальність до дванад-

цяти років позбавлення волі. Але суддя Матвейшина не була автоматично (після визнання апеляційним судом її рішення неправосудним) притягнута до кримінальної відповідальності й досі продовжує працювати в суді.

У кримінальному порядку щодо цієї справи Верховний Суд України після відповідних рішень судів першої й другої інстанції 17 червня 2004 року виніс наступну ухвалу:

«...Як вбачається з матеріалів справи надання відповіді посадовими особами Луганського міськвиконкому на російській мові не було направлено на порушення рівноправності громадян та приниження їх національної честі та гідності.

Крім того, 11 червня 2003 року, в ході проведення перевірки цього питання управління транспорту Луганської міської ради, Мельничуку С. А. надано аналогічну відповідь українською мовою.

Виходячи з наведеного, органи досудового слідства і суд дійшли

правильного висновку про те, що підстав для порушення кримінальної справи відносно посадових осіб виконкому Луганської міської ради за ст. 161 КК України немає».

Цю ухвалу підписали судді: С. М. Міщенко, А. Я. Кияшко, К. Т. Кравченко.

Текст ухвали я процитував з усіма граматичними помилками.

З цієї ухвали Верховного Суду України я зробив такі висновки:

1) Порушувати права громадянина й людини дозволяється, аби ці дії не декларувалися як прини-

ження національної честі й гідності. За такою концепцією можна посягати навіть на право людини на життя, аби не принижувати при цьому національної честі й гідності. Хоча (ще раз зазначаю) ст. 161 КК України вбачає кримінальну відповідальність не тільки за приниження національної честі й гідності, а й за порушення або обмеження прав людини і громадянина. Тобто судді Верховного Суду України винесли завідомо неправосудну ухвалу, як і попередні судові інстанції, що за ст. 375 КК України вбачає кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі до восьми років.

2. Якщо хтось скоїв злочин, наприклад, крадіжку, то аби уникнути будь-якої юридичної відповідальності, достатньо повернути викрадене майно навіть через рік після того, як злочин «схопили за руку» і немає ніякої можливості уникнути суду. Так і мені надіслали відповідь майже через рік після того, як я звернувся до суду, відповідь українською мовою як того вима-

гає українське законодавство, щоб уникнути юридичної відповідальності.

На підставі зазначених мною міркувань, я звернувся до Європейського Суду з прав людини із проханням визнати надіслану мені відповідь російською мовою Луганського міськвиконкому на моє звернення, яке я виклав державною українською мовою та ухвалу Верховного Суду України від 17.06.2004р. з цього питання, дискримінаційними за мовною ознакою.

12.11.2004 р. я отримав повідомлення Європейського Суду про те, що Суд розгляне мою заяву, як тільки це буде можливо та просив інформувати Суд про зміни моєї адреси і про будь-які зміни обставин, щодо моєї справи.

Хотілося б звернути увагу на те, що йдеться про правове безчинство судової влади при розгляді фактів порушення прав титульної нації загалом. А яке ж тоді безчинство твориться судами при розгляді звернень до суду про захист прав і свобод пересічних громадян?

Поки моя заява в Європейському Суді з прав людини чекає своєї черги на розгляд, луганські «правоохоронці» й судді винесли не один злочинний документ і скоїли не один злочин, щоб заборотити мене за грати. Більшість цих злочинів мною документально зафіксовані й надіслані до відповідних органів. Але поки що ті, хто скоював ці злочини, на волі. Хоча поведяться зі мною обережніше. Завдяки підтримці народного депутата України Левка Лук'яненка і його колег, я наполегливо домагаюся «переселення» бандюків, які ховаються за прокурорськими мундирами й суддівськими мантиями, із їхніх кабінетів до тюрмних камер.

● **Сергій МЕЛЬНИЧУК,**
м. Луганськ

НЕ МОЖУ МОВЧАТИ!

2005 року я вступив до Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (СНУ ім. В. Даля) на кафедру журналістики. Перед вступом у приймальній комісії мені повідомили, що навчання в університеті — російською мовою. На мою скаргу до ректора університету О. Л. Голубенка про порушення моїх конституційних прав на всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України, мені надійшла відповідь, що мене неправильно поінформували щодо викладання. Але коли я вступив до СНУ ім. В. Даля, лекції читалися російською мовою. Мої неодноразові скарги до ректора не мали успіху, і мені довелося звернутися по захист своїх порушених прав до суду й прокуратури.

Із 12. 12. 2005 року моє звернення до Жовтневого районного суду м. Луганська лежить без розгляду. Хоча я неодноразово звертався до суду з проханням не зволікати щодо розгляду моєї скарги.

Оскільки прокуратурою не були відновлені мої порушені конституційні права, я змушений був звернутися до суду з заявою про порушення кримінальної справи за фактом невиконання працівниками прокуратури своїх службових обов'язків. Наведу зміст зазначеного звернення до суду, яке з 07.04.2006 року також лежить без розгляду, хоча, відповідно до ст. 97 ч. 2 КПК України «По заяві або повідомленню про злочин прокурор, слідчий, органи дізнання або суддя зобов'язані не пізніше триденного строку прийняти одне з таких рішень:

порушити кримінальну справу;

МОВНА ВІЙНА В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ УКРАЇНИ

відмовити в порушенні кримінальної справи;

направити заяву або повідомлення за належністю.

Одночасно вживається всіх можливих заходів, щоб запобігти злочинів або припинити його».

14.12.2005 р. я звернувся до прокуратури Жовтневого району м. Луганська із заявою про порушення моїх конституційних прав на розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України (ст. 10 Конституції України), СНУ ім. В. Даля та створення привілеїв у СНУ ім. В. Даля (викладання російською мовою) для росіян, які мають такі самі права, як і решта 127 представників національних меншин, які мешкають у Луганській області. Викладання російською мовою в СНУ ім. В. Даля за рахунок ущемлення прав громадян на отримання вищої (будь-якої) освіти державною українською мовою шкодить офіційній державній мові й необхідності вивчати її, що суперечить преамбулі Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин (5-й абзац) та ст. 8 цієї Хартії, яку 15.05.2003 року ратифікувала Верховна Рада України.

Дискримінація за будь-якою ознакою забороняється не лише нормами українського законодавства, а й нормами міжнародного права, зокрема, Європейською Конвенцією з прав та основних свобод людини (ст. 14), яку 17 липня 1997 року Верховна Рада України ратифікувала, визнавши таким чином юрисдикцію Європейського Суду з прав людини обов'язковою для нашої держави.

Хочу нагадати, що зазначені мною правопорушення статті 161 ч. 2 КК України кваліфікуються як злочин середньої тяжкості.

Через півтора місяці я отримав відповідь прокуратури Жовтневого району від 19.12.2005 р., в якій повідомлялося: «...Оскільки в провадженні Жовтневого районного суду знаходиться Ваше звернення щодо захисту конституційних прав, свої доводи Ви можете викласти в ході судового розгляду скарги.

Підстав для прийняття заходів прокурорського реагування не убагаачається».

Таким чином працівники прокуратури Жовтневого району не виконали своїх службових обов'язків, про які зазначає Закон України «Про прокуратуру» ст. 6 п. 4: «Органи прокуратури України...4) вживають заходів до усунення порушень закону, від кого б вони не виходили, поновлення порушених прав і притягнення у встановленому законом порядку до відповідальності осіб, які допустили ці порушення». Тобто, порушення закону, а точніше, злочини, про які я повідомив прокуратуру Жовтневого району, не були усунені.

Оскільки я звернувся до прокуратури зі скаргою, в якій повідомляв про злочин, то ще раз нагадую, відповідно до ст. 97 ч. 2 КПК України «По заяві або повідомленню про злочин прокурор, слідчий, органи дізнання або суддя зобов'язані не пізніше триденного строку прийняти одне з таких рішень:

1) порушити кримінальну справу;

2) відмовити в порушенні кримінальної справи;

3) направити заяву або повідомлення за належністю.

Одночасно вживається всіх можливих заходів, щоб запобігти злочинів або припинити його».

Щодо моєї ж скарги про злочинну дискримінацію в СНУ ім. В. Даля, прокуратура Жовтневого району не те що не вжила всіх можливих заходів, щоб запобігти злочинів або припинити його, а навіть не перевіряла моїх доводів. По захист своїх конституційних прав я маю право звертатися одночасно хоч до судової, хоч до виконавчої влади, хоч до контрольно-наглядових органів держави — це моє суб'єктивне право. Усі вони зобов'язані вжити всіх можливих заходів, не перекладаючи при цьому своїх службових обов'язків один на одного. Тому посилення працівників прокуратури на те, що в провадженні Жовтневого районного суду перебувала моя скарга щодо захисту конституційних прав, і свої доводи я можу викласти в ході судового розгляду скарги, — не звільняє працівників прокуратури від своїх службових обов'язків.

Зловживаючи своїм службовим становищем, працівники прокуратури Жовтневого району, які не перевірили доводів моєї скарги, заподіяли істотну шкоду не лише моїм законним правам, а й створюють умови для сепаратистських настроїв у державі. Такі дії (бездіяльність) за ст. 364 ч. 3 КК України кваліфікуються як злочин особливої тяжкості.

Такий мій жорсткий правовий пресинг не лише документально фіксує факти злочинної русифікації на Луганщині, а й практично демонструючи можливості відстоювання своїх конституційних національних прав, честі й гідності, у багатьох розвіює песимістичні настрої щодо спроможності українців відстояти свою національну самобутність.

● **Сергій МЕЛЬНИЧУК,**
м. Луганськ

А ВИ ЯК ДУМАЄТЕ?

ЗАКОНИ І РЕАЛІЇ

Віктор Кобзар із села Світлогірське, Криничанського р-ну, Дніпропетровської обл., обурений продажем одеколонів із маркуванням російською мовою, звернувся до Секретаріату Президента. На підставі Закону України «Про звернення громадян» скаргу надіслали на розгляд до Держспоживстандарту. Ось відповідь заступника начальника Головного Дніпропетровського обласного управління у справах захисту прав споживачів І. Є. Любарського.

«Шановний Вікторе Кобзар! Головне Дніпропетровське обласне управління у справах захисту прав споживачів розглянуло Ваш лист, надісланий до Секретаріату Президента України.

Повідомляємо, що відповідно до вимог ст. 15 Закону України «Про захист прав споживачів» та п. 1.16 «Правил продажу непродовольчих товарів» від 11.03.2004 р. № 98 працівники суб'єктів господарської діяльності, які здійснюють продаж непродовольчих товарів вітчизняного та іноземного виробництва, зобов'язані надати покупцям у доступній наочній формі необхідну, достовірну та своєчасну інформацію про продукцію згідно з законодавством про мови.

Відповідно до ст. 36 Закону України «Про мови Української РСР» від 28.10.1989 № 8312-11, маркування товарів, етикетки на товарах, інструкції щодо користування товарами виконуються українською мовою тільки для товарів, вироблених в Україні.

Таким чином, претензії щодо зазначених Вами одеколонів, вироблених у Росії, безпідставні».

Інф. «Слова Просвіти»

ПРАВДИВО

А почалося все 5 травня, коли я подав до Ленінського районного суду м. Луганська адміністративний позов про незаконність і неконституційність рішення Луганської облради 25 квітня 2006 року щодо надання російській мові статусу регіональної.

Отже, “філософський вузлик” намітився понад п’ять місяців тому. Вибудувалася певна схема. Відповідач (облрада) заявив про свою неготовність послати перед судом (причини знаходилися різні). Партії та блоки (“регіонали”, “вітренківці”, комуністи, “руськоблоківці” та ін.) організували на підступах до будівлі Ленінського районного суду багатолюдні пікети, які вимагали від імені всього населення Луганщини захистити і облраду, і російську мову, і сотні тисяч російськомовних громадян від “насилницької українізації”, “тотального наступу” на права всіх і кожного, хто не володіє “нав’язаною їм силоміць” “штучною, державною” (себто, українською) мовою. Лунали й звинувачення на адресу позивача (себто, на мою адресу): “Хто він, отой Назаренко, — гнівно допитувався відомий професор, — певне, бандерівець якийсь, “націоналюга”?” “Гнати таких із нашої священної родини!” — кричали звезені з усієї області “штатні протестувальники”. “Дайте нам цього “ющенківця”, — вимагали найрадикальніші, — і ми покажемо йому...” Під “протестантську какофонію” раптом тяжко хворіли судді, і судовий розгляд відкладався на невизначений строк. А тим часом заангажовані журналісти приватизованих партіями і блоками засобів масової інформації “робили погоду”, витворюючи з позивача

НА КОМУ ШАПКА ГОРИТЬ?

Ніколи раніше не думав, що колись доведеться розв’язувати цей філософський вузлик: то на кому ж справді “шапка горить”? Деякі мої опоненти намагаються довести, що горить вона на мені, не наводячи при цьому жодних переконливих аргументів, а я прагну показати всім, що ніякої шапки на мені взагалі немає, і що стою я перед істиною з непокритою, вже сивою від життєвого досвіду головою.

А. Ф. Назаренка образ “ворога прогресивного регіонального розвитку Луганщини”, “злісного ненависника братньої Росії”, “сівача міжнаціональної вороженечі”...

І справді, хто ж він такий, отой Назаренко? Себто, хто я? На ці запитання можу відповісти сам, бо мені нічого приховувати. Так-от: народився я, виріс і все життя прожив у луганському Камброді. Батько мій — українець, походить із-під російської Донщини, де й сьогодні звучить українсько-російський суржик. Мати народилася на Луганщині, за походженням — росіянка, в сім’ї спілкувалася суржиком. Національного питання для батьків не існувало. Не існувало його взагалі ні в Камброді, ні в Луганську, ніде по Україні: кожен вільно говорив своєю мовою. Мовне питання вигадали й успішно використовують у своїх цілях нечисті на руку й безсовісні політики “місцевого розливу”, маючи з цього чималі зиски, “наварюючи” політичний імідж і прирощуючи нечесний капітал. Хіба ж обласні “ідеологи”, люди з вищою освітою і неабияким життєвим і політичним досвідом, не розуміють, що в державі має бути одна державна мова — мова автохтонного народу, мова більшості українського населення?! Хіба не знають, що Європейська Хартія покликана захищати зникаючі мови (до таких уже можна зара-

хувати й українську), надто “ущемлені й ігноровані на державному рівні”?! Та хто ж у нас, особливо в Донбасі, “ущемлює” та “ігнорує” російську мову?! А ось українську, мою рідну, мою державну, ущемлюють та ігнорують. І роблять це державні службовці, ті ж депутати облради! Бо дуже не хочуть вчити державну мову, бо самі ж і підрубують гілку, на якій сидять, самі ж нахабно відштовхують руку, яка подає їм

шматок хліба! Вчіть мову держави, виконуйте вимоги законів і положення Конституції. Це кажу вам я — вчитель української мови й літератури. Мої колишні учні (в тому числі й ваші діти та онуки, товаришу професоре!) охоче відвідували мої уроки, засвоїли українську мову, вільно володіють нею і мають право посідати будь-які державні посади. Вони незмірно багатші за вас, бо володіють не тільки “суржиком”, а дво-

ма або й більше, мовами. Вони знають, що справді освічена людина, прагнучи вдосконалення, кар’єрного росту, не буде замикається в одній мові. Балачки про кілька узаконених державних мов у Швейцарії, Канаді, Фінляндії, — своєрідні “легенди”, хоч і засновані на правді. Правда ж у тому, що державні чиновники Швейцарії однаково добре володіють усіма чотирма державними мовами: французькою, німецькою, італійською та ретороманською.

Інтонація, з якою окремі засоби масової інформації обласного та місцевого рівнів трактують мій позов, мою громадянську позицію, дивують мене не стільки своєю абсурдністю, скільки своїм “безвихідним” українофобством. Ось і шанована мною “Луганська правда” в числі від 26 вересня “відгукується”: “В Луганске будут судить русский язык”. Провокація закладена вже в заголовку. Бо насправді російську мову немає за що судити, — мова і є мова: велика, могутня, чудова... Ідеться про захист іншої мови — української: теж і великої, і могутньої, і чудової... Я, позивач, знаю обидві мови, і я закликаю відповідачів-облрадівців шанувати і любити обидві мови: російську — за те, що нею писав Пушкін; українську — за те, що це мова Шевченка і Франка, мова наших пращурів, а отже, ще й державна, націєюб’днуєча.

● **Анатолій НАЗАРЕНКО**, голова Луганської обласної організації УРП “Собор”, учитель української мови та літератури, відмінник народної освіти України

ПРИЄДНУЙТЕСЬ!

НЕ ПОРУШУЙТЕ НАШІ ГРОМАДЯНСЬКІ ПРАВА

Перший віце-прем’єр-міністр України Азаров Микола Янович систематично виступає у засобах масової інформації мовою однієї з національних меншин України. Тим самим, на мою думку, він порушує мої права та права інших громадян України на отримання інформації єдино прийнятною для них державною мовою. Конституція України надає статус державної тільки українській мові. Мови всіх інших національних меншин України мають рівний статус. Тому надання переваги мові однієї з національних меншин України є, на мою думку, брутальним порушенням чинного законодавства, в тому числі “Хартії мов національних меншин”, яку ратифікувала Верховна Рада України. Хартія не надає переваги жодній мові національних меншин.

Нехтування Азаровим Миколою Яновичем державною мовою та надання незаконної переваги мові однієї з національних меншин України, на мою думку, підпадають під дію Закону України “Про корупцію”.

Текст відповідного листа до Президента України подається. Всі, хто поділяє мою думку, можуть підписати цього листа і відправити Президентові України. Аналогічні листи можна відправляти також Прем’єр-міністрові України Віктору Януковичу.

- **Сергій САВЧЕНКО**, голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Президентові України
Ющенку В. А.
вул. Банкова, 11, м. Київ, 01220

СКАРГА
щодо відповідальності
першого віце-прем’єр-міністра України
Азарова Миколи Яновича

Вельмишановний Вікторе Андрійовичу!

Перший віце-прем’єр-міністр України **Микола Янович Азаров** систематично подає інформацію у засобах масової інформації мовою однієї із національних меншин України.

На мою думку, такі дії **Миколи Яновича Азарова** позбавляють мене можливості та права на отримання інформації єдино прийнятною для мене державною мовою.

Подання **Миколою Яновичем Азаровим** суттєвої для мене інформації мовою однієї з національних меншин України є розцінюю як образу та прояв україноненавистництва. На мою думку, такі дії **Миколи Яновича Азарова** свідчать про неповагу до одного з атрибутів держави — державної мови. З юридичної точки зору я розглядаю порушення мого права на отримання важливої для мене інформації державною мовою як **надання незаконної переваги за мовною та національною ознаками**.

Конституція України надає спеціальний статус державної тільки одній мові — українській. Мови всіх інших національних меншин мають однаковий і рівний статус. В Україні мешкають представники більш ніж ста народів. Тому надання переваги мові однієї з національних меншин України може викликати обурення представників інших народів, що неприпустимо.

Із моєї точки зору, **Микола Янович Азаров** цілком свідомо **надає незаконну перевагу за мовною та національною ознаками**. Більше того, Микола Азаров, на мою думку, систематично ігнорує один із конституційних атрибутів державності України — державну мову, моє право на отримання інформації від органів державної влади державною мовою, ганьбить мою національну честь і гідність, завдає мені образи та моральних страждань, **тобто надає незаконну перевагу за мовною та національною ознаками**.

У зв’язку з цим вимагаю:

1. Відповідно до статті 10 Закону України “Про боротьбу з корупцією” (Відомості Верховної Ради

(ВВР), 1995, № 34, ст. 266), (Вводиться в дію Постановою ВР № 357/95-ВР від 05.10.95, ВВР, 1995, № 34, ст. 267), (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 171/97-ВР від 03.04.97, ВВР, 1997, № 19, ст. 136 № 85/98-ВР від 05.02.98, ВВР, 1998, № 26, ст. 149 № 460-XIV (460-14) від 02.03.99, ВВР, 1999, № 16, ст. 97 № 622-XIV (622-14) від 05.05.99, ВВР, 1999, № 26, ст. 213 № 1594-III (1594-14) від 23.03.2000, ВВР, 2000, № 24, ст. 185 № 90-IV (90-15) від 11.07.2002, № 148-IV (148-15) від 12.09.2002):

“Керівники міністерств і відомств, державних підприємств, установ та організацій чи їх структурних підрозділів у разі виявлення чи отримання інформації про вчинення підлеглим корупційного діяння або порушення спеціальних обмежень, встановлених статтею 5 цього Закону, в межах своєї компетенції зобов’язані вжити заходів до припинення таких діянь та негайно повідомити про їх вчинення будь-який з державних органів, зазначених у пунктах “а”, “а-1” і “б” статті 4 цього Закону. (Частина перша статті 10 зі змінами, внесеними згідно із Законом № 148-IV (148-15) від 12.09.2002).

Умисне невиконання такими керівниками заходів, передбачених частиною першою цієї статті, тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від двадцяти п’яти до п’ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення діяння, передбаченого частиною другою цієї статті, тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від двадцяти п’яти до п’ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і звільнення з посади чи інше усунення від виконання функцій держави”.

та статті 5 цього Закону України:

“Державний службовець або інша особа, уповноважена на виконання функцій держави, не має права: [...]”

г) надавати незаконні переваги фізичним або юридичним особам під час підготовки і прийняття нормативно-правових актів чи рішень.

Особи, які претендують на зайняття посади в системі державної служби або на виконання інших функцій держави, попереджаються про встановлені щодо них обмеження”.

притягати до відповідальності Азарова Миколу Яновича.

На мою думку, він цілком підпадає під дію пункту г) “**надавати незаконні переваги фізичним**

або юридичним особам під час підготовки і прийняття нормативно-правових актів чи рішень” і має відповідати згідно з нормою “**Повторне протягом року вчинення діяння, передбаченого частиною другою цієї статті, тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу від двадцяти п’яти до п’ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і звільнення з посади чи інше усунення від виконання функцій держави”**, оскільки не припинила систематичного надання незаконної переваги за мовною та національною ознаками з боку керівництва ДТРК “Крим” і сама допустила надання такої незаконної переваги.

2. Припинити надання незаконної переваги за мовною та національною ознакою з боку **Миколи Яновича Азарова** та забезпечити отримання мною важливої для мене інформації єдино прийнятною для мене українською мовою.

3. Створити комісію Ради національної безпеки при Президентові України за участю української громадськості, з метою перевірки забезпечення прав громадян України на отримання інформації державною мовою в міністерствах, відомствах та організаціях, підпорядкованих першому віце-прем’єр-міністрові України **Азарову Миколі Яновичу**.

4. За результатами роботи комісії розглянути відповідність інформаційної та мовної політики **Азарова Миколи Яновича** державним інтересам України, забезпечення права населення Криму на отримання інформації державною мовою на засіданні Ради національної безпеки при Президентові України.

5. Згідно із Законом України “Про звернення громадян” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996, № 47, ст. 256) (Вводиться в дію Постановою ВР № 394/96-ВР від 02.10.96, ВВР, 1996, № 47, ст. 257) (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 653-XIV (653-14) від 13.05.99, ВВР, 1999, № 26, ст. 219) повідомити мені про результати розгляду **всіх пунктів** моєї скарги на адресу:

З повагою,

дата

ЛИСТОПАД: БІРЮЗА

Firuzen — арабська назва каменя, від якої походить наше “бірюза”. Означає “переможна”, “даруюча щастя”. На Сході кажуть: “Нема на що покласти очі, дивіться на бірюзу”. Календар погодились. Присудив камінь небесної краси безбарвному меланхоліку — листопаду.

На бірюзове “щастя” людина полює вже понад 9 тис. років. Такий вік найстаріших відпрацьованих копалень Синаю, Ірану, Тибету й Китаю, Америки. Почавши з обожнюваного фетиша печерних схованок, бірюза рухалася тільки вгору, не знаючи коливань моди. Увійшла культовим каменем до ісламу, буддизму й індуїзму, даосизму, складних вірувань американських індіанців та давніх єгиптян. Цікаво, що архаїчний дизайн бірюзи виявився найдосконалішим. Світським прикрасам лише залишалося його повторювати. Невмирущі й талісмани: єгипетські жуки-скарабей, анатолійський хрест, крито-мікенський букраній (стилізоване зображення священного бика), або просто пришліфований камінь із цікавим природним окресленням.

Через торгові факторії Туреччини бірюзові прикраси діставалися до Риму. Там склалось латинське “турчикус”. Дещо змінене на “тюркозу” (turquoise), воно найуживаніше зараз на всіх ринках коштовностей.

* * *

Почнемо з Тибету. Вважають, що звідти вийшли перші моделі, в яких пошуки віри поєднані з природною естетикою каменя небесної краси. Згідно з добуддійською ще космологією пратибетців, “...була темрява, ніщо. Звідти вийшла життєва сила — Ла. Вона спочатку втілювалася бірюзою. Що з’являлося по тому, отримувало від неї власну частку життєвої сили”. Майстер-ювелір від бога і зараз керується відчуттям, що первісна темрява хаосу передається сріблом, зачорненням до матового оксамиту, а життєва сила Ла — бірюзовий камінь із цікавою природною формою. Вони разом, це Всесвіт у мініатюрі, насичений творчою енергією деміурга.

Така сама, доісламська ще ідея, дається взнаки у пошуках сучасних ювелірів-мусульман Ірану, Іраку, Пакистану, Алжиру. На цьому шляху народилася знаменита брендова модель “Ніч у Багдаді”. Для неї беруть лише високоякісний камінь, наприклад, із нишапурських копалень Ірану, і щоб був найвищого гатунку “іс-хакі”. На оксамитовому тлі чорного срібла комбінують сузір’ями голубі та зелені бірюзові зернятка разом зі срібною світлою сканню. У центрі виробу має бути чималий кабашон із синім глибоким забарвленням. Якщо це бірюза належної кондиції, вона буде легенько просвічувати на краях (штучна, навіть облагороджена бірюза, ефекту просвічування не має. В Україні, де немає власних родовищ, на ринку переважає імітація або неякісний камінь). Від такого мистецького витвору важко відвести очі. Східні майстри підкреслюють, що з золотом космічного стану не досягти. Бірюза “тяжіє” до срібла, а від золота може згодом “захворіти”.

Досить молодий європейський дизайн, не маючи історичного бірюзового “коріння”, спрямований на зовнішній ефект розкоші. Б’є по очах. Камінь оздоблюють сяючими діамантами або цирконами, вправляють у золото, комбінують із перлами, опалом. Засліпити, підкреслити декольтовану тілесну красу, довести високу грошову вартість... Про смаки не сперечаються — такі речі надзвичайно спокусливі.

Глибина сакрального змісту, який надано каменю в ісламі, була закрита для “неправовірних” європейців до середини XIX століття. У 1847 р. до французького полону потрапив шейх алжирських арабів Абд-ель Кадер. Згодом його амністували, навіть призначили почесну пенсію. І тоді сини шейха привезли до Парижа легендарний “фетиш” ісламу, про який лише чути ходили. Дійсність перевершила уяву. Поверхня трохи пришліфованого блакитного самородку виявилася щільно вкритою мереживом арабського шрифту. Викарбуваний текст містить історію духовного подвигу пророка Магомеда. У мистецтві художньої петрогліптики (гравірування на камені) до цієї вершини ніхто ще не діставав. Цікаво: навіть споглядання бірюзи — акт залучення до Корану, а його рядки на бірюзі сприймаються більш піднесеними, ніж молитва мовлена.

* * *

Естетику й енергетику виробів у стародавній ще доколоніальній Індії, визначало своєрідне сплетіння трьох, навіть чотирьох світоглядів: індуїзм, буддизм, іслам та язичництво гірських племен Гімалаїв. Що з того виходило, бачимо в повістях Редьярда Кіплінга “Мауглі”, “Кім”, “Наулака”. Яскраві дитячі враження письменник отримав в унікальному музеї етнографії Сходу, яким в Індії завідував батько хлопчика.

Коштовною палицею погонщика слонів спокушає Мауглі зловісна стара кобра: “Це була трифуртова палиця карнака. Її верхів’я складав

Різбляні бірюзові сережки індійської роботи. Пражський музей

ПРИКРАСИ ДЛЯ ЧАСУ

заокруглений блискучий рубін, нижче якого йшли декілька рядів крупних зерен чудової бірюзи, камінчик до камінчика. Тримати таку рукоять, від якої не пітніла рука, було дуже зручно. Ще нижче йшов яшмовий обід, по якому бігла гірлянда зі

Персидська різьба на бірюзі. Лондонський геологічний музей

смагардовим листям та рубіновими ягідками. Все це вкраплено в подібну до воску яшму так, наче металевої основи й немає. Решту палиці складала чиста слонова кістка” автор, зверніть увагу, підкреслює — метал тут начебто відсутній. Це — данина архаїчному культу бірюзи, яка втілює Вищу Силу. Сама думка “закувати” небесне божество, хай навіть у золото чи срібло, сприйнялася б як виклик богам.

У повісті “Кім” тюркоза подана різнопланово. Є незмінна традиція горян нізащо не продавати родової бірюзи, а лише передавати в спадщину. Є корисний, хоча й забобонний звичай не захищувати дім поламаними речами. Адже з них виходить життєва сила Ла, і якась надтріснута чашка, ніби вампір, здатна вкоротити вік господаря...

* * *

Пошуки найдавніших золотих виробів із бірюзою приводять до Давнього Єгипту. Можливо, обумовлено це тим, що тоді в країні фараонів срібла не знали. Так чи інакше, але в похованні якогось знатного єгиптянина на Синайському півострові грабіжники залишили відрубану руку мумії. Її прикрашали чотири браслети: золотий дріт, золоті дуги намистини, зблякла синайська бірюза в ажурній золотій оправі. Вік мумії — близько 6 тис. років.

Бірюза в тогочасному Єгипті була коштовністю № 1, і її завжди не вистачало. Що й підштовхнуло країну до війни на Синаї з тамтешнім народом моніту. Йому належали копальні з міддю, малахітом та бірюзою. Завойовані землі єгиптяни присвятили богині Хатор. Бірюза й малахіт увійшли до канонічних прикрас на її зображеннях. Таких зображень було чимало, як і галузей, за які Хатор відповідала: небесне материнство (“хатор” перекладається як “небо, що народило бога Гора”, тобто Сонце у вигляді священного сокола); добробут; мис-

тецтво, веселощі та любов; войовничість і непримирненість до ворогів фараона. Усе це мало відповідні зображення: жіноча постать із коров’ячими рогами й вухами; фінікова пальма або акація; скажена левиця і т. ін. До міста Дендера, де було найбільше присвячених Хатор храмів, стікалася найбільша кількість синайської бірюзи.

У релігії Єгипту існувало поняття Ка, дуже схоже на тибетське Ла. У “Текстах саркофагів” воно пояснюється як життєва сила богів і фараонів, друге “Я”, душа, що залишається в тілі після смерті. Захист Ка, яке супроводжує до загробного життя, надзвичайно важливий, і ним слугує бірюза, куди можна “сховатись” у разі загрози. Тому шедеври давньоєгипетського ювелірного мистецтва утікали до підвалин пірамід разом із набальзамованими муміями. Згодом ставали жертвами грабіжників. Уявити це можна завдяки непограбованій скарбниці з поховання Тутанхамона. Погруддя юного фара-

Тотемна маска ведмеда з зубами й очима із бірюзи. Північно-американське плем’я Хайда

лися карколомні акробатичні виступи, що відбувалися в програвші, розраховувалися на перемогу. Декуди — тисячоліття ювеліри вивчили, як вдало вдалося серед виробів індіанців використовувати різні види дизайну. І знову-таки, перевага на боці срібла, хоча й платини не бракувало. Техніка “цуні” вимагає нанесення малюнка на камінцях тонкою голкою. Гравіюють традиційні символи: кукурудзу, ягуара, ведмеда, контур гори знакового ландшафту. Кожен знак — оберіг. Наприклад, птах-громовик або його перо чи блискавка захищають від грози чи отруйної гадюки. Для стилю “хапі” бірюза слугує фоном під тонким срібним мереживом. Вироби “навахо” — завжди імпровізація, що відштовхується від центрального ефектного каменя з оригінальним природним окресленням.

Відновлено надзвичайно колоритні індіанські ритуали, що сучасною Америкою перетворені на блискучі шоу з бірюзою. Для молодят — дарування весільного пояса, інкрустованого тюркозою. Туристам літнього віку піднесуть “вазу довголіття”, по вінця наповнену кукурудзою та яскравими зернами бірюзи, яка може мати блакитне, зелене, синє або тепле світло-коричневе природне забарвлення. Зараз у США бірюза — національний камінь кількох південних штатів.

* * *

Перська любовна лірика, арабські казки для дорослих (взяти хоча б “Тисячу й одну ніч”), ринок талісманів для закоханих... Усе це давно переконало поціновувачів бірюзи, що вона — коштовне втілення любовних почуттів. Реальна підстава — залишки структури кістяної тканини в мінералі, який помилково заховують до бірюзи. Насправді це одонтоліт, кістка або зуб викопних давніх тварин. Вони насичені природним розчином синього мінералу вівіаніту. Цуратися одонтоліту не варто, бо це також непоганий ювелірний камінь.

Бірюза вірно слугувала посередницею для вияву інтимних почуттів. Якщо кавалер демонстрував дамі бірюзову прикрасу — брелок до годинника, застібку в краватці, запонки — це вже було серйозно. Відповідати треба негайно. Якщо “так”, то й собі вдягти щось бірюзове, особливо перстень чи сережки. Якщо “ні” — вдатися до релігійного аметисту чи містичного чорного гагату або ще чогось із абетки коштовного каміння.

Цілющі властивості бірюзи. Про них годі й казати, бо маємо справу з життєвою силою Ла. Періодично відновлюється шалена мода на високоякісну бірюзу з цього приводу. А це досить дороге задоволення. У 60-х роках минулого століття чоловіки “за 40” вважали за необхідне носити годинник у браслеті з крупними “молотильними” примірниками іранського або невадського чи арізонського каменя.

Любов спільно до коней та тюркози знайшла себе в переконанні: камінь, як ніщо, корисний коневі. І так — скрізь, де є поклади бірюзи. Благородну тварину — арабського скакуна — шейхи прикрашають бірюзовою зброєю. На перегонах справжній жокей, якого б не був віросповідання або зовсім без нього, обов’язково матиме при собі “конячий талісман”, на щастя. Адже сама назва каменя його обіцяє.

Про щастя. Із численних тостів Кавказу вам, можливо, підійде такий: “Був гірський струмок із кришталевою водою. Був льодовик у горах, від якого живився струмок. Був і сокіл, що прилітав заради тієї води. Раптом не стало сокола, і льодовик зі струмком замислилися. Вони шанували горду птицю за вірність. Коли сокіл повернувся, побачив у воді синє зерно. “Вода така холодна сьогодні, що навіть небесне віддзеркалення замерзло. Віднесу синові, доки не розтануло”. Його маленький соколик пошкодив крило й боявся літати. “Дивись синку, небо на тебе чекає й посилає знак”, — поклав сокіл зернину на край гнізда. Ніхто потім не злітав вище за того соколика. То ж нехай у кожного буде потрібна частка бірюзи”.

● Людмила ДЕХТЯРЬОВА, кандидат геолого-мінералогічних наук

Вивчення алгоритмів розвитку української державності, як і перших цеглинок у цій величній конструкції, слід починати в межах території сучасної Черкащини. Саме землі, розташовані по осі “Київ—Черкаси”, стали етнічною колыскою української нації, де в III ст. до н. е.—II ст. н. е. починала свій формотворчий відлік історія племен зарубинецької та черняхівської (III—V ст.) культур.

Доба Київської Русі позиціонує територію сучасної Черкащини як театр постійних військово-політичних змагань слов'янського світу з кочівницькою експансією — силою, перед якою трепетала вся тодішня Європа.

Український народ у складі Польсько-Литовської держави став активним суб'єктом відновлення і наступного розвитку власної державності, насамперед через створення передумов до появи та утвердження у соціально-верстовому статусі українського козацтва.

У цьому ключі перша половина XVI ст. явила низку добрих адміністраторів. Найвідоміші — черкаський і канівський староста Остафій Дашкович і Дмитро Байда-Вишневецький.

Відстоювання інтересів державності України не припиняється ні на мить. Так, у 1532 р. козацтво на чолі з Остафієм Дашковичем відстояло недоторканність міста Черкаси, котре за політичними імперськими планами Росії, Криму, Туреччини та Молдавії мало бути захоплене з метою руйнації військової могутності Польсько-Литовської держави і переходу частини її територій до загарбників (зокрема Київ і Черкаси планувалося передати під владу Росії).

Українське козацтво стало носієм державних ідей. Оскільки основні козацькі сили гуртувалися саме на Черкащині, то й імена багатьох провідних козацьких ватажків були пов'язані з цією землею. Тут 1678 року на території Канівського монастиря знайшов вічний спочинок Іван Підкова. Там же доживав свої останні роки Яків Шах. Із цим монастирем пов'язане й ім'я славетного Самійла Кішки, відомого своїми морськими походами на турецькі землі наприкінці XVI—на початку XVII ст.

У 1572 р. містечко Трахтемирів (нині — дно Канівського водосховища) стало столицею реєстрового козацтва: тут козаки зберігали свій військовий арсенал, суспільним коштом утримували шпиталь і монастир. Саме на Черкащині з'являються полки — Корсунський, Канівський і Черкаський, тобто маємо полкову систему, що лягла в основу адміністративно-територіального устрою України.

Будь-який край славлять люди, творять його історичний образ. Не випадково, що на той час у Суботіві (близько 1595 р.) у родині чигиринського сотника народився Богдан Хмельницький.

Чигирин стає першою гетьманською столицею українських земель з урядом новоствореної національної держави та дипломатією, що мала на меті усталення міждержавних зносин із країнами Європи і Азії.

Українська державність фактично за умов суцільного тамтешнього монархічного оточення розвивалася на засадах демократії: у різних козацьких містечках Черкащини життя облаштовувалося за принципом загальновійськових козацьких рад, зокрема у Чигирині, Корсуні та ін. Ці ради подекуди мали доленосне значення, саме тут вирішувалися найважливіші питання державної внутрішньої та зовнішньої політики. Приміром, 1667 р. на раді в Чигирині під час гетьманування Петра Дорошенка було ухвалено рішення про дотримання українських державних інтересів, а відтак і розриву союзу з Росією.

У 1664 р. територія Черкащини (Чигирин, Корсунь, Сміла та ін.) — це осередок формування таємної змови українських військових і політичних діячів з метою відновлення єдиної держави в межах Правобережної та Лівобережної України. Участь у ній узяли козацькі полковники І. Богун, І. Виговський, митрополит Й. Нелюбович-Тукальський, колишній гетьман-чернець Юрась Хмельницький та ін.

На початку XVIII ст. спроби гетьмана Пилипа Орлика відновити державність України на теренах Правобережної України шляхом здійснення військових заходів активізують населення Черкащини, яке підтримує ці наміри. В історії залишили слід сутички з

Фото О. Литвиненка

Корсунь-Шевченківська фортеця

ЯКІ Ж МИ ВСЕ-ТАКИ ПРАВНУКИ... ЧИ Й ДОСІ ПОГАНІ?

польським каральним загоном (1737 р.). 1743 року повстанці спалили панський будинок у Медведівці. У скаргах до сейму та короля (1749 р., 1751 р.) шляхта пише: селяни тікають до “розбійників”, громлять маєтки. Тож Середнє Подніпров'я аж до зруйнування Катериною II Запорозької Січі перетворюється на суцільну зону козацько-гайдамацько-селянських військових виступів, найпотужнішим із яких стала Коліївщина (1768 р.), придушена спільними діями царату та польської шляхти.

У часи чорної безпросвітної реакції Черкащина не перестає бути осередком повстань, серед яких селянське — “Чигиринська змова” (1873 р., охопило понад 50 сіл Чигиринського повіту), що мало на меті повернення магнатами козакам їхніх земель і прав та вольностей Україні. 1877 року — нова хвиля визвольного руху: народовольці починають активно залучати холодноярських селян у “Таємну дружину”, згодом викриту царатом і знищену. Серйозні селянські заворушення відбувалися тут і 1905 року, що увійшли в історію як “Чигиринські аграрні волненія”.

Однак лише під час революційних подій 1917 р. розпочався новий етап впливу Черкащини на розвиток державності України. У березні цього року на Звенигородщині в селі Гусаково місцеві селяни ініціювали створення Вільного Козацтва — організації військово-політичного характеру, котра взяла за мету оборону державності й визнавала владу лише Центральної Ради та Генерального Секретаріату. Вже до жовтня вона зросла до 60 тисяч членів. Цього ж місяця в Чигирині Вільне Козацтво провело свій загальноукраїнський з'їзд, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

Під час різнобарвної інтервенції та громадянської війни на Черкащині широко розгорнувся селянсько-повстанський рух (найбільш стійкий і тривалий порівняно з іншими регіонами України — *авт.*). Козацький бунтівний дух, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

І ось 1918 року “повіяв новий огонь з Холодного Яру”. Це брати Чучупаки з села Мельники (хутір Крисельці) підняли лицарів духу і хранителів козацьких вольностей на

жорстоку, нерівну і запеклу боротьбу за незалежність України.

Аж до початку 1922 року “Холодноярська республіка” наганяла жаж на окупантів і зайд. Жорстокою була розправа режиму після придушення цього всенародного руху опору. Василь Чучупака, відбиваючись від ворога, останню кулю залишив собі. На місці трагедії 28 жовтня 1995 року з ініціативи Всеукраїнського політичного об'єднання “Державна самостійність України” на в'їзді до урочища було відкрито меморіальну гранітну стелу, на якій викарбувано: “Тут, в Холодному Яру, в 1918—1922 рр. українці на чолі з отаманами Чучупаками підняли повстання за свободу українського народу. Вічна слава Холодноярським Героям!” У селі Мельники на кладовищі покоїться прах отамана Василя Чучупаки та братська могила героїв-холодноярців.

Неодмінно слід виокремити той зв'язок, що єднає з Черкащиною долі багатьох видатних особистостей — вкладників неоцінених скаргів у розвиток української духовності вже за часів відродження. Тут постає титанічна постать Т. Г. Шевченка (народився 1814 р. на Звенигородщині). Ця благодатна земля дала Україні відомому сім'ю Лебединцевих — духовних і наукових просвітників, фундаторів вітчизняної початкової школи та популяризаторів знань історії, етнографії, археології, фольклористики тощо (засновників наукового журналу “Київська старовина”).

У 1860-х рр. Смілянщиною і Корсунщиною здійснили наукові поїздки етнограф П. Чубинський та історик М. Костомаров. А у 1880—1910 рр. територія Чигиринщини, Канівщини, Смілянщини, Звенигородщини стала об'єктом інтенсивних археологічних досліджень відомого археолога О. О. Бобринського.

Родовід Грушевських, видатним вихідцем із якого був перший Президент України, історик і політичний діяч М. С. Грушевський, також переплетений із теренами Черкащини. А його троюрідний брат-священик із села Суботів на початку XX ст., після революції 1917 р., став одним із фундаторів Української Автокефальної Православної Церкви (відомий ще й низкою наукових досліджень з історії та етнографії Чигиринщини, зокрема написав працю “Гетьманське гніздо” (1912 р., про Суботів). У Чигирині 1872 року народився відомий історик, правознавець і громадський діяч Андрій Яковлев — активний учасник збудови української державності у 1920 роках, творець Українського Вільного Університету в Празі. Помер на чужині, у США.

Лише тепер наукові праці іншого знаного у світі історика Бориса Крупницького (нар. 1894 р. в с. Медведівці на Чигиринщині, похований у Німеччині), добре відомі за кордоном (довгий час були недоступні українцям) повертаються до нас.

1918 року в Каневі деякий час керував Українською гімназією відомий учений Володимир Пархоменко. 1929 року засуджений у справі СВУ. Помер у блокадному Ленінграді.

Шевченків край, окрім генія Кобзаря, збагатив скарбницю світової культури шедеврами Івана Нечуя-Левицького, Семена Гулака-Артемівського, Михайла Старицького й Данила Нарбута.

На цій землі творив полум'яну поезію та публіцистику визначний патріот України Василь Симоненко.

Широю синівською любов'ю все життя складав подяку українській землі невтомний збирач і зберігач старожитностей, фундатор унікального хатнього музею народного мистецтва в Києві, художник, шевченкознавець — Іван Макарович Гончар, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, уродженець с. Лип'янка Шполянського району.

Черкащина подарувала світовій культурі ціле сузір'я видатних постатей: неперевершену співачку Діану Петриненко, і відомого кінорежисера, актора, хореографа — Василя Авраменка, і знаного бандуриста — Миколу Домонтовича, і всесвітньо відомого полігота — Агатангела Кримського, й видатного представника української академічної філософії Памфіла Юркевича, прихильника кардіоцентризму та академіка, археолога, мистецтвознавця М. Біляшівського.

Світанок свого життя на Золотонощині зустрів видатний український учений-біолог, історик, мовознавець, етнограф, філософ, перший ректор Київського університету Михайло Максимович.

Не можна обійти увагою і славетного композитора, співака і драматичного актора, автора першої української опери “Запорожець за Дунаєм” — Семена Гулака-Артемівського та чудового художника І. Іжакевича, що ілюстрував ювілейне видання “Кобзаря”, приурочене до 125-річчя з дня народження (1939 р.) Т. Г. Шевченка. А яка ще земля народжувала таких красенів, велетів духу і волі, якими були Іван Піддубний — видатний полководець II світової війни, двічі герой СРСР — Іван Черняхівський, народний комісар оборони УРСР — Василь Герасименко, генерал, селянський син — Кузьма Дерев'янко, який 2 вересня 1945 року підписував із боку СРСР Акт про безвідмовну капітуляцію мілітарискої Японії у II світовій війні.

Справедливо повертаються до нас імена репресованих митців: Івана Падалки, Кирила Гвоздика та Л. Перфещького (загинув в ув'язненні) — живописців-графіків; художниці — Оксани Павленко; поетів — Тодосія Осьмачки та П. Пилиповича (розстріляний у 1937 р.); літературознавця — С. Єфремова (загинув в ув'язненні); письменників — О. Журливої-Котової та М. Драй-Хмари (загинув у 1937 р.); письменниці, журналістки, громадського і політичного діяча — Надії Суровцевої.

Наступні віхи розвитку духовності України неможливо уявити без створення пантеону тих діячів, які зробили значний вклад своєю діяльністю і творчістю у її розвій. А відтак не втрачає актуальності й шевченківське: які ж ми все-таки правнуки... Чи й досі погані?

П'ятнадцять років незалежної України у цьому ракурсі має в підсумку жалюгідний вигляд. Тож мусимо поставити й інше питання: “Як навчить народ пишатися своїм воїстину неоціненим скарбом?”

Навчимося пишатися — позбудемося бездуховності і байдужості. Не навчимося — опинимося серед зниклих із “лиця землі” інків, майя та інших культур.

- **Олександра ВІНОГРАДОВА**, магістр державного управління, журналіст, політолог, науковий консультант проектів видавництва “Світ Успіху”; **Валерій ЛАСТОВСЬКИЙ**, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, професор кафедри цивільних і кримінально-правових дисциплін УАЗТ, член Українського історичного товариства

КРАПКИ НАД "І"

Свого часу в репортажі з Парижа нам показували, яку радість викликало у французів рішення МОК провести олімпіаду у Франції. Французи раділи з перемоги своєї країни, своєї нації. І ніхто, ні з-за Ла-Манша, ні з-за Алон не сичав на них: "Націоналісти!". А з якою радістю зустрічала кожна країна перемогу своєї збірної з футболу.

І це прояв націоналізму в тому значенні, в якому це слово вживається в цивілізованому світі, тобто в розумінні любові до своєї землі, свого народу і турботи про його інтереси.

Ось яке визначення дає тлумачний словник англійської мови Хорнбі: "Націоналізм. 1. Велика відданість своїй власній нації, патріотичні почуття, дії, принципи. 2. Рух за політичну і т. ін. незалежність (у країні, яка контролюється іншою)".

Дві цитати з книги М. Сенченко "Общество истребле-

ЩО ТАКЕ «НАЦІОНАЛІЗМ»?

нія" слугуватимуть ілюстрацією до цього визначення: "Герхерд Шредер виграв вибори, підписавшись під економічним націоналізмом"; "У новому тисячолітті холодну війну замінила війна патріотів кожної нації проти світового уряду, який мріє про те, щоб усі нації позбулися свого суверенітету і поступово зникли. Це війна націоналізму проти глобалізації".

А в радянській імперії націоналізмом вважалося прагнення "інородців" зберегти своє національне обличчя, свою неповторність. Це вважалося кривою і суворо каралося. Найбільше дісталося українцям. Кожний другий політв'язень —

українець. І ще й зараз це слово жахає обивателя.

Як казав Ю. Ілленко: "Спотворене в катівнях КДБ обличчя націоналізму лякає на смерть самих носіїв цього обличчя".

У книзі "Розмови про наболіле" А. Погрібний наводить визначення одного автора трьох ідеологій, основу яких складає патріотизм, велика любов до своєї землі, народу, національних традицій.

Націоналізм — активна позиція патріота щодо становлення, розвитку й оборони своєї держави в межах її кордонів.

Шовінізм — націоналізм, що "виходить за межі своєї держави з метою поневолення ін-

ших народів і загарбання чужих земель".

Фашизм — претензія окремої нації на свою біологічну зверхність над іншими народами, що для досягнення своєї мети передбачає геноцид для інших, що і здійснювали нацисти на практиці.

Із подачі П. Симоненка деякі наші співгромадяни почали ставити знак рівності між поняттями націоналізм і нацизм.

Щодо лідера комуністів, то від нього можна чекати чого завгодно після того, як він три роки тому в газеті "Коммунист" заявив, що "кримінальні елементи провозгласили незалежність України".

Дивує, що так багато громадян, які не отримують жодних подачок від Путіна, поділяють його погляди.

● **Галина САГАТЮК**, член "Просвіти", м. Іллічівськ Одеської обл.

МОВА ЄДИНА

Цей рік приніс мені досить важливу подію — я захищала честь школи і району на обласній олімпіаді з української мови та літератури. І мені було дуже прикро, коли чула з уст учасників... російську. Навіть запитання, які виникали до членів журі під час виконання роботи, вони ставили мовою північно-східного сусіда. І найголовніше — це всім здавалося абсолютно нормальним і природним.

Але хіба нормально, що в Україні, на олімпіаді з української мови та літератури я чула... російську.

Чому з української естради лунають російські пісні? Чому український КВК веде росіянин? Чому українські "кавешники" смішать нас російською

ДУМКИ ВГОЛОС УКРАЇНСЬКОЮ ПРО УКРАЇНСЬКУ

(мабуть, пристосовуються до ведучого — із ввічливості)?

А я ні до кого не пристосовувалася. І 1 червня цього року (саме в День захисту дітей), побувавши з делегацією району в Дніпропетровську на святі в нашу честь і побачивши мітингувальників біля Дніпропетровської міськради, приєдналася до них. І яке ж було моє здивування, коли я, викрикуючи "Україна для українців! Так! — українськй мові! Ні! — російській! Ні!

— брехні!" в очах "російськомовних" дніпропетровців була цілковито нормальною, а в очах наших делегатів (із українськомовних сіл) — таким собі доісторичним мамонтом. А ще більше здивувалася, коли середніх років чоловік, мешканець Дніпропетровська російською (!) сказав мені: "Девушка, а я ведь полностью с Вами согласен". А в автобусі делегати-селяни всю дорогу додому посміювалися і глузували з мене.

Звертаюся до своїх ровесників (не тільки до тих "сміхунів" в автобусі). Ви не думали над тим, яке майбутнє чекає на Україну, якщо ми так добровільно шодня паплюжимо свою мову, свою культуру, свій народ, а значить, — і самих себе? Якщо занепаде мова, занепаде вся країна. А населенням такої країни легше керувати нашим "чесним" політикам. Саме такий електорат їм і потрібен. І тоді вони нас, як теля на мичці, поведуть не тільки в ЄС, а й навіть в Африку, якщо буде потрібно. Чи хочете ви такого майбутнього? Я, наприклад, ні. Тож давайте вчити українську, говорити нею, думати нею, поважати і любити її, свій народ і себе самих!

● **Настя ФЕДЧЕНКО**, с. Великоолександрівка Дніпропетровської обл.

ПАМ'ЯТІ ДРУГА

Відійшов у вічність київський художник Віктор Шматок, так несподівано і до щемо неждано для рідних його, друзів, знайомих і земляків. Друзі та колеги пам'ятають митця як чудового майстра пейзажу, портрета, натюрмортів із квітами. Часто бачили його твори на День Києва та інші свята столиці України. Значну частку творчості художник присвятив храмовому живопису. Оздоблюючи храми, міг би ще чимало зробити, але — не судилося... Митець був у розквіті таланту, та доля неблаганна...

Народився Віктор Іванович у родині хліборобів Івана Даниловича та Ольги Митрофанівни Шматків у нелегкі повоєнні роки в давньому селі Євминці, що розкинулося на мальовничих придеснянських луках у дев'яти верстах від Остра. Щедра природа краю подарувала майбутньому художнику щире та широке вдача, талант митця. Друзі побували не один раз на малій батьківщині митця, про що згадують із вдячністю.

Поховали небіжчика за всіма християнськими звичаями на цвинтарі с. Євминки поруч із могилою батька. Земля тобі пухом, друже, Царство Небесне.

Відспівав похоронну процесію отець Іоан.

● **Микола СОМ**, художник

ВУЛИЧНИЙ ФОТОГРАФ

Спека... В місті повільно плине час, усі наче перечікують цю позначку — 30 градусів цельсія. І тільки дітлахи запам'ятають це літо в діамантах бризок фонтанів...

МИКОЛУ КОНОБРИЦЬКОГО ЗВІЛЬНИЛИ

ДОБРА НОВИНА

11 серпня 2006 року Апеляційним судом Донецької області скасовано незаконний вирок Краматорського міського суду та звільнено з-під варті директора-організатора першої Української Краматорської гімназії Миколу Миколайовича Конобрицького.

Політичний в'язень був звільнений з-під варті, однак, не дивлячись на всі докази невинності, які були в матеріалах справи, суд замінив термін ув'язнення три роки в місцях позбавлення волі на два роки умовно з позбавленням права на 2 роки займати керівні посади.

Громадські організації, які активно підтримували захист

політичного в'язня вважають цей вирок незаконним та ініціюватимуть касаційне оскарження, а також активно займуться тими особами, які сфальсифікували кримінальний процес за надуманими обставинами.

● **Марія ОЛІЙНИК**, заступник голови Донецької обласної "Просвіти"

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

ЦЕЙ ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ДО ЄВРОСОЮЗУ

Ми так стрімко квапимось шляхом євроінтеграції, що забуваємо про таку просту істину: перш ніж тебе поважатимуть інші, навчися шанувати самого себе — свою мову, свою культуру, історію, своїх видатних і визначних особистостей. Наші намагання стати повноправним членом європейської родини зрозумілі й виправдані, однак не варто при цьому втрачати власного обличчя.

Напівсвідоме чи малосвідоме поклоніння всьому іноземному вже має і ще матиме той негативний вислід, що на догоду комусь губимо власну ідентифікацію. Погляньте, як заповнили наше мовлення — усне і писемне — слова іншомовного походження, які ми просто смакуємо, хизуємося ними, віддаємо їм перевагу в співбесіді. Замість міський голова — мер; замість голова облдержадміністрації — губернатор; замість Верховна Рада — парламент. Звичайно, для урізноманітнення мовлення потрібна синонімія, аби уникнути повторень. Але ж є українські відповідники цих словесних одиниць.

Не може тішити той факт, що у вітчизняному інформаційному просторі (рекламі, оголошеннях, назвах кафе, барів, кав'ярень, казино, салонів краси) перевага чомусь надається словам, які прийшли до нас із-за кордону. Ось короткий їхній перелік, які довелося побачити автору цих рядків: "Альфа", "Таверна", "Ковчег", "Ромсо", "Рандеву", "Клеопатра", "Афродіта", "Касандра", "Міраж". Цей список, звичайно, можна було б і продовжити. Видно, що власники цих закладів цікавляться і давньоримськими й давньогрецькими легендами. Але хай би краще вивчили спершу давню українську міфологію.

Вдивляючись у далекоглядні горизонти прийдешнього на шляху національного духовного відродження, варто на якийсь час зупинитися і заглянути в минуле. Вивчаючи львівську періодику часів, що передували нашій незалежності, я нарахував 12 (!) рубрик публікацій, що стосуються нашої минувшини. Ось їхній перелік: "Цікаво знати", "Стежка у давнину", "Люби і знай свій рідний край", "Карби віків", "Знайдено в архіві", "Музей у селі", "Скарби народу", "Свідчать архівні документи", "По виставочних залах", "Музеї", "З глибин віків", "По залах музеїв".

А зараз яке видання обласного рівня може похвалитися таким розмаїттям рубрик і такою увагою до історії батьківського краю?

Поважаймо свій родовід, що бере витoki з глибини віків, не забуваймо імен наших славних предків, шануймо мову своїх батьків — і тоді з нами рахуватимуться і наші сусіди, і європейська спільнота загалом.

● **Ігор БІДЮК**, с. Йосипівка Львівської обл.

ЦІКАВО ЗНАТИ

«СІДАЙТЕ» ЧИ «ПРИСЯДЬТЕ»?

У кабінетах, офісах, приймальнях державні службовці чинно кажуть: "Присядьте". Дуже рідко почуєш: "Сідайте". На моє зауваження мені пояснили: "Ви знаєте, сідайте, це ніби до біди, до криміналу, яке ще живе з радянських часів". Люди не знають, яка різниця між цими словами.

Значення цих слів знаходимо у "Словнику української мови" В. Грінченка, словнику "Наукової думки". Зрештою, є в Т. Шевченка: "Просимо сідати, будьте гостями", Б. Грінченка: "Сідайте, щоб старости сідали", П. Мирного: "Чого ви стоїте? Сідайте. Сідайте то побалакаємо" і т. д. Щодо слів присісти, "присядьте" у М. Коцюбинського: "Остап з Соломією присіли на мішках", З. Тулуб: "Настя присіла біля хати гапувати гаманець Сагайдачному", Б. Грінченка: "...по нотах, щоб присів".

Не біймося говорити слово "сідайте", воно давнє, як наша мова. Діди, прадіди, ми з вами так кажемо, коли з пошаною ставимося до людини, сусіда, родича, гостя чи подорожнього. "Присідають" хіба скраю на лаві, у танці, ховаючись за кущем.

● **Степан БОЙКО**,

ПРОБЛЕМА

— Очевидно, що в Україні шоу-бізнес не процвітає, він — така химерно-хирлява примара з дуже заплутаними правилами гри. За п'ятнадцять років незалежності наш шоу-бізнес мав би досягти якогось певного рівня, хоча б такого як у Польщі. Складається враження, що ми повністю відірвані від європейського контексту. Чому так? Є величезна кількість проблем і питань у цій галузі, які держава мала б вирішувати, але не вирішує. Дехто стверджує, що в нас взагалі ця сфера відсутня. Наявність існує кафедра менеджменту шоу-бізнесу. Чи немає тут парадоксу?

— Я частково погоджуюсь із тезою, що шоу-бізнесу в нас не існує. Образно кажучи, шоу-бізнес — це такий собі “кентавр”, складений із мистецтва й комерційної доцільності. Якщо баланс одного й другого не порушений, то цей “кентавр” уже нагадує якогось мутанта, потвору. Проблеми шоу-бізнесу в нас лежать за межами шоу-бізнесу. Тут усе залежить від стану суспільства, а його духовна складова — постколоніальна. І мистецька — також. Але процес вибіркового громадянського суспільства вже відбувається, він іде на рівні спонтанних громадських рухів, одним із яких був Майдан 2004 року. Ми здивували себе й світ. Усе це свідчить про процес розкріпачення душі, звільнення себе на рівні духовному і шлях у напрямі того, щоб наш народ став тим, ким він є насправді. Фактично це шлях до себе. І тоді є сенс існування шоу-бізнесу в Україні, тому що мистецька й духовна складова отримує сенс. Якщо прибрати мистецьку складову, то це вже буде не шоу-бізнес, а “індустрія розваг”. У шоу-бізнесі важливим чинником є масовість і популярність мистецького твору. Якщо твір стає масовим, він комерційний. І тут від мистецької складової шоу-бізнесу ми переходимо до пошанування національних цінностей. Для споживача-покупця важливо слухати саме ту музику, де звучить його мова, рідні музичні інтонації. Пам'ятаю, як говорила моя бабуся: “Іж, що дають”. Це була психологія радянської людини з її невибагливістю, повною покірністю. Саме про такий ринок мріють не лише російські та американські бізнесмени. Про нього мріють і наші бізнесмени, які байдуже до долі свого народу, які ставляться до нього як до “сировини”, з якої можна заробляти гроші. Але сподіваюся, що процес духовного оздоровлення незворотний, хоча й суперечливий. Суспільство все-таки рухається в напрямку усвідомлення своїх цінностей, своєї гідності й до пошуку своєї унікальності. Шоу-бізнес — частина культури, охоплює якийсь сегмент духовної сфери. Але парадокс шоу-бізнесу в тому, що він також спира-

Кирило СТЕЦЕНКО: «ПРОБЛЕМИ ШОУ-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ЛЕЖАТЬ ЗА МЕЖАМИ ШОУ-БІЗНЕСУ»

Кирило Стеценко — це вихор. Вихор ідей, яскравих новацій, незвичних поглядів на звичайні, здавалося б, речі. З розрізнених фактів він миттєво створює аналітичну й струнку конструкцію явища. Він — бажаний гість багатьох радіо- й телеканалів, змістовність і переконливість його поглядів у царині сучасної культури безперечні, а харизма — заворожуюча. Він може вразити і навіть шокувати екстравагантністю, але це продумана й стильна екстравагантність. Наш гість — жива легенда сучасної української музики, відомий скрипаль, композитор, педагог. Він очолює кафедру менеджменту шоу-бізнесу в Національному університеті культури й мистецтва, а також веде активну концертну й громадську діяльність.

ється на матеріальну сферу. Іншими словами, тому, хто виробляє диски або проводить концерти, має бути вигідно це робити. Поки що, на жаль, середньомісячна заробітна платня пересічного українця не забезпечує нормального функціонування шоу-бізнесу, який у нас має не ринково-капіталістичні риси, а феодально-адміністративні. Якщо ми порівнюємо вартість одного компакт-диска, враховуючи не лише вартість носія, а й працю всіх, хто створював продукт, то його ціна мала б складати гривень 40—45. На Заході вартість диска складає десь 75—100 гривень, а це приблизно півпроцента чи процент від середньої американської зарплатні. Це означає, що якщо середня зарплата по Україні складає 700 гривень, то диск у магазині має коштувати 7 гривень... Саме стільки коштує піратський диск на базарі “Петрівка”. Але в наших магазинах ліцензійні й легальні компакт-диски по 7 гривень, їхнє виробництво стане збитковим. І навпаки — якщо підняти ціну до вигідної позначки в 40 гривень, диски купуватимуть одиниці. Тут конфлікт між масовістю і комерційністю. Тобто головна проб-

Фото О. Литвиненка

лема нашого шоу-бізнесу — в стані українського ринку, в неплатоспроможності покупця. А покупець має бути масовим. Ось таке зачароване коло. У нас “зірки” виживають так: стаючи популярними для мас, вони стають привабливими для окремих “феодалів”, багатіїв із розряду бізнесменів чи політиків, які їм платять добрі гроші за так звані корпоративні вечірки. Цей “бренд” “зірки” привабливий для тих, хто замовляє музику для вузького кола своїх друзів. Таким чином “зірка” розвивається далі, записуючи нові пісні, знімаючи відеокліпи. Є ще одна форма утримання “на плаву”: бути жінкою, коханкою або коханцем цих людей. Але все це заперечує головну формулу шоу-бізнесу, яка засвідчує, що споживач має бути масовим, а не елі-

тарним. Важливий економічний аспект. І ще одне. Для артиста, аби стати масово-популярним, ще один бар'єр. Цей бар'єр — засоби масової інформації. Тут ми знайдемо відповідь на питання “чому не розвивається шоу-бізнес в Україні”. Річ у тім, що наші електронні ЗМІ трактують артистів як рекламодавців. Вони привчили всіх, що кожне звучання пісні по радіо або в телебаченні — це ротація реклами артиста. Виконавець сприймається як рекламний продукт, а телеканал — як організація, що надає послуги з просування його на ринок. До речі: це абсолютно незаконно і тут наявні подвійні стандарти. З юридично-правової точки зору таку тінюву схему діяльності ЗМІ дуже легко розвінчати й ліквідувати. Але цього не відбувається. І тут найбільший парадокс українського шоу-бізнесу. А відтак — не все гаразд у нашому королівстві, тому що в інших країнах, які не належать до пострадянського простору, цього немає. Там мас-медіа заробляють на рекламі, а не на артистах. У нас телеканали й радіостанції заявляють, що не будуть “крутити” молодого виконавця, тому що він невідомий, а “крутитимуть” “зірку”, тому що “зірка” підвищує рейтинг і відповідно притягує капітал рекламодавця. Але “зірка” не буде платити каналу, тому що її і так будуть “крутити” через її “зоряний” статус. Тож платити за ротацію мусить найбідніший — молодий виконавець. Причому чималі кошти, аби про нього хтось щось знав і щось чув. Без втручання держави неможливо розв'язати цей гордік вузол. У нас є закон, згідно з яким кожна радіостанція зобов'язана транслювати не менш 50 % національного музичного продукту. У Франції франкомовний продукт складає 60 %, з яких 20 — це твори молодих і невідомих артистів. Така динамічна ротація наповнює ринок новими іменами. У нас проблема з прохідністю нових імен на ринок. Починаючи з 1998 року, в нас цей процес оновлення дуже загальмувався. Інша проблема в тому, що власники більшості крупних мас-медіа не українці, які розглядають Україну як територію для просування продукту інших країн. Ведеться така гра, аби не пускати на ринок український продукт, а якщо й пускати, то на дискримінаційних умовах. Це пояснення того, чому на українському ринку домінує російська попса. Якщо ми будемо пасивними, а держава не захищатиме свого виробника національного продукту, це загрожуватиме повним витісненням із ринку всього українського. Поки що тут домінують російські бізнесмени, але коли середня зарплата українця сягне 800 доларів, тут миттєво з'являться американці, аби проштовхувати свої інтереси.

Далі буде.

ПОРТРЕТ

Юрій Здоренко — колись лідер-гітарист і шоумен знаменитих “ВВ” після болісної розлуки з Олегом Скрипкою на початку 90-х створив “ЯЯЯ” — досить міцну глем-рокову команду. “ЯЯЯ” одразу потрапили на екрани телебачення завдяки “Таврійським іграм”, дали кілька яскравих аншлагових концертів і так само раптово зникли. Через деякий час виникли знову, але зовсім з іншою романтично-солодкою музичкою під назвою “Індіго”. Увесь час щось “гальмувало” старт “Індіго”, внаслідок чого проект припинив своє існування. Але Юрій Здоренко підтримував сусідсько-приятельські контакти зі своїм шкільним другом Олександром Піпою — бас-гітаристом “ВВ”. Із ним Юрій грав ще до “ВВ” у хеві-металевій банді “S.O.S.”. Якоюсь вони вдвох вирішили відновити й зафіксувати дуже давні “вешні” пісні, аби вони не забулися й не зникли. Для цього потрібен був як мінімум барабанник — ним став сусід Здоренка по Академістечку Вітольд Корженко, барабанник “Танка На Майдані Конго”. Однак новостворене тріо не обмежалося лише старим матеріалом, оскільки бажання зробити щось нове не давало спокою обоим музикантам. А Піпа, до речі, писав дуже фактурні гострі тексти, зберігаючи вірність традиційній панківській естетиці “ВВ” кінця 80-х. Усе робилося виключно в режимі “наживо”: пісні аранжувалися безпосередньо на репетиціях. Точнісінько так само цей “турбо-панківський триголовий дракон” давав жару на концертах. “Борщ” за драйвом, енергетикою і світосприйняттям нагадував

РЕЦЕПТИ БОРЩУ

Моторні хлопці з “Борщу”: Юрій Здоренко та Олександр Піпа

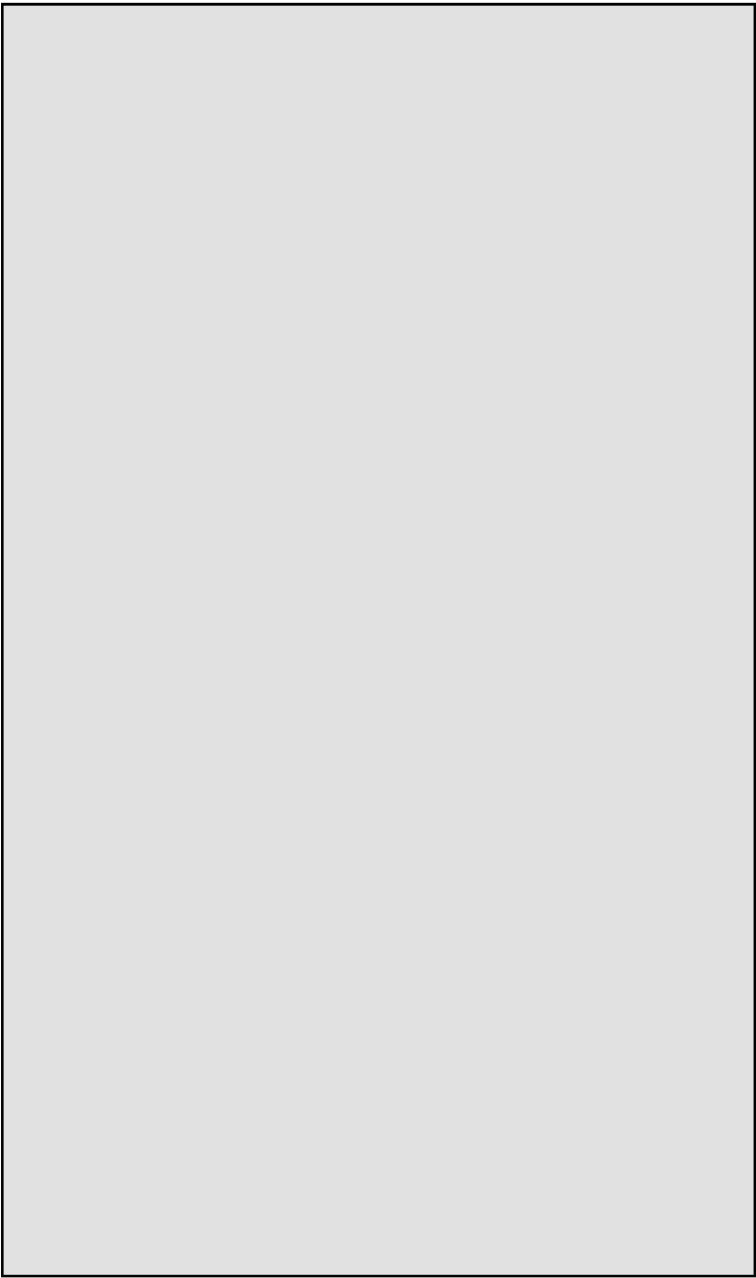
старі “ВВ”, точніше, “ВВ” першого глибоко-андеґраундного періоду. Водночас з'явилося й щось інше: неабияка виконавська майстерність, що межує з віртуозністю, тонка іронія та безмежні буфонада й гротеск.

Відтак “третя спроба” Юрія Здоренка пробитися до свого слухача виявилася успішною. Та залишилося кілька “але”. Перодусім Піпа і Корженко “прив'язані до своїх основних місць роботи”, а це означає “накладки” концертних графіків. Інше “але” —

дивне, м'яко кажучи, звучання першого CD-сингла, який видав “Борщ”. Звук виявився надто електронно-комп'ютерним, що насправді суперечило живому концертному звучанню гурту. На сьогодні перше “але” ще викликає певні труднощі, та з другим покінчено назавжди: вийшов друком повноформатний альбом під кумедно-шокуючою назвою “Падло”. Вийшов під “патронатом” аж двох “лейблів” — “Мун-Рекордз” (Україна) та “Містерія звуку” (Росія), що вказує на території розповсюдження альбому. Вихід диска супроводжував цілий музичний фільм, а точніше — відеомонтаж концертних зйомок, на фестивалях, у клубах. Стрічка, яка ідеально передає живу атмосферу на концертах “Борщу”. А це — головне, оскільки всі 20 пісень записувалися в умовах, максимально близьких до живих виступів. Але важко було б уявити “Уругвай”, “Будьмо”, “Дулю” або “Кураре конкуренту” (хіти “Борщу”) без шалу, веселощів і драйву.

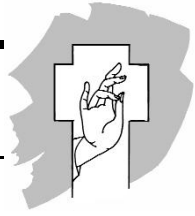
На питання про особистий рецепт борщу Юрій Здоренко відповів так: “Спочатку я скажу як не треба готувати борщ. Не треба купувати концентрати в пакетах. Це не борщ, і це не наш рецепт. Наш передбачає обов'язковий ритуал, коли ви отримуєте задоволення від самого процесу. Буряк, цибуля, картопля й гарно обсмажені шкварочки — це обов'язково. Гарно очищений самогон до борщу гармонійно доповнить вашу улюблену страву. Ще важливіше те, щоб за столом сиділа гарна компанія. Тоді борщ утричі смачніший”.

Матеріали підготував
Олександр ЄВТУШЕНКО

ПОРТРЕТ

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹⁾)

Закінчення. Початок на с. 11

разу; силу природи-Творця в цьому образі змальовано мовою “іконного” символізму, прочитавши його, людина розкривається як двоєдина істота — син землі й син Божий. Гармонія між ними має ще кілька вимірів, кожен із яких доступний лише людині чутливій і неспокійній до природи-Творця. Ці виміри мовби вві сні переносять нас у віки, розкриваючи суть минулих днів і сенс історичного досвіду, коли гинули цивілізації — во ім’я чого? — і коли про них було майже нічого невідомо. Але якщо захотіти, можна все це побачити і без коментарів, яких ікона не потребує; *покаянній* людині вона завжди дає свою силу й духовне багатство. Ікона — це глибоко духовний початок, звідки душа постіпно п’є оживлюючий бальзам, і якщо ми, наситившись світом фізично, впадаємо в дрімоту (сплячку, нудьгу), то необхідно знову побачити ікону, відкрити її в собі — і тоді життя зануриться духом в її “божественне миротворіння”, в її потаємну сховку, де світло гасить темінь і настає вічне прозоріння, воскресіння сплячої плоти — і тоді душі відкривається світ-вимір — світ-буття, в яких вона перебуває в постійній *радості*, а в цьому реальному світі душа лиш страждає, *плаче*. Тому й потяг до гола світу (“небуття”) був всенародний — люди хотіли наблизитись до нього, щоб побачити справжню реалію-сенс. Язичник усвідомлював цю “реалію” у різних природних стихіях: блискавках, громах, грозах, буреломах, у морських безоднях і небесних просторах, коли, мовби вві сні, відбувалися різні пророцькі дива, що спонукали психіку людини до якогось певного відкриття: углядіти вічних богів, котрі карають *живих* за непокору, за дикість до всевишніх сил; побачити примару-двійника, відьму, яка стає людиною, а людина чортом. Такі страсті видавалися язичнику взаємопов’язаними, тому і вірив у гармонію між людьми й богами й поклонявся останнім, приносячи жертву. Отже, віра й поклоніння відбувалися через певні ритуали, магію, а отже, і кров¹⁵. Чи не тому, боячись “вічної крові” (починаючи від Каїна, який убив свого рідного брата Авеля), “язичницька магія” (магізм) змусила людей (народи) повернутися до іншої віри, хоча паралельно проти “магії” вже виступали духовні думателі у різних країнах (згадаймо грецьких філософів). І тому магію згодом потіснила етика — наука, що розвивалась через пізнання. Духовні думателі відкрили “ідею Абсолюту”, яка в кінцевому підсумку стверджувала, що “Божа таємниця” надто далека від реального практичного життя. Крім того, світові релігії утвердили ще “ідею вічного повернення”. Десь між ними й пролягла ідея-вість старого Ветхого Завіту, який разом з індійськими, китайськими і грецькими філософами мертвив ідею (віру) в язичницьких богів (стихійних — Богів природи). І тоді людина вже виступала в союзі з “єдиним Богом”, брала участь у “розбудові” світу, а отже, й у конкретному розплідненні людей на Землі і таким чином разом із Творцем — Батьком світу — створювала повноту буття. (Хоча насправді буття¹⁶ бу-

ло там, за невидимим світом, і вона того також прагнула, подумки звертаючись до Бога). Таке “спасіння” приносило людині повну гармонію, що вона й справді живе в союзі зі своїм Творцем-Богом, а отже, має право й на потойбічне існування. Ось чому ікона так наставляє нас на шлях до істини, до Царства Божого¹⁷, в якому закладені всі замисли Батька світу. Прагнучи в помислах наблизитись до нього, людина почала бачити той “драматичний діалог” між плоттю і духом (плоть — земна рабіння, дух — небесна цариня), в процесі якого й народилась вона, щоб потрапити у третій вимір. І тільки в цьому “третьому вимірі” (“болісному прозорінні”) людина, переживши Содом, Гоморру, Ніневію, Вавілон, Рим, зможе побачити свого Батька-Творця. Це й буде та найбільша “радісна вість”, яка, очевидно, може настати через сприйняття Бога, зображеного на іконі. Радісна вість про спасіння душі. Але чи кожний може сягнути глибини цього “дива”? Алже ікона дається лише тому, хто її бажав, хто не може бути без неї жодного дня. Стоячи перед іконою, людина думає: “А чи завжди я маю те, що шукає душа моя?” Апостоли бачили Духа Святого, що сховався вогненних язиках, а ми відчуваємо його в собі — тому й чутливі до ікони¹⁸, перед якою настає ясність і розуміння чогось великого, значимого. Тому й бачимо в її ликах щось дуже близьке й зрозуміле, коли, придивляючись, услуховуємось у своє глибоке, внутрішнє, до початку якого торкаємось порухом думки, завдячуючи писанням старих малювань¹⁹, тому й думка наша незвично пульсує, мовби автор її — ця енергетика, що сходить зі святих ликів моєї деревлянської хати і летить у цей шалений бундючний світ.

Тому я так заповзато думав про неї — вельми по-церковному зайшла вона в мою будучність, назавжди оселившись і заповнивши простір, куди могло устрибнути будь-яке лихо; я завдячую їй, що зацікавилася мною, моїми життєвими гараздами чи негараздами, — я навіть сам, при всій суперечливості й драматургії моєї смерті²⁰, моєї відсталості думки прихилию до ширості, аби розмова з нею була корисливою не мені, пастухові й рабові, а вам, оскільки ікона просвітлює не мій, а ваш (наш) розум, виводячи з нетрів спорожнілі душі, мов Господь із пустелі.

Амінь.

● **Микола ЗАКУСИЛО**

Про автора
Микола Закусило — “етнічний письменник-монах”, який пише свої твори, дбаючи насамперед про духовну велич і зростання людської душі. Його “бібліотека для душі”: романи “Книга плачів”, “Грамотка скорблячих”, “Норинчанка і пах”, “Деревлянин і янголиця”, п’єси “Ковдуні”, “Глина світу” та інші, закорнені на глибокій польській мітології і демонології, відображають дух наших предків, котрі жили у давнину. Відродженню втраченого присвячено і його нове есе “Возбудися, душе моя (Піснь про ікону)”.

На Маковія пану Миколі виповнилося півстоліття. До свого ювілею письменник-художник підготував персональну виставку живопису “Архетипи Полісся”, яка відбудеться восени в Музеї книги і друкарства (Києво-Печерська лавра). Ми щиро вітаємо ювіляра-іконописця і зичимо йому нових творчих успіхів.

тим, екх народ на шляху до істини сфантазував у образі янголів Божих, що збужує у нас постійно запотажне диво: откуль беремоса; а іконописець помечає на іконі янголів Божих ек светло вранешне — наше благоговенне надій і великих сподеванок про Царствіє Божє. Тож, даючи нам свежі екземпляр (детку крилату), Господь Бог наче постійно каже нам: неупапаскудьте чисте, ояснене, непорочне, побережете — тогдє перед вами одкриєшца Царствіє Божє.

¹⁸ Не все ікони серце вчуває одразу, але одна ікона заходить в жилище (осветилище) назавжди воспевати й ісполняти сладостія духовния коло живое душі.

¹⁹ Хто берещца светильничат (малюват) ікону, той не дондуже думат, що сотворена нимже ікона — це вже його вместилище (власність). На іконах ініціялов не ставет. Маляр-іконописець далекий од спокуси, що лише серце заздросною пихою: це моє. Жуодна ікона не належит ні тобе, ні мне. Вона приходить яко божественни дух з думкою іконописця, які освячує фарби і пензля, аби й тут не согрішити; за дошку вуон сідає чисти, як день, і ясни, мов небо. Куожна ікона стукєє в серце церковного маляра, котрі не може йой не одчинити простор душі Божое, щоб молились к ньой нищі, убогі, рабі земні — ікона заходить у двері душі всіх, у кого вона не пуста і не заповнена мислями про Людину і Бога, Землю і Небо.

²⁰ Нагадаю ще й це: “Смерті немає, — казав св. Августин, — оскільки минуло минуло”.

АРИСТОКРАТИ ДУХУ

“На сцену увірвався вітер безкінечності, безкрайності та таємничої реальності, який оточував театр”.

Унамуно

Завершився III міжнародний фестиваль моно-вистав актрис “Марія”, який проходив у приміщенні Національного драматичного театру ім. І. Франка 23—27 вересня.

Фестиваль присвячений першій народній артистці України Марії Костянтинівні Заньковецькій. 4 серпня виповнилося 152 роки від дня народження неперевершеної української актриси емоційного, духовного, інтелектуального складу, корифея української сцени.

Берегиня і засновниця єдиного в Україні фестивалю моновистав народна артистка України **Лариса КА-**

ДИРОВА: “Це наша біда, що ми згадуємо наших акторів, великих аристократів духу України тільки в день їхнього народження чи в дні ювілею. Ми згадуємо, ми пам’ятаємо нашу Марію. Особливо двох велетнів сцени — Заньковецької та Садовського, — пару, яку об’єднувало кохання. Для нас важливо знати, що є ця пара на сцені, і тому з Москви приїхали Корнев і Константинова, зіркова російська пара, яка все життя разом на сцені. Цілий рік ми добирали актрис, гарно, що склалася така географічна карта. Всі актриси єднає величезна концентрація духу й емоційної енергії, яка поєднана з мінімальним просторовим, візуальним розширенням. Під час вистав був сконцентрований позитивний струм до глядачів, ми чули мову українську, англійську, латину, італійську, польську, білоруську, російську. Все спліталось у вінок культур, діалог, те, що я пропоную всім своїм життям. Тільки діалог, ніякої боротьби...”

Фестиваль відбувся за сприяння Міністерства культури і туризму України, Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка, “Міжнародного інституту театру”, Всеукраїнського товариства “Просвіта”, Музею М. Заньковецької, благодійного фонду “Наш дім — Україна”.

У роботі фестивалю взяли участь не лише видатні артистки своїх країн, а й режисери, журналісти, молоді актори, шанувальники театру. За допомогою волонтерів із Могіляни та співробітників театру Франка фестиваль справді мав неперевершений успіх і для організаторів залишив шмат для творчої перспективи на наступний рік. Програма фестивалю була напрочуд насиченою та цікавою.

У перший день фестивалю відбулася прес-конференція, на якій акторки та організатори розповіли

про ідею створення і творчий ореол “Марії”. Богдан Ступка, художній керівник театру ім. І. Франка, народний артист України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка привітав акторок і побажав завоювати сцену, доносячи велич патрона фестивалю. За матеріалами фондів музею Марії Заньковецької глядачі мали можливість побачити виставку “Дует. М. Заньковецька і М. Садовський”.

Відкрила фестиваль господиня Лариса Кадирова виставою “Сара Бернар — наперекір усьому” (режисер З. Хшановський, художник-постановник Т. Соловйова). Відсутність стра-

ху знати і бути собою, любов як війна за серце рідної душі, жіноча сутність-примха свободи, подорож у життя, яке запитує і відповідає, всі ці закони існування Сари Бернар Л. Кадирова намагалася зрозуміти і донести через виставу. Цей переліт у французький порядок тієї епохи зачарував кожним елементом. Повен фантазій уявний світ Сари Бернар штовхав її до роздумів про заперечення, хибу існуючого. Напрочуд захоплююча вистава заповнювала залу театру паризьким ароматом ніжної і сильної жінки.

Наступного дня актриса з Білорусі (Мінськ) Галина Дзягілева представила виставу “Зачекай, сонце!”, — це музично-драматична моновистава за романом у віршах Ліни Костенко “Маруся Чурай” (переклад з української Ніни Матяш), творами європейської поезії з книги “Перебираю самоцвіти”, сонетів “Бабине літо” Ніни Матяш. Білоруський поетичний театр “Зьніч” (“Смолоскіп”), засновник і художній керівник якого Галина Дзягілева, створений 1989 року при Білоруській державній філармонії, єдиний білоруський театр, що працює у жанрі моновистав.

Актриса з Росії (Москва) Наталя Заякіна, Театр Ленкому з моновиставою “Недоторканий запас” вразила одразу. Емоційне наповнення вистави схопило, зосередило і незрозуміло було, чи в тобі реальність, чи ти в реальності. У Н. Заякіної поєднані і письменницькі, і драматургічні, і акторські таланти, цей сплав і створив її неперевершену моновиставу.

Німеччину (Кіль) представляла відома актриса Театру “Ex-Re” Йоланта Козак-Зутович із дуже специфічною виставою “Arocalypsis” (Rara Avis), за творами Розвіци фон Гандерсхайм, яка виконувалася латинською мовою. Розві-

ца фон Гандерсхайм — перша німецька поетеса, монахиня, перший драматург християнського часу. Її монодрама “Апокаліпсис” була створена за віршами про видіння Іоанна, які були написані під впливом 14 фресок. Основне наповнення вистави — тема кінця світу, боротьби добра і зла.

Уперше в Україні театр “Кропка” Австралія (Сідней) із монодрамою “Елліда”. За класичним твором Ібсена “Жінка з моря”, де Елліда — Іоланта Юшкевич, ув’язнена на землі, своїм сумом за морем вражає глядачів. Історія про русалку, яка, за легендами, живе на узбережжі

Балтійського моря, прагне повернутися до свого природного середовища. Однак за своє перебування на землі вона пізнає найбільшу істинну радість і трагізм людського кохання...

Експресією заповнила залу полька Барбара Дзекан (Варшава) із виставою “Театр — це Жінка”. Досконала пластика, тембр голосу, колорит мюзикі охопив на коротку мить кожного присутнього. Унікальна гра дозволила відчутти містерію театру і проїнятися його тонкими забаганками і екстраординарними відчуттями.

Останньою була монодрама “Очі, що дивляться у небеса” італійки (Рим) Соні Антінорі, з якою глядачі здійснили експрес у світ, повен таємниць. Ця вистава про острів Пасхи та його завалувану історичну спадщину. “Країна велетнів” гостинно приймає мандрівників, які найвпевніше, що розчулять її. Гортаючи записник, глядачі ніби відчувають таємничість острова, яка навіюється легендами.

По завершенні відбувся “круглий стіл” “Сучасні виміри акторської майстерності”, присвячений 150-річчю видатного українського актора Миколи Садовського.

Утретє фестиваль наповнив атмосферу театру Франка камерною партитурою, співзвучною з кожним рухом актрис. Протягом чотирьох днів у кулуарах “великої” театральної сцени для глядачів поставила відвертість жіночих уст. Дивовижні й такі різні за характерами актриси доносили своєю грою елементи сучасного пасеїзму, який переживався з любов’ю, пристрасстю, жагою, надією, гнівом, розчуленням, відвагою, радістю, душевною безприступністю.

Фестиваль залишив по собі глибокий слід для роздумів. Мистецтво зіграло чергову п’єсу і віддало шматок свого цілого кожній актрисі, яка повезла його на батьківщину. До зустрічі наступного року...

● **Ярина МИХАЛЬОНОК**, студентка НаУКМА

¹³ Жуонка лесникова нарожувала, й вуон позвав бабу-пупорезку, пришла вуона, костигу поставила в кучережник, а сама до ікони: благослови, Мати Божє, оце невинне, шо йде од тебе, — а та вжуо крутица в луожку, реве ек корова, а те роздирає їє, дорогу шукає себе, зве пупорезку, пупорезка миє руки, полоше рота вуодою з травою, цолує ікону, а послє зу-бани розкушує і язиком зализує, а ночу до сход сонца вуоди принесе, нагрєє в природі і купає породєло тріо рази напроти ікони і новородка купає в туй вуоде, ше туда траву хрестом порубає, а потім ллє, і вуода дзорить по нагненому телі, пупорезка пий, каже, породєля ротом хап, пупорезка ше укликне, породєля ковть, а после пупорезка, хапнувши губами, обб-ризує хату, цолуєца і вколо ікони обхрєщуєца, шоби дитя росло хутко і невхилим.

¹⁴ Воистину: горить і не згорає.

¹⁵ У мойом селє “язичники” ше й дощоль забивають швайками хропучу скотину (свиноматок, кабанов, кнуров, рохачов-безплодников), вичерпують з неї кров і виймають міхура і, викотячи в попелі, висушують, а потім губами сильнейши “язичник” надовує і сочиняє дєтям “празник міхура” — дєти граюцца тим міхуром у розни грища. Такі празник, токо зо своїми обрядами, є і в оддалених народов — див. про це у “Короткій історії культури” Джека Ліндсея.

¹⁶ Буття — це небуття, а небуття — це буття — вслухайтєся.

¹⁷ Садитель жизни нашое — Господь Бог истину приховав од разумных і одкрив єя деткам крила-

Закрийте вуха, генії, світ вас почує. Розплющте очі, пророки, безсмертя виграв я. Душа це учуяла й поселилась на кінчику плоти. І душа щаслива. Добре, що хоч душа є безплотною і нікому її розп'ять. Один лиш Бог відає, тому й щаслива, що поселилась у мене. І як тільки нічка темненка, я кладу її на спочинок, думаю, що оддише, а потім воскликну радість мою², розведу руками: батько мій — небо, мати — земля, а я — церква.

Во ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа.

Раніше я не знав, що ж таке хвора душа моя, але тепер минув час і мене ще більше мучає: чому ж примхливою вона стає з літами. Після ранкової літургії мені пораяв священник: якщо ти будеш щодня боротися з гріхом і мати над головою ікону — душа очуняє³.

Але пишу я це не тому, що заволоділа серцем моїм ікона Божя, в якій я маю надію богомолитися. Ікона — молитвениця людей, до неї молитися весь світ, і вона мовби омиває живою водою грішні душі. Якщо з глибокою вірою услухатися (вмолюватися) в ікону, то вона тобі може повідати багато чого. Навіть більше — може явити тобі вищі сни, які справдяться в реальному житті. Але “услухування” (бачення) має бути цілком самотнє, у присутності лише своєї душі, у надвечірній час, після заходу сонця, коли вже й пташки полягали спати. Все залежить від того, наскільки ти віруюча людина, і яка віруюча, і в що ти віриш. Ікона може явити тобі чийсь голос, чийсь образ, який ти хотів би бачити, чути, за яким ти постійно сумуєш у радості своїй. Через ікону ти можеш побачити своїх спочилих батьків, поспілкуватися з рідними — все залежить від тебе, і не гнівайся, якщо такого спілкування не відбудеться, ти сам у цьому будеш винний; роби так, щоб воно відбулося потім — попереду ще багато днів, щоб *пізнати ікону*, вдосконалюючи свою сутність перед лицем світу.

Радуйся, яко небесная срадуются земним: радуйся, яко земная слюкоствуют небесним. Радуйся, Наречена Ненареченая⁴.

Ікону я бачив у цвітучому саду, у траві, у біжучій воді, у польовій дорозі, у дрімучому лісі, на хатньому згарищі, у соломі на возі, у житніх колосках, у буслиному гнізді, в могилі пастуха, у тракторі орача, у батьковій робітні, у маминих очах (коли народжувався), на сестрининому лиці (коли помирав), на бабусиних грудях (коли хоронили), в арцабі, що звала безвісти пропавших, на старому лежку батьківської хати, в засторонку, де телілася королева, в курнику, де неслися кури, в смородині, де ховалася лисиця, на призьбі, де грілися жучки, у хатній стрісі, де зимували горобці, в шибиці, що віддзеркалювала вогонь у печі, у скрині, де лежали ватянки померлих родичів, у черепиці Насті Дякової, до якої приходив муж-покійник⁵, у хриплому голосі діда Миха-

їла, старости церкви, який розказував, що ікона плаче, ікона сумує, тужить, опечалює, освітлює і просвітлює, врівноважує і скорбить, дає енергію жити в злагоді із самим собою, владноє тривогу про смерть⁶, вигонить бісів, чортів, упирів, вовкулак, вільом, які, знекровлюючи тіло, грабують його, а потім, умертвляючи, спопеляють; але й за небіжчиком ікона стежить: якщо покласти образ в труну під голову небіжчика, то душа його в злагоді залишить тіло, не сумуватиме по ньому.

Отже, ікона є вічна радість душі нашої, вона гармонізує природу, очищає її енергетику, стежить за нами, коли ми ще в утробі ма-

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹)

Фото О. Литвиненка

тері, ікона приймає у світ немовля, злучає душу з тілом, хрестить, оберігає в просторі: проводить в школу, військо, на службу, сповідує, вінчає, прибавляє розуму (освітлює), знаходить місце, де покаяться цій окаянній душі⁷, щоб знову не грішити, не лукавити, не богохулити, не робити того, чого не бажаєш, заповнити пусточе місце любовію, щоби не вселилась якась сатана чи інша напасть⁸.

Ікона стежить за родами, і родами, і за народами. Її мали мудреці й пророки, сячі й пастухи, музиканти й художники. Вона надихала творців ікон, фресок і мозаїк, майстрів соборів і церков. І тільки “революціонери” скося зирили на “Божий лик”, погляд якого відчували на собі, але не розуміли (хоча десь на краєчку душі якийсь порух думки таки ворухив здогад⁹. Ікона хвилювала, ікона надихала, ікона й лікувала¹⁰. Зв'язки з іконою коригуються тими почуттями і тим світлом, яке

і вічний-вічний діалог між людиною й Богом. Ікона — це хорал сприйняття, хорал бачення і хорал розуміння. В іконі показано вічну драму, історію *здійснення*. Та все ж ікона — це передусім *вічна людина*, без людини ікона не живе, вона твориться нею і призначена тільки їй. Ікона мовби живий апостол, вона послана по всій землі проповідувати радісну вість — спасіння¹¹.

Ще мої далекі прашури-пастухи брали з собою на пасовисько ікону, яка б охороняла овець і корів від грому та блискавки; цей “новий завіт” спасає не тільки живих, а й мертвих, їхні “оселі”, де покоїлись раби земні, присвятивши всього себе історичному поклонанню — творити світовий процес за небесним покликом-волею. Голос Вічності звучить з ікони, віддзеркалюючи лик Божий від лику людини, які у свідомості мають одне злиття для прийдешніх поколінь; через ці по-

коління й епохи в іконі “зображено” ріст людського і Божого духу, єднання, яке єднань не заради з'єднання, а заради місії-єднання, яку покликані чинити Людина і її Творець — Батько світу, поступово розкриваючи їй-таки найвищу тайну буття, призначену для неї ж таки. Кожний етап (покоління, віки, епохи) такого “єднання” може “вітлити” в себе тільки ікона, аби розкрити певний “рівень” майбутнього “народу-нації”. Таке призначення ікони возвеличується над усіма святими книгами, оскільки сторінки їхні можуть вміститися в одному лише ликові старої ікони. Отже, віки знадобилися, щоб створити першу ікону. І вона через віки-епохи продовжує хвилювати нас, проникаючи у глибину людського розуму. Перед нею стоять тисячі грішників, до неї моляться мільйони бідних і багатих, яких вона супроводжує від початку і до кінця їхніх днів. Але навколо неї ведеться й напружена боротьба. Навіть великі митці, спостерігаючи за тяжкою злиденною працею

людей, проклинали ікону, вбачаючи в ній Бога. Ікона піддавалася нищівній знищувальній атаці “зверху” і “знизу”. Її (лика Божого) не розуміли “ідеологи”, її не розуміли й прості ратаї (селяни) через свою убогість і нужду, особливо в період голоду і війни-розрухи. Лише згодом збагнули: ми рубаєм¹² ікону — рубаєм тіло своє, ми палим ікону — спалюєм душу свою. Та все ж “проклята ікона” продовжувала жити, прокладаючи собі дорогу до всіх країн і континентів. Що ж за святість така — неоціненний образ, над яким моляться, який знищують, а він переживає цілі віки, народи-нації, величезні імперії. Яке величне диво і яка велична сила, що виявив її Господь через людину, заховавши найбільшу тайну в цьому образі — покаяння через смерть. І лише думаючи над цим, людина обдумує і свій життєвий шлях: куди і звідки, і для чого? З такими почуттями вона стоїть перед іконою, де — жод-

них правил, жодних повчань, жодних знань, жодних тлумачень, але дуже багато життєвої сили, що орошає й омиває дошовими потоками сторозтерзану душу¹³ на всесильних вітрах. Ця “неопалима купина”¹⁴ вічна як день, як небо, як повітря, що ковтає його перед початком трудного спекотного дня. Ікона — мовби сонце, вона висвітлює людині шлях до провидіння, через неї осмислюються всі дороги, що відводять до істини. Ікона має свою мову, свої символи й образи, які не кожному дано знати; тільки глибоке заглиблення і сприйняття ікони може розкрити ці символи, пролявши світло до пізнання, читання ікони вимагає певної підготовки від сплячої душі, яка, пізнавши ці “закони”, може багато чого усвідомити, збагнути, розвіявши туман століть, який затуляв від нас справжній текст об-

Закінчення на с. 12

¹ Ікона жила у мене з молоком матері, коли пришов на землю. Але одного разу я отшов од світлого образу, а теперечки знов пришов. А голос той мине ще й дощолу учуваєща: “Синочку, не малюй на осиці ікону, бо на ній повісився Іуда”. І вже по тому, в часі, замолюючи своє гріхи, я сев писати сей *народний образ*, екі постійно виказує мене той драматичний діалог між небом і землею. А ночу бачив, як листя на осиці червонило: то виходила кров земна, пролита за людей.

² Хто молишся, прийди і узри.

³ Але ж коли хворь внутрі, то яке ж це блаженство — одчуват своє в'януче тело листком землі, до екого вже смерть хилишся, що вже й свято мовби якесь учуваєш, що й несе тобі таку приємну радостну вість.

⁴ Встань ото сна, остав себе здесь я перекладіла своєю душою на самоте в тишині животней сяже. Непознане, неузнаване не повинно быть непознаним.

⁵ Ця жуонка мине розказувала, що ікона заговорила до їе мужа, нехотячого вмирати, щоб той познав Бога в собі. После вуон умер і почав приходит до своє жуони у вигляді Бога. Господи, утврди, вразум і помилуй падших.

⁶ Кожна ікона просвітлена Богом, його думками. Тому вона постійно говорить з душею, вона приносить мужу й жуоне силу думки й силу прозріння. В іконі все просто, почти “примітивно”, але за цюю “примі-

тивністю” odkриваєща глибокі духовні простор, куди й потрапляємо ми, познаючи ікону. Отож постійно глядя на ікону, пропойте свого розуму думку, що зо смертю вашого тела вмираєте й Ви. Не диветеса на смерть зо страхом, смерть така ж радість і нежность, як і життя, вона може ошасливити душу, якщо Ви доростете до позитивного “чуття” Вечності. Хоча, безсумнітельно, ввойти в тесне ворота Вечності не все зможут. Попервах треба буде скинуть із себе нелегкі мішок “греха”: очистища ото зла, задрості, егоїзму, ненависті, духовного і телесного рабства. Еслі же не зможете, моленнем попросіте цього у свого Наказія. Защититель нищих допоможе Вам. Але це не означатиме, шо Ви навучитеса *любити*. Любов — найбільша животворяща сила. Пророки виділи як багато коїца на земле зла, тому вони отрочо верили в моральну светобудову общества, в моральні светопорядок, у вишу волю й любов. Того й *одкривали* себе. Отож — остав мислі земні й “одкрой себе”. Нехай із тебе затемкає светло любви. Одкрой себе і зречиса себе, свойого егоїзму (егоцентризму), оскільки любов — Царство Божіе. А оскільки любов — це ми, то і Царство Божіе — це ми. Познаймо себе.

⁷ Коли лягаю на спочинок і руки кладу на живот, шо живит мене, глядя на ікону, вчуваю дефект думки, то вони чомото саміе бежат на груди і легают навхрест, мовбито обхрещуют усе тело й душу. Тогде

я думаю себе: “Тело — це храмина моего духу. Есби тебе не тре було твоє тело, то ти би його не мав, твоє тело — це орудіє твоє душе й духу. Ось потому є великим грехом, коли ти сам забираєш у свойого тела житіє — покладаєш на його своє руки. Не ти народив себе, не ти маєш право розпоражатиса собою. Бог дав — Бог забрав, отняв. Твоє назначенне в цьому светі только виконать (ек слуга) найбільше завданне Творца”. Того охрестиса собою й осудиса собою.

⁸ У плотском, тварном светі постійно є розбишак, а в духовном їх ма. Того й думаю про ікону.

⁹ Даже очманили заостенелие й задріпаніе на селе і в городі атеїсти (чув і бачив особисто в свойому присутствії), вмощуючиса на спочинок, потай пероводили подих: “Ох, Боже, Боже”, — і з цими словами склепывали повеки.

¹⁰ У Господньому леті 1739-му священник Охтирської приходської церкви во ім'я Покрови Богоматері, людина благочестива і чеснотлива, вийшов косити на свойом подвор'ї. Махнув два разочки коуосою й побачив у траві освітлену ікону Богоматері, молящуюся перед розп'яттем Господа. Священник у благоговейном страсті окрив себе хресним знаменем і, широко помолвивши, взяв св. ікону дудомо. Родина його поместила, шо в куюмнаті, де висела ікона, був екіся страх перед сном. А через три годочки з дня пришестья ікони, в празник Покрови,

священник вшов у куюмнату й восторгса от незвичного ея светла. Явленне ікони повторалоса вельми часто, але священник нікому про це неказав, убо благоговейно моливса. Одиножди в дремотте вуон побачив Богоматір і почув ея повеленне очистит од пилу й омити чистою вуодою ікону. Священник, пробудивши, поспешив виполнити ея повеленне, очистив і омив, і вуоду іконну хтев однести в реку. Але опосля знов заснув і в дремотте побачив ек вуон іде рано до реки й несе вуоду, екою омив ікону, а на путі к реке почув голос Богоматері: “Возвратиса дудому й храни цю воду, вона буде ісцелят всех страждущих лихоманкою”. У священника була дочка, давно вжуо боляща лихоманкою і, пробудивши, вуон дав йой поптити цюо вуоди, і дочка його отодуже оздоровилася. Опосля цього все страждущие лихоманкою почали молитовно звертацца до сеї ікони, і свята ікона давала їм чудесное ісцеленне. Бача чудесное ісцеленне од ікони, священник забрав ея із свойого дому в приходську церкву і здеся-го вона просіяла багатощими ззеленнями. Празнуєцца 2 липня. Сюже моли, і спасе душі наша.

¹¹ Коли свет хитає, ікона в куюдом сердці сприяє.

¹² В моему залессі (Полессі) живут три чловені, екі рубали ікони: один з них онемев, другому после хворачки одтяли голову, треті же на свою покарю.